

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Eliška Polášková

Děti a internet

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Všechny zdroje, prameny a literaturu, které jsem při práci používala nebo z nich čerpala, v práci cituji s uvedením úplného odkazu na příslušný zdroj.

V Olomouci dne

.....

Bc. Eliška Polášková

Poděkování

Děkuji Prof. PhDr. Josefu Obornému, PhD. za odborné vedení práce a poskytování cenných rad ke své diplomové práci. Zároveň chci poděkovat svým nejbližším, kteří mne podporovali nejen při tvorbě této práce, ale po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1 Náhled na internet	7
1.1 Historie internetu.....	7
1.1.1 Internet v České republice	10
1.2 Internet jako fenomén moderní doby	12
1.3 Budoucnost – kam to spěje?.....	20
2 Negativní aspekty využívání internetu ve vztahu k dětem.....	23
2.1 Závislost na internetu	25
2.2 Problematika online sexuality	31
2.3 Kyberšikana.....	33
2.4 Sociální sítě (Facebook, Twitter a jiné formy).....	39
2.5 Devastace tělesné stránky člověka	42
2.6 Iluze kyborga.....	44
3 Pozitivní aspekty internetu ve vztahu k dětem.....	45
3.1 Možnosti využití internetu pro vzdělávání žáků ZŠ v rámci Výchovy k občanství (RVP ZV).....	46
4 Výzkum vlivu používání internetu na učení žáků ZŠ v rámci Výchovy k občanství	54
4.1 Výběrový soubor, metoda zkoumání, výzkumné cíle a úlohy	54
4.2 Hypotézy	56
4.3 Vyhodnocení výsledků výzkumu, diskuse a míra potvrzení hypotéz	56
4.3.1 H 1.....	56
4.3.2 H 2.....	58
4.3.3 H 3.....	62
4.3.4 H 4.....	63
4.3.5 H 5.....	64
4.3.6 H 6.....	66
4.3.7 H 7.....	70
Závěr	77
Seznam zkratk	79
Seznam použité literatury.....	82
Seznam elektronických zdrojů	83
Seznam tabulek, obrázků a grafů	85
Tabulky.....	85

Obrázky	85
Grafy	85

Úvod

Již samo téma *internet* je natolik obsáhlé, že pojmout ho v celé jeho šíři je úkol velmi náročný a jistě by vydal na studii mnohem podrobnější. V této práci se nejprve pokusím podat obecný náhled na samotný vznik internetu a průběh jeho vývoje až po současnost, přičemž se zaměřím zejména na oblast České republiky a rozsah zájmů, jimiž česká internetová populace tráví svůj virtuální čas. Zároveň zde nastíním možný vývoj internetu v budoucnosti, kde by nám mohl sloužit například k většímu komfortu a usnadnění při přehrávání filmů ve volné chvíli či jako další vývojový stupeň v oblasti telefonování.

Ve druhé kapitole se již více zaměřím na problematiku internetu ve vztahu k dětem, na rizika, která jim mohou ve virtuálním světě hrozit.

Třetí kapitola naopak pojednává o pozitivěch, jež může internet dětem do jejich života přinášet, ať už se jedná o jejich volný čas či čas strávený vzděláváním. Zde právě nabídnu tipy pro využití internetu ke vzdělávání žáků základních škol v rámci předmětu Výchova k občanství.

Čtvrtá kapitola je věnována výzkumu vlivu používání internetu na učení žáků ZŠ, který byl prováděn na výběrovém souboru žáků druhého stupně ZŠ UNESCO Uherské Hradiště, Komenského náměstí 350. Doufám, že práce přinese zajímavý náhled na tuto problematiku.

1 Náhled na internet

Slovo „Internet“ vzniklo složením dvou jiných slov, a to latinské předpony „inter“, což v překladu znamená „mezi“, a anglického slova „net“ (network) – „sít“. Nejdříve toto slovo označovalo jednu ze sítí připojených k internetu, postupně se však zobecnilo do pojmu, jenž dnes označuje celou síť. Slovník cizích slov říká, že internet je „světová komunikační síť, propojení počítačů prostřednictvím telefonních linek“¹. V podstatě jde o takzvanou síť sítí neboli celosvětový systém navzájem propojených počítačových sítí.

Co se týče rozdílu mezi slovy „Internet“ a „internet“, můžeme říci, že se jedná o jedno a totéž slovo, jež bylo původně psáno s velkým počátečním písmenem, neboť internet byl původně vnímán jako vlastní jméno. V současnosti je slovo „internet“ však natolik obecným pojmem, že se již o něm nehovoří jako o jménu, a proto se již v psané podobě ustálil tvar s malým počátečním písmenem.² Některé zdroje však rozlišují význam slova Internet od významu slova internet. Například „Velký“ internet se používá pro označení samotné celosvětové sítě. „Malý“ internet by se pak mohl použít pro označení obsahu, který je dostupný prostřednictvím této sítě. Většina obsahu na internetu je dostupná prostřednictvím www služeb (webové stránky) nebo emailu. Existuje ale celá řada dalších služeb, které ke svému fungování používají počítačovou síť Internet.“³ Toto pojetí nám může pomoci pochopit, že internet není jen www stránka či e-mailová adresa, ale skýtá v sobě daleko širší možnosti. Pro potřeby této práce není nezbytné tyto dva pojmy od sebe výrazně odlišovat, a proto přijmeme jednotné označení internet s malým počátečním písmenem.

1.1 Historie internetu

„Stejně jako časově sdílené počítačové systémy umožnily skupinám stovek jednotlivých uživatelů sdílet hardwarové i softwarové prostředky mezi sebou, budou sítě spojující desítky takových systémů schopny umožnit sdílení zdrojů mezi tisíci uživateli.“

Larry Roberts, ARPA Program Plan 723, 3 June 1968.⁴

Internet vymyslel a navrhnul Lawrence Roberts v roce 1963 s cílem umožnit počítačovým inženýrům a vědcům, kteří pracovali na vojenských zakázkách, sdílení drahé techniky a dalších zdrojů. „Myšlenka, že by se touto cestou daly posílat také vzkazy, přišla až

¹ Viz *ABZ slovník cizích slov - Internet* [online]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>.

² Blíže PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální síť*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, s. 8.

³ Viz *Co je internet?* [online]. Dostupné z: <http://www.imip.cz/>.

⁴ Blíže *Lawrence Roberts Manages The ARPANET Program* [online]. Dostupné z: www.livinginternet.com/i/ii_roberts.htm.

dodatečně. *E-mail, jak se mu začalo říkat, rychle změnil síť v nový komunikační kanál.*“⁵ O tři roky později získal Robert William Taylor z agentury ARPA dotaci na vývoj sítě, jež by propojila více univerzit. Zajímavé jistě je, že Charles Herzfeld, vedoucí agentury ARPA, s financováním tohoto projektu souhlasil během jedné jediné hodiny. Když v roce 1968 Roberts vyhlásil konkurz na vybudování sítě 4 IMP, nesklidil v tento projekt příliš velkou důvěru. Velké společnosti jako například IBM tvrdily, že taková síť není možná, a proto se do konkurzu ani nepřihlášily.⁶ K životu byl pak internet skutečně přiveden roku 1969 ve vojenské laboratoři ve Spojených státech amerických, kde byl pojmenován podle sponzora Pentagon's Advanced Research Projects Agency – ARPANET.⁷ Do konce tohoto roku byly postupně instalovány a nastaveny čtyři IMP uzly ARPANETu – první na UCLA (University of California, Los Angeles), další tři pak ve Stanfordském výzkumném institutu, na kalifornské a utažské univerzitě.⁸ Počet počítačů v síti se postupně zvyšoval – v roce 1971 na 15 uzlů, o rok později již 37 uzlů a v roce 1973 byly dokonce připojeny první zahraniční uzly (Velká Británie a Norsko).⁹

Ve stejném roce „*Vint Cerf a jeho kolega Bob Kahn dávají dohromady samotný koncept Internetu v podobě, v níž jej známe teď. Architektem Internetu se stává Dave Clark a správcem síťových adres Jon Postel.*“¹⁰ Na ARPANET se postupně „nabalovaly“ další sítě a provoz v síti vysokým tempem narůstal, neboť ji mohli využívat i běžní uživatelé, vývojáři a univerzity. Proto také došlo k rozdělení ARPANetu na dvě větve, kdy samotný ARPANet zůstal k využívání pro akademickou půdu a druhá větev, MilNet, jak již napovídá její název, měla sloužit k zabezpečení potřeb armády. Propojovací síť mezi těmito dvěma větvemi, skrze kterou spolu mohly komunikovat, pak byla známa pod názvem „DARPA Internet“ – tedy zkráceně Internet.¹¹

Osmdesátá léta znamenala pro internet rozšiřování nejen na akademické půdě, ale rovněž v oblasti firemních organizací, které chtěly propojovat počítače ve svých kancelářích. To ovšem přinášelo problém komunikace různých počítačů na různých platformách. „*Proto vznikl protokol TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol – poprvé implementován v BSD UNIXech).*“¹² Jde v podstatě o protokol pro řízení přenosu (TCP) a o propojovací „jazyk“ internetu (IP). „*Dnes již existuje celá rodina TCP/IP protokolů, je*

⁵ Blíže DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 11.

⁶ Blíže *Historie internetu = History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002, s. 6-8.

⁷ Blíže DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 11.

⁸ Blíže *Historie internetu = History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002, s. 9.

⁹ Blíže DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 11.

¹⁰ Viz *Historie internetu = History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002, s. 10.

¹¹ Blíže tamtéž.

¹² Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 11-12.

jich více než 100 a stále vznikají nové. Patří sem například protokoly *http* (HyperText Transfer Protocol) a *FTP* (File Transfer Protocol).¹³ Vznikaly také další sítě, jako například CSNET (Computer Science Network) – Počítačová vědecká síť, jež propojovala akademické organizace s organizacemi výzkumnými, či BITNET (Because It's Time Network).¹⁴

V roce 1986 vytvořila instituce NSF (National Science Foundation) svou síť NSFNet, která původně propojovala pět výpočetních středisek na univerzitách s velmi výkonnými počítači.¹⁵ Tento počín výrazně přispěl k rozvoji internetu, neboť v roce 1990, kdy byla zrušena síť ARPANET, byla tato nahrazena právě sítí NSFNet.¹⁶ Jen zmíníme, že tento rok byl, co se týče pokroku ve „světě internetu“, významný také pro Českou republiku, podrobněji však viz dále.

Dalším významným milníkem ve vývoji byl rok 1992, ve kterém byl zahájen komerční provoz na internetu. Připojení komerčním subjektům umožnila nadace NSF, jež doposud spravovala síť tvořící páteř celého internetu. „Vznik dnešního Internetu je datován do roku 1993, kdy student univerzity v Illinois Marc Andreessen napsal program Mosaic. Tento program zjednodušil používání Internetu na ukazování a klikání na obrázky a podtržená slova, tzv. hypertextové odkazy.“¹⁷ Tento způsob komunikace, dnes známý pod jménem World Wide Web, se díky jednoduchému ovládání rozšířil do světa z laboratoře Evropské organizace pro jaderný výzkum CERN (Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire), kde se o jeho vznik zasloužil britský fyzik Tim Bernes-Lees.¹⁸

Pokud porovnáme internetovou síť se sítěmi jinými, musíme konstatovat, že v podstatě popřela způsob jejich výstavby. Pokud si například představíme železniční dopravní síť, jistě se shodneme na tom, že byla budována a je řízena velmi organizovaně a centrálně. Síť internetová je oproti tomu decentralizovaná, neregulovaná a chaotická. Jak uvádí Divínová, nemůžeme zde mluvit o žádném centrálním počítači a dokonce ani o žádném centru, v němž by byl uložen všechen obsah internetu. Ten je „...v počítačích, kterým se říká servery, a ty jsou rozesety po celém světě. Internet je možné si představit jako pavoučí síť s mnoha různými cestami, kterými je možno se dostat z bodu A do bodu B. Data, jež odesíláme nebo stahujeme, jsou rozdělena do malinkých balíčků, které se k místu určení vydávají mnoha různými cestami tak, aby informace byla obtížně zachytitelná.“¹⁹ Je jistě bez diskuse, že za tyto principy,

¹³ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 11-12..

¹⁴ Blíže internetu = *History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002, s. 13.

¹⁵ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 12.

¹⁶ Blíže tamtéž.

¹⁷ Viz tamtéž.

¹⁸ Blíže tamtéž, s. 12-13.

¹⁹ Viz tamtéž, s. 13.

zvláště dbající na bezpečnost a opatrnost práce s daty, může internet vděčit právě vojenskému prostředí, v němž se začal v sedmdesátých letech vyvíjet. Síť by měla údajně odolat i nukleárnímu útoku, neboť přenosové cesty, jež by byly takto vyřazeny z provozu, by byly jednoduše nahrazeny těmi, které porušeny nebyly. Po povrchu sítě telekomunikačních společností tak vlastně putuje další „virtuální“ síť.²⁰

1.1.1 Internet v České republice

Po pádu železné opony v roce 1989, kdy došlo k uvolnění hranic a do České republiky začaly postupně proudit vymoženosti technicky vyspělejšího světa, se logicky začala na naše území dostávat také vymoženost celosvětové sítě – internetu. Výstavba této sítě probíhala analogicky s výstavbou sítě celosvětové, a to právě směrem od akademického prostředí k veřejnosti, „... proto bylo logické, že prvními uživateli byly vysoké školy a akademie věd. Po krátkém období, kdy na podzim roku 1991 bylo Československo připojeno k síti BITNET, byl dne 13. února 1992 ve výpočetním centru ČVUT slavnostně otevřen uzel internetu. Datový okruh měl tehdy fantastickou rychlost 9600 bitů za sekundu a byl připojen na Technickou univerzitu v Linci.“²¹ Akademická síťová infrastruktura byla do provozu uvedena již za čtyři měsíce s páteřním okruhem Praha – Brno propojeným pevnou linkou o rychlosti 64 Kb/s a ostatními okruhy s rychlostí 19,2 Kb/s. Tato síť byla pojmenována CESNET (Czech education and scientific network) a její slovenská obdoba pak SANET (Slovak academic network).

Dlouhou dobu platil v České republice v podstatě monopol na přístup k internetu pomocí telekomunikačních vedení, změna nastala v roce 1996, kdy začal být internet nabízen také komerčními poskytovateli internetových služeb (ISP). Ti vytvořili sdružení NIX.CZ, díky němuž se výrazně zjednodušil přenos dat – z Prahy do Prahy tak například nemusela být vedena oklikou přes New York, ale jednoduše přes domácí poskytovatele. Ve stejném roce také vzniklo sdružení všech vysokých škol a Akademie věd České republiky CESNET, jež jako jediný partner projektu TEN-34 z postkomunistických zemí vybudovalo síť projektu TEN-34 CZ, jejíž základní vlastností je nekomerčnost. Samotná síť CESNET se tak odchodem akademického provozu stává plně komerční. Postupně docházelo k rozvoji služeb, jež byly prostřednictvím internetu poskytovány (například první možnost internetového bankovníctví), k čemuž přispělo mimo jiné sdružení CZ.NIC spravující doménová jména

²⁰ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 13.

²¹ Viz *Historie internetu = History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002, s. 2.

v doméně „.cz“. Iniciativa Internet proti monopolu zase pro koncové uživatele vybojovala levnější tarify.²²

*„Milníkem, který předznamenal širší využití internetových technologií, bylo v roce 1998 zprovoznění internetové telefonie GSM operátorem pro zahraniční hovory, což nastartovalo velký rozvoj využívání sítě Internet k telefonním hovorům. Sdružení **CESNET** zavedlo jako první v České republice službu **NET2PHONE**, která umožnila realizaci telefonních hovorů z počítače volajícího na telefonní přístroj volaného.“²³*

V roce 1998 byly ukončeny projekty TEN-34 a TEN-34 CZ, a tudíž byly na konci roku do provozu uvedeny jejich následnické sítě TEN-155 a TEN-155 CZ, na jejichž postavení opět vyhrál výběrové řízení CESNET. Rychlost páteřních okruhů se zvedla, jak již napovídá název samotné sítě, na 155 Mb/s. O rok později pak byla v rámci rozvoje TEN-155 CZ do provozu uvedena infrastruktura, jež přenáší data za pomoci protokolu IPv6.²⁴ Blíže k tomuto protokolu se zmíníme dále v kapitole 1.2. Následující rok již začalo na trhu převládat bezdrátové připojení a v roce 2000 dosáhl páteřní okruh Praha – Brno 40 000krát vyšší rychlost než v roce 1992, tedy celkem 2,5 Gb/s. V první polovině tohoto roku prodal CESNET svou komerční síť a všechnu svou pozornost upřel na síť akademickou – její provoz i rozvoj, z prostředků získaných z prodeje pak podporoval vývoj nových aplikací a technologií. Toto sdružení také opustilo síť TEN-155 CZ, aby se mohlo věnovat dotváření své nové sítě CESNET2, taktéž s kapacitou 2,5 Gb/s, která se v porovnávacím výzkumu všech národních sítí umístila hned na druhém místě co do rychlosti a rozsáhlosti. Na konci roku 2001, kdy byla spuštěna síť GÉANT, se k ní sdružení CESNET připojilo rychlostí 1,2 Gb/s. Jak uvádí ředitel sdružení CESNET Gruntorád, *„Kromě části síťové infrastruktury nabývají na důležitosti aplikační projekty. V popředí zájmu stojí super- a metapočítače, multimediální přenosy a jejich aplikace (videokonference, streaming, distanční vzdělávání), hlasové služby nebo velká oblast middleware. Celkově lze konstatovat, že úroveň českého akademického internetu byla v uplynulých deseti letech pozvednuta na srovnatelnou úroveň s vyspělým světem.“²⁵*

²² Blíže *Historie internetu = History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002, s. 2.

²³ Viz tamtéž.

²⁴ Blíže tamtéž, s. 2-3.

²⁵ Viz tamtéž, s. 3.

1.2 Internet jako fenomén moderní doby

„Co jsi dnes taková smutná, Aničko?“

„Od pondělka máme tat'ku v nemocnici.“

„Tak to je normální, že je ti po tatínkovi smutno, když není doma, ale neboj, on se určitě brzo uzdraví a zase bude s vámi doma.“

„Ale mně není smutno po tat'kovi. On si s sebou vzal do nemocnice notebook a my jsme teď doma bez počítače. Být týden bez počítače, vždyť to je hrůza!!“²⁶

Připojit k internetu se dnes můžeme téměř z každého místa naší planety, například na nejvyšší hoře světa, Mt. Everestu. Jeho vliv a nečekaný růst vysvětluje Anderson hned dvěma zákony:

- 1) *Moorův zákon*: síla a kapacita počítačů se zdvojnásobuje každých 18 měsíců.
- 2) *Metcalfův zákon*: hodnota sítě (její užitečnost pro populaci) je přímo úměrná čtverci uživatelů → čím více lidí je na síti, tím je tato užitečnější.²⁷

Obsáhnout vše, co se může vměstnat do pojmu „internet“ dnes, je úkol téměř nadlidský, a sám by vydal na samostatnou práci. My si ani v nejmenším nenárokujeme pozici toho, kdo obsáhne skutečně všechny aspekty tak rozsáhlého fenoménu, omezíme se tedy pouze na oblast České republiky a pokusíme se přiblížit, kolik Čechů je v dnešní době „online“, jakým způsobem se k internetu připojují a v neposlední řadě samozřejmě rozsah zájmů, kterými česká internetová populace tráví svůj „virtuální“ čas.

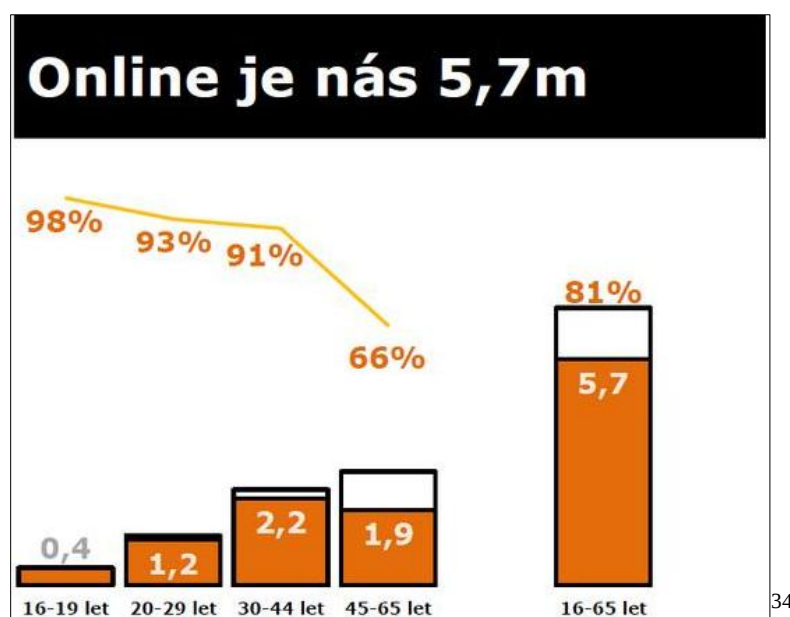
Letos v únoru uplynulo 22 let od chvíle, kdy se Česká republika, tehdy ještě jako Československo, poprvé připojila k celosvětové informační síti. Tato dvě desetiletí znamenala pro internet u nás bezpochyby velký rozmach, nejmarkantnější změny se však dějí až v průběhu posledních let, za což mohou především vysokorychlostní přípojky a chytré telefony. Ty umožnily věc v nedávné době ještě nepředstavitelnou – připojení k síti bez ohledu na prostorové či časové podmínky. „*Nedávné průzkumy ukazují, že v současné době je na internet připojeno přibližně 6 milionů Čechů.*“²⁸ Údaje od jednotlivých agentur provádějících průzkumy v dané oblasti se přitom do jisté míry různí. Společnost TNS AISA

²⁶ Dovolili jsme si zde ocitovat jeden krátký rozhovor mezi vedoucím nejmenovaného volnočasového kroužku pro děti a jednou z jeho svěřenkyň, který byl sepsán podle skutečné události z měsíce února 2014.

²⁷ Bližší DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 18-19.

²⁸ Viz NYGRÝN, Pavel. Češi na síti. *Computer*. 2012, č. 17. Praha: Mladá fronta, 6. 9. 2012, s. 87.

uvedla v posledním výzkumu nazvaném Češi v síti²⁹ prováděném v roce 2011 (předchozí v roce 2009), že k internetu je na území republiky připojeno 5 600 000 lidí, přičemž z populace ve věkovém rozmezí mezi 16 – 65 lety bylo na internetu celých 80 %.³⁰ Projekt NetMonitor³¹ oproti tomu zveřejnil, že počet reálných uživatelů internetu se přes hranici 6 milionů přehoupnul dokonce již v říjnu roku 2010.³² Výzkum Češi v síti 2013 uvedl zjištění, že ze 7 milionů obyvatel ve věkovém rozmezí 16 – 65 let je uživatelů internetu 81 %, což je 5,7 milionu lidí. Do budoucna se pak očekává nárůst uživatelů ve věkové skupině 45 – 65 let, jelikož tato skupina už nemusí vynakládat své finanční prostředky na zajišťování svých dětí.³³ Bližší rozložení v jednotlivých věkových skupinách viz Graf 1.

Graf 1 – Počet uživatelů internetu v ČR v roce 2013

Vedoucí kvantitativního výzkumu Pavel Vaněček sdělil: „Více než 4 miliony lidí se k internetu připojují několikrát denně. Nejčastěji Češi na internetu hledají informace, zábavu nebo zboží a služby. ... Ve srovnání s rokem 2009 se k internetu připojujeme častěji, ale na kratší dobu. Používání internetu se zefektivňuje.“³⁵ Uvedl také domněnku, že se internet

²⁹ Češi v síti jsou velká syndikovaná studie společnosti TNS Aisa, která se snaží pochopit chování Čechů na internetu a je součástí nadnárodního projektu TNS Digital Life, který celkově oslovil 60.000 lidí v 60 zemích světa.

³⁰ Bližší Češi v síti [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/%C4%8De%C5%A1i2011>.

³¹ NetMonitor je rozsáhlý výzkumný projekt, jehož cílem je poskytnout informace o návštěvnosti internetu a sociodemografickém profilu jeho návštěvníků v České republice.

³² Bližší TZ Návštěvnost českého internetu v říjnu 2010 dále roste [online]. Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/tz-navstevnost-ceskeho-internetu-v-rijnu-2010-dale-roste>.

³³ Bližší Výzkum: Češi v síti 2013 [online]. Dostupné z: <http://www.acomware.cz/vyzkum-cesi-v-siti-2013/>.

³⁴ Zdroj: <http://www.acomware.cz/vyzkum-cesi-v-siti-2013/>.

³⁵ Viz 21. Jak se chovají Češi v síti, 12. 3. 2013 [online]. Dostupné z: <http://www.volnonozci.cz/21-jak-se-chovaji-cesi-v-siti-12-3-2013/>.

postupně stává spíše komoditou, jako jsou například elektřina či zemní plyn, než médiem. Čím dál více vyplňuje volný čas nejen mladých lidí, ale také uživatelů starších 45 let, z nichž třetina sleduje každý týden nějaké online video a pětina pak dokonce „přišla na chuť“ hraní online her.³⁶ Dle ročenky NetMonitoru 2012, jež poskytuje nejaktuálnější informace z měsíce února 2013, se návštěvnost internetu u lidí nad 55 let (což činí 17 % české populace) dokonce oproti minulému roku zvýšila o 4,4 procentního bodu na 39,3 %. Tato informace se shoduje s výzkumem Češi v síti, který uvádí, že růst počtu uživatelů bude pokračovat právě v této skupině. Oproti tomu ve věkové skupině 10 – 24 let se nárůst uživatelů již dále neočekává, neboť z aktuálních 90 % se již nemají dále jejich řady téměř kam posouvat. Dále se zde můžeme dočíst například, že *„Na internetu je více mužů než žen, s přibývajícím věkem podíl mužů roste a podíl žen klesá. Tento rozdíl v pohlaví se bude s růstem internetové populace zmenšovat. Muži jsou na internetu v průměru mírně aktivnější než ženy co do počtu shlédnutých stránek nebo průměrného stráveného času.“*³⁷ První skutečnost můžeme snadno vysvětlit tím, že se do vyšších věkových skupin budou postupně zařazovat i ženy, které již nyní s internetem přicházejí do aktivního kontaktu (je pro ně přirozenějším prostředím než pro ženy současně zastupující věkové skupiny nad 55 let). Druhou snad odkazem na většinové fungování domácností s modelem ženy-hospodyně. V ročence se také dozvíme, že: *„V únoru 2013 velikost internetové populace 10+ dosáhla hodnoty 6,5 milionů lidí. V porovnání s běžnou (reálnou) českou populací (10,5 mil.) jde o 62 % všech obyvatel. Aby však srovnání bylo vypovídající, musíme zmiňovanou internetovou populaci starší deseti let porovnávat s běžnou populací ve stejné věkové struktuře (9,4 mil.). V tomto případě již internetová populace tvoří 69 % běžné populace ČR (10+).“*³⁸ Oproti roku 2012 tak procento internetové populace stoupl o 2,5 procentního bodu. Můžeme tedy konstatovat, že počet uživatelů internetu má v ČR, jistě stejně jako jinde ve světě, stále stoupající tendenci.

Pokud jde o způsob připojení k internetu, i zde je patrný postupný vývoj. Od roku 2005 došlo ve způsobu připojení domácností k internetu k významným změnám. Zatímco tehdy *„... bylo nejrozšířenější technologií vytáčené připojení (dial-up), používaly jej téměř dvě třetiny domácností připojených k internetu,“*³⁹ v roce 2013 už to byla pouhá 4 %. Oproti tomu bezdrátové připojení, čítající v roce 2006 necelou pětinu, se již o dva roky později stalo nejčastějším připojením a v roce 2013 už pak tento typ připojení využívala celá polovina

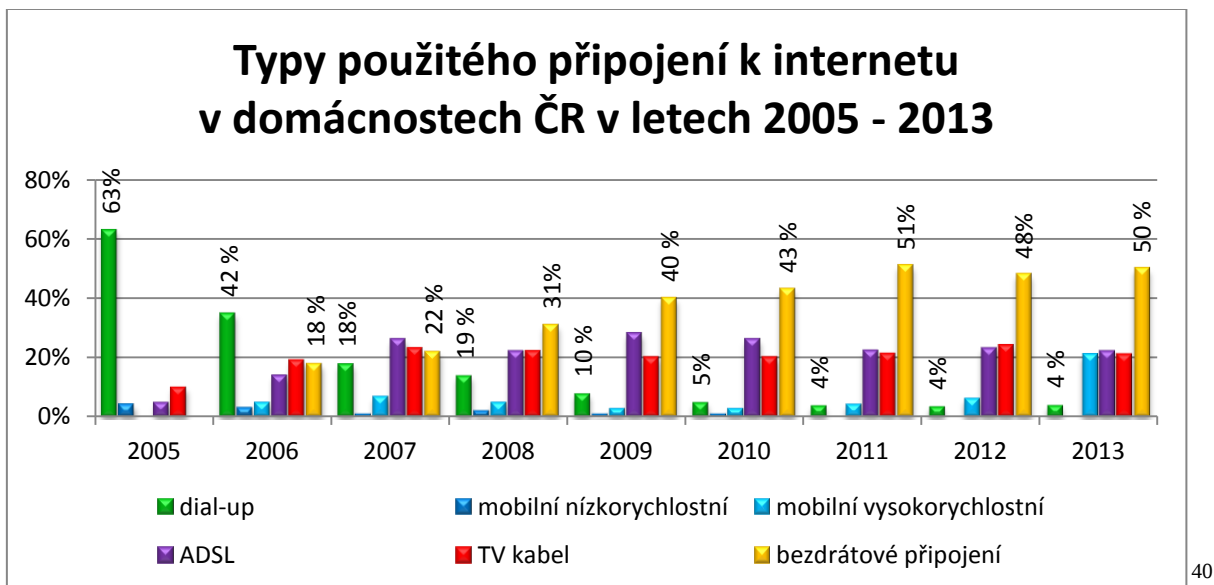
³⁶ Blíže 21. *Jak se chovají Češi v síti, 12. 3. 2013* [online]. Dostupné z: <http://www.volnonozci.cz/21-jak-se-chovaji-cesi-v-siti-12-3-2013/>.

³⁷ Viz *Ročenka NetMonitor 2012* [online]. Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/rocenka-netmonitor-2012>.

³⁸ Viz tamtéž.

³⁹ Viz *Jakým způsobem jsou domácnosti v ČR připojeny k internetu?* [online]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/jakym_zpusobem_jsou_domacnosti_v_cr_pripojeny_k_internetu.

domácností. Můžeme tak konstatovat, že poměr vytáčeného a bezdrátového připojení se během osmi let v podstatě převrátil, což můžeme názorně vidět na Grafu 2, ve kterém je patrný také nárůst vysokorychlostního mobilního připojení, související s aktuálním trendem používání chytrých telefonů.

Graf 2 – Typy použitého připojení k internetu v domácnostech ČR 2005 - 2013

Víme už tedy, jakým způsobem se k internetu připojujeme, i to, jaká část české populace se na internetu pohybuje a využívá ho. Otázkou ovšem zůstává, k čemu? Výzkum Češi v síti 2009 připodobnil internet k síti metra, kde „... jednotlivé linky symbolizují kategorie webů a přestupní stanice pak weby, které jsou na průsečících různých kategorií. Náš provoz na internetu je v podstatě velmi pravidelný a dá se vystopovat, jakými linkami lidé cestují a kde nejčastěji přestupují.“⁴¹ Tuto představu pak znázornil na Obrázku 1 (viz Přílohy). Dále uvedl, že první kroky Čechů na internetu z 55 % míří na portály a zpravodajství, přibližně ze čtvrtiny jsou to pak služby a vyhledávání. Třemi základními důvody, proč internet využívali, byly v daném roce:

- informace
- komunikace – pro 82 % uživatelů je nejjednodušším a nejrychlejším způsobem komunikace právě internet
- zábava – ta byla hlavním důvodem navštěvování internetu hned pro třetinu uživatelů. Za zábavu přitom považovali z více než 60 % prohlížení fotek a obrázků, ze 40 % sledování online videí a přes 30 % pak měly zastoupení poslech hudby

⁴⁰ Tabulka vytvořena podle údajů dostupných z: www.czso.cz (oficiální stránky Českého statistického úřadu).

⁴¹ Viz *Češi2009* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2009>.

a hraní online her. Stahování programů zdarma se zde objevilo u pouhé čtvrtiny internetové populace.⁴²

Všechny tyto tři položky mohou přitom uživatelé internetu najít takzvaně „v jednom balíčku“, a to právě na sociálních sítích. Daným výzkumem bylo zjištěno, že tento „balíček“ už někdy využilo 76 % internetových Čechů. Již v roce 2009 přitom byly naše „domácí“ sociální sítě jako Spolužáci.cz (24 % české internetové populace), Lidé.cz (11 %) či Líbímseti.cz (pouhá 2 %) vytlačovány zahraniční sociální sítí Facebook, která zaznamenala 1,45 milionu registrací (tzn. celých 32 % v době, kdy se v naší republice teprve začínal prosazovat).⁴³ V tiskové zprávě společnosti Intel ze dne 12. července 2011, která nechala vypracovat nezávislý průzkum v 16 zemích Afriky, Blízkého východu a Evropy, se můžeme dozvědět poněkud nečekané zjištění – Češi se k sociálním sítím připojují nejčastěji z Evropy. Pavel Svoboda ze společnosti Intel pak k těmto výsledkům uvádí: „Čtyři z pěti dotazovaných uživatelů sociálních sítí kontrolují svůj status minimálně jednou denně, z toho 5 % častěji než jednou za hodinu, 35 % třikrát až čtyřikrát denně a 41 % jednou denně. V intenzitě přístupu na sociální sítě jsme v Evropě šampioni.“⁴⁴ Nad 50 let se na sociálních sítích pohybovala přibližně čtvrtina uživatelů, ovšem ve věkové skupině 15 – 24 let to bylo celých 90 %, což znamená, že mezi mladými lidmi navštěvujícími v tomto období většinou střední školy a odborná učiliště, vysoké školy či vyšší odborné školy nemá pouze každý desátý vytvořen svůj profil na sociální sítí. Nebyl zde zaznamenán poměr uživatelů ve věku do 15 let, což jsou žáci základních škol, snažili jsme se tedy tuto skupinu dětí postihnout v našem výzkumu (více se budeme sociálním sítím věnovat v kapitole 2.4). Aktuálním fenoménem digitálního světa je bezpochyby také online nakupování, přičemž ze tří čtvrtin se jedná o nakupování filmů (další položky viz Obrázek 1). Jak však dokládají prováděné průzkumy, Češi rádi za nákup kvalitního zboží ušetří nějakou tu korunu, a tak se vedle stránek „značkových“ prodejen rozrůstají také servery, na kterých mohou uživatelé porovnávat a vybírat co možná nejvýhodnější varianty, ale i takové, které nabízejí slevy nejrůznějšího druhu. Tuto skutečnost potvrdil NetMonitor, který v ročence 2012 uvedl: „Dalšími fenomény u nás zůstávají aukční a slevové servery, které internetoví uživatelé již berou jako běžnou součást jejich online

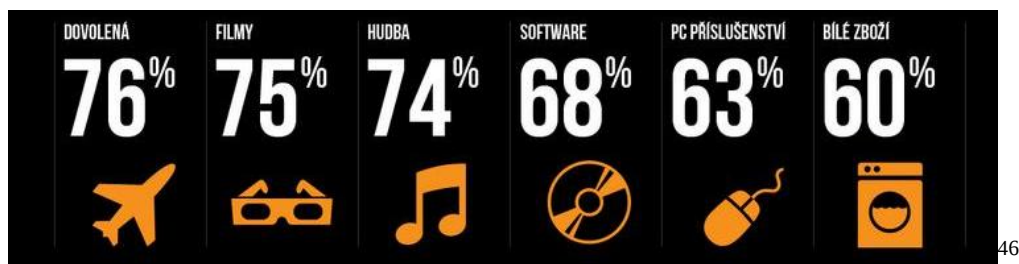
⁴² Blíže *Češi2009* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2009>.

⁴³ Blíže tamtéž.

⁴⁴ Viz *Tisková zpráva*. Intel: Česko propadlo sociálním sítím [online]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/cesko-pry-propadlo-socialnim-sitim-kde-zije-nejvice>.

aktivit.⁴⁵ Nejoblíbenější internetové stránky v této oblasti podle výzkumu Češi v síti 2011 jsou patrné z Obrázku 2 níže.

Obrázek 1 – Co Češi nejčastěji na internetu nakupují

Obrázek 2 – Nejoblíbenější internetové obchody mezi Čechy

Stále častěji je v současné době vyhledáváno také internetové bankovníctví, a to zejména z důvodu úspory času, který již nejsme bezpodmínečně nuceni trávit osobně za prepážkou.⁴⁸ Celé pole internetové populace rozdělily výsledky výzkumu Češi v síti 2009 následovně (viz Obrázek 3):⁴⁹

O dva roky později již stejný výzkum uvádí jako tři základní kategorie informace, zábavu a nákupy, přičemž z průměrné doby 15 hodin strávené na internetu je tato mezi dané složky rozdělena v poměru 8 : 5 : 2 hodinám. Zajímavý také je pohled na to, co dělají uživatelé na internetu nejčastěji (viz Obrázek 4), co pro ně znamená (viz Obrázek 5), ale také co by dělali bez něj (viz Obrázek 6).⁵⁰

⁴⁵ Viz *Ročenka NetMonitor 2012* [online]. Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/rocenka-netmonitor-2012>.

⁴⁶ Obrázek dostupný z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2011>.

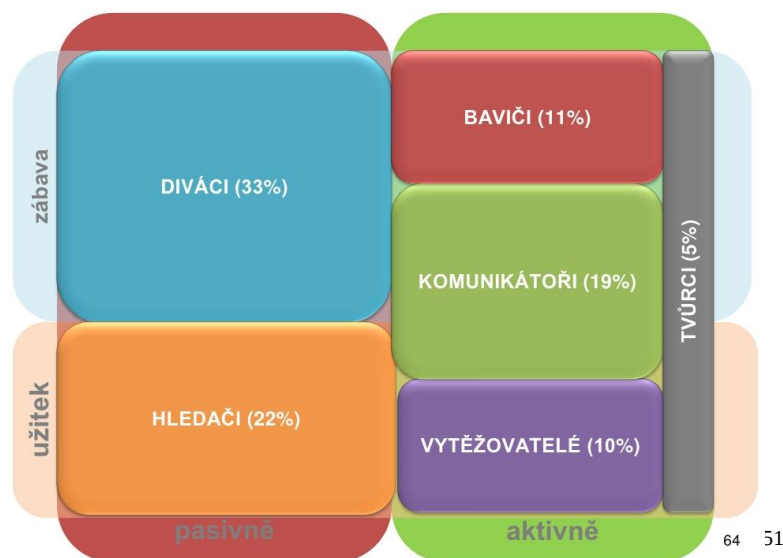
⁴⁷ Obrázek dostupný tamtéž.

⁴⁸ Blíže NYGRÝN, Pavel. Češi na síti. *Computer*. 2012, č. 17. Praha: Mladá fronta, 6. 9. 2012, s. 87.

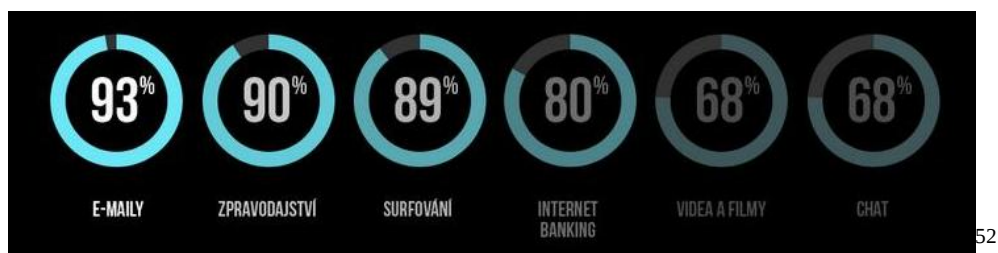
⁴⁹ Blíže *Češi2009* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2009>.

⁵⁰ Blíže *Češi2011* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2011>.

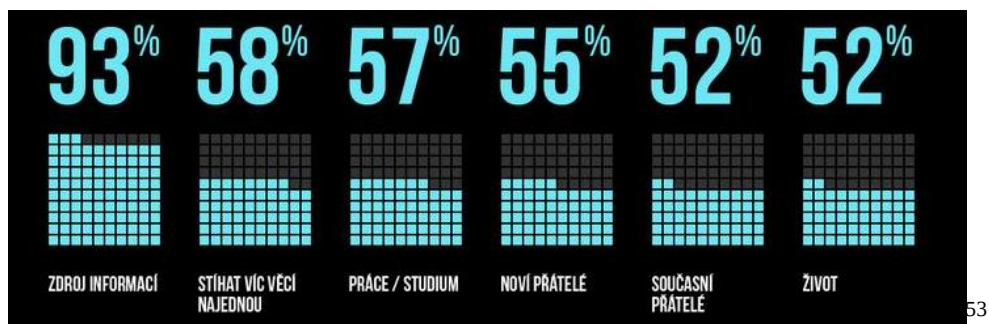
Obrázek 3 – Rozdělení internetové populace

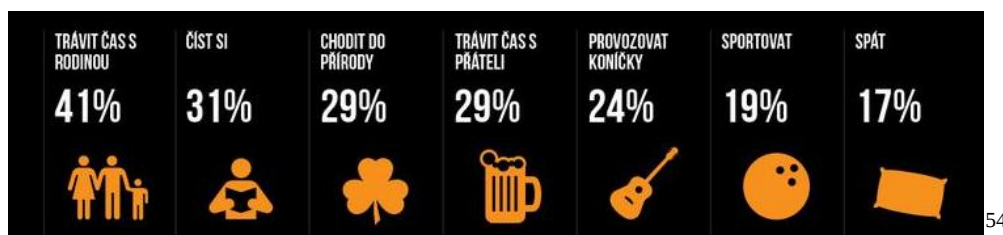
Obrázek 4 – Co Češi nejčastěji dělají na internetu

Obrázek 5 – Co pro Čechy znamená internet

Obrázek 6 – Co by Češi dělali bez internetu

⁵¹ Obrázek dostupný z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2009>.

⁵² Obrázek dostupný z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2011>.

⁵³ Obrázek dostupný tamtéž.

Více jak pětina internetových uživatelů u nás využívá internet z mobilních zařízení (telefony či tablety). Očekává se, že jejich podíl v budoucnu poroste nezanedbatelným tempem. Zde bychom se rádi pozastavili nad pojmem virtualita v internetu z pohledu uživatele mobilního telefonu, potažmo takzvaného chytrého telefonu (smartphone – mobilní telefon s pokročilým operačním systémem a aplikačním rozhraním), jež zažívá nejen u nás, ale v celém světě v poslední době velký rozmach. Jednotlivce se ve virtuálním prostoru snažila spojovat například aplikace s názvem Google Latitude (anglický výraz „latitude“ znamená „zeměpisná šířka“), která svým uživatelům umožňovala sdílet s přáteli jejich polohu, zejména pak s těmi přáteli, kteří se pohybovali v jejich okolí. Toto je sice hezká funkce, ovšem v důsledku nám jakožto uživateli takovéto aplikace může zcela odpadnout osobní kontakt s přáteli, neboť to důležité si vyměníme virtuálně. Na aplikaci jde tedy nahlížet jako na zajímavou možnost „shledání“ s přáteli (takzvaně „Vím, že jste nablízku.“), na druhou stranu nám ovšem do jisté míry odebírá naši osobní svobodu, neboť neustále naši polohu sleduje, zaznamenává a také uchovává společnost Google, jež byla tvůrcem této aplikace (minulý čas zde používáme proto, že tato aplikace byla k 9. srpnu 2013 ukončena a částečně nahrazena pomocí Google+⁵⁴). Můžeme si říci, že používání takové aplikace je dobrovolné, což je sice pravda, se záznamem své polohy však de facto souhlasit musíme, protože jinak bychom nemohli využívat ostatní funkce telefonu naplno – ať už například aplikace pro počasí, které automaticky určí polohu a ukážou nám předpověď počasí přesně v našem okolí, nebo aplikace, jež využíváme při plánování trasy, kdy nemusíme určovat svou počáteční polohu a telefon ji doplní sám.

Virtualita nám tedy v mnohém život usnadňuje, ovšem často na úkor našeho vlastního soukromí. Nemůžeme se zde ubránit poznámce, zda občasná překážka, kterou musíme překonat, není našemu životu spíše ku prospěchu, neboť nás „zoceluje“, dělá silnějšími a schopnějšími poradit si s tím, co se nám objeví „v cestě“. V tomto virtuálním světě se může spojit každý s každým, avšak paradoxně se možná blížíme ke stavu, kdy se reálně nebude setkávat nikdo s nikým.

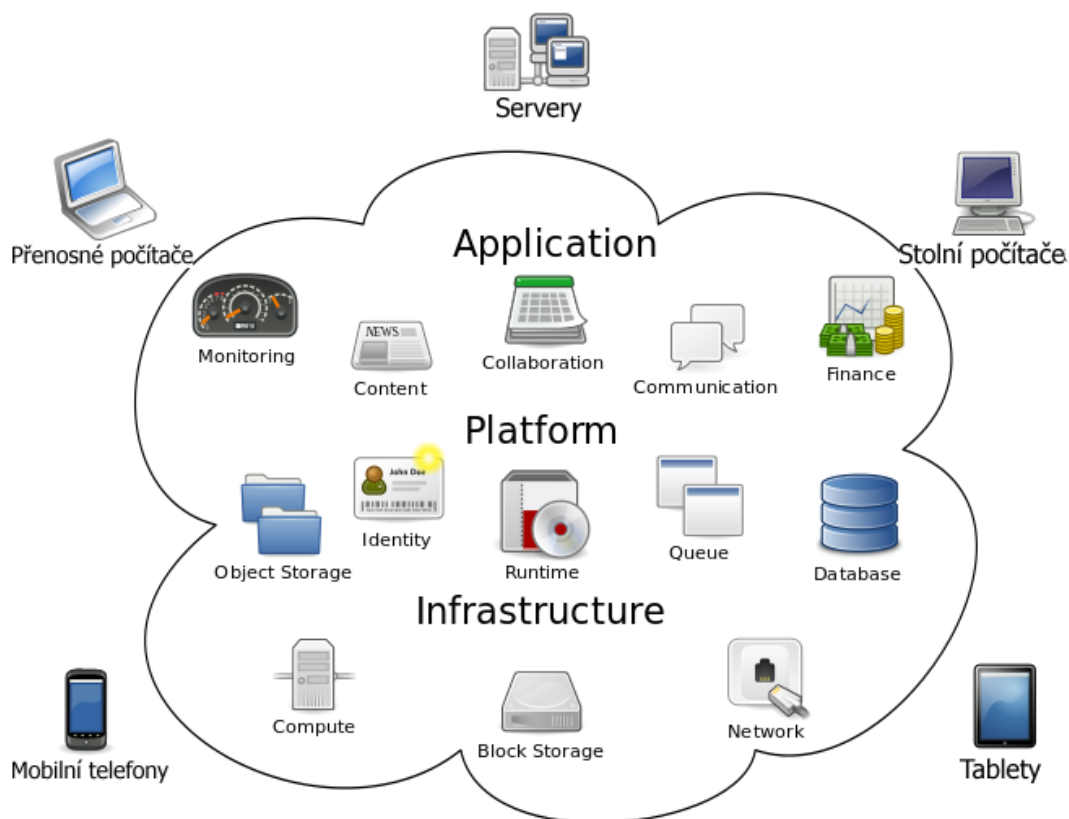
⁵⁴ Obrázek dostupný z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2011>.

⁵⁵ Blíže *Google Latitude končí* [online]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/google-latitude-konci-9-srpna/>.

1.3 Budoucnost – kam to spěje?

Celosvětová počítačová síť nám umožňuje komunikaci mezi počítači. Představme si, že se chceme podívat na svůj oblíbený film či pustit svoji oblíbenou hudbu. Ještě v nedávné minulosti nás většinou čekal a v podstatě ještě dnes stále čeká složitý proces „přehrabování se“ mezi množstvím CD (úložná kapacita 650 MB), DVD (kapacita 5-10x větší než u CD) či v dnešní době nejvíce se rozšiřujícími Blu-ray nosiči (nabízející kapacitu 25-50 GB), které mají jakožto jediné z nosičů dostatečnou kapacitu, aby se na ně vešly na místo náročné filmy v plném HD⁵⁶ rozlišení a v oblíbeném „3D“.⁵⁷ Po několikaminutovém hledání disku nás čeká jeho zasloužené vložení do správného přehrávače. V budoucnu už budeme nejspíš od tohoto procesu oproštěni. Veškeré data, ať už filmy, hudba, fotografie, ale i osobní dokumenty budeme mít uložené v tzv. Cloudu. Cloud nebo přesněji Cloud computing „... je jedno z velmi oblíbených marketingových spojení v IT průmyslu. Cloud computing je sdílení hardwarových i softwarových prostředků pomocí sítě. Právě tento princip dal systému název, v diagramu se podobá mraku (anglicky Cloud).“⁵⁸ Tento diagram můžeme vidět na Obrázku 7.

Obrázek 7 – Cloud computing

⁵⁶ HD video („high definition video“) = video s vysokým rozlišením

⁵⁷ Blíže *History of Blu-ray Disc* [online]. Dostupné z: <http://blu-raydisc.com/en/AboutBlu-ray/WhatisBlu-rayDisc/HistoryofBlu-rayDisc.aspx>.

⁵⁸ Viz *Cloud Computing* [online]. Dostupné z: <http://www.cloudcomputing.cz/index.html>.

Přesná definice slova Cloud neexistuje. Spokojit se můžeme s tím, že Cloud je zkrátka cesta k tomu, aby uživatel mohl přes internet používat služby, které fungují všude, a nemusel se o ně sám nijak starat. V podstatě ho můžeme charakterizovat jako poskytování služeb či programů uložených na serverech (počítače, jež poskytují služby, nebo počítačové programy). Cloud tyto služby realizuje na internetu s tím, že uživatelé k nim mohou přistupovat například pomocí webového prohlížeče, ať už na mobilním telefonu, tabletu nebo počítači. Takto může klient dané aplikace používat prakticky odkudkoli nezávisle na platformě. Systém Cloud computingu šetří uživatelům jejich čas i náklady a v konečném důsledku šetří také životní prostředí. Jeho velkou předností je také rychlý a bezproblémový provoz.⁵⁹ Velkou mírou využíváme potenciál Cloudu již dnes, aniž si to uvědomujeme. Používáme služby jako např. seznam.cz, Gmail či Hotmail. To znamená, že máme své soukromé poštovní schránky „v Cloudu“. Mimo to využíváme i jiné služby Cloud computingu jako například u nás oblíbené Uloz.to, oblíbený komunikační program Skype aj.

Ted' se však vraťme na začátek této úvahy. Nebylo by příjemnější místo onoho „přehrabování se“ v nepřehledné hromadě nosičů jen usednout, zvolit si v seznamu, co se nám líbí, a relaxovat? Tohle všechno bude určitě v budoucnu možné. Usedneme, pravděpodobně nebudeme muset ani vyhledávat v seznamu, vše bude fungovat na hlasové vyhledávání. Rychlé a pohodlné. Zcela odpadne nutnost vlastnit všechny druhy přehrávačů, které po většinu času buďto nejsou v provozu nebo spotřebovávají elektrický proud, čímž nám zvyšují účty za elektřinu. Všechny tyto přístroje v budoucnu nahradí jedna jediná krabička velikosti průměrného telefonu, která bude mít jen konektory pro napájení, internetové připojení v případě kabelového připojení nebo pravděpodobněji bude toto připojení realizováno bezdrátově přes Wi-Fi, dále pak HDMI nebo DisplayPort (oba slouží pro přenos nekomprimovaného digitálního obsahu) pro přenos obrazu do televizoru a jeden klasický USB vstup. Zkrátka jednoduché a funkční zařízení, žádné nesmyslné a nevzhledné množství kabelů hrozně visících za televizorem, které hyzdí vzhled obývacího pokoje. Do našeho televizoru půjde jen výsledný obraz a zvuk z Cloudu a jeho serverů, které obstarají funkci všech našich (v současné době stále ještě používaných) přístrojů.

Další možnou oblastí rozvoje internetu v budoucnosti je dle našeho názoru telefonování – tzv. IP telefonie, která „*používá počítačovou síť jako přenosové médium pro telefonní hovory*“⁶⁰, de facto již dnes převrací fakt z dob počátků internetu v českých domácnostech, kdy řada uživatelů používala telefon jako přístup k internetu, do pozice, kdy se telefon stává

⁵⁹ Bliže tamtéž.

⁶⁰ Viz *Technologie* [online]. Dostupné z: <http://archiv.cesnet.cz/technologie/>.

jednou ze služeb nabízených právě počítačovou sítí. Vzhledem k tomuto vývoji můžeme předpokládat, že s během času postupně vymizí telefonní operátoři jako takoví a budou zcela nahrazeni nějakou internetovou aplikací umožňující hlasovou komunikaci v mobilních telefonech, a to za jeden jediný poplatek (částku za internetové připojení), který bude počítán jako automatická položka v rozpočtu každé domácnosti. Žádné další poplatky za konkrétní hovory. V této domněnce nás podporuje také skutečnost, že již dnes umožňují mobilní operátoři svým klientům provolat za pevně stanovenou částku neomezené množství minut do vybraných sítí. Proč tedy nezaplatit jednu jedinou částku, za kterou dostaneme takzvaně „vše v jednom“?

2 Negativní aspekty využívání internetu ve vztahu k dětem

Domníváme se, že trávení podstatné části volného času u internetu má negativní vliv na vývoj dítěte hned v několika oblastech. První z nich jsou rodinné vztahy a společenské vazby s okolím, které mohou být značně omezeny (dítě se tak může vzdalovat jak své nejbližší rodině, tak i okruhu svých přátel, který se může s přímou úměrou k času strávenému u internetu rapidně zmenšovat či dokonce být zcela zrušen). Tuto domněnku potvrzuje také Divínová, která zmiňuje výsledky longitudinálního výzkumu prováděného Krautem a kol. Ti zjistili, že „*velmi časté používání domácího počítače – zejména vysedávání u Internetu – statisticky významně koreluje s poklesem uživatelské komunikace s ostatními členy rodiny a se snížením počtu lidí, kteří aktuálně patří do jeho (fyzického) sociálního okruhu. Dále byl prokázán nárůst depresivních pocitů a prožitků osamělosti.*“⁶¹ Divínová však upozorňuje na skutečnost, že životní styl jedince je spíše než časem stráveným u počítače determinován způsobem, jakým daný jedinec počítač používá. Jeho vliv můžeme vidět v Tabulce 1. Toto pak dotváří pohled Eckertové a Dočekala „*Mnozí (dospělí, pozn. E. P.) neumí správně a včas využít možností, které technologie (a Internet) nabízí. Ale nemyslejte si, že děti za všech okolností ano. Nižší úroveň jejich sociálních a životních zkušeností, méně pevné základy jejich vzdělání, je omezují v praktickém využívání Internetu. Aby se člověk mohl na něco zeptat, musí nejdříve vědět, na co se ptát.*“⁶² V současnosti je nám z absolvované pedagogické praxe bohužel dobře známo fungování dětí na internetu stran vzdělávání či plnění domácích úkolů do školy – v duchu hesla „Tetička Wiki“⁶³ ví všechno.“ si připadají nepřekonatelné a berou tuto stránku jako jediný a dostačující pramen všeho vědění.

Tabulka 1 – Vliv způsobu užívání internetu na jedince

Způsob používání počítače	Sociální a fyzická aktivita
plnění domácích úkolů, surfování po internetu, komunikace s druhými	větší množství aktivit
hraní her	spíše neaktivní

Sanders a kol. v roce 2000 zjistili, že „*vysoké používání Internetu souvisí se slabšími sociálními vazbami. Tyto výsledky však neukazují, zda nadměrné využívání Internetu snižuje sociální vazby, nebo zda adolescenti se slabšími vazbami jsou více přitahováni k Internetu,*

⁶¹ Viz DIVÍNŮVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 64.

⁶² Viz ECKERTOVÁ, Lenka a DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. s. 21.

⁶³ Wiki – myšleno Wikipedia

nebo zda platí obojí.“⁶⁴ Při nástupu do puberty dochází u jedince také ke změnám v oblasti kognitivních (poznávacích) procesů – začíná uvažovat mnohem více abstraktně, díky čemuž může novým způsobem nahlížet na sebe, druhé lidi i okolní svět. Tyto nové schopnosti mohou vést dospívající nejen k pocitu fascinace „nekonečnými“ možnostmi rozumu, ale také k jejich přeceňování. Jak uvádí Strašák, „... schopnost logického usuzování se totiž ve své rychlosti i kvalitě blíží v tomto věku životnímu vrcholu, báze zkušeností se oproti tomu rozšiřuje jen pozvolna. Dosud slabá korekce zkušeností ... může vést k idealizování některých přejímaných postojů. Problém pro rodinu většinou nastává, pokud se jedná o společensky nepřijatelné jevy.“⁶⁵ Tento „deficit“ se zajisté může projevit stejně tak ve světě virtuálním jako v tom reálném. Jedinec, jenž doposud nemá osobní zkušenost s určitým negativním či nevhodným chováním, nemůže logicky toto řádně rozeznat a vyvarovat se ho. Hledající vlastní identitu (často s pocitem nepochopení ze strany svého okolí) tak může sklouznout k následování nejrůznějších sektářských a deviantních myšlenek.

Je známo, že hledání vlastní identity je hlavním vývojovým úkolem období dospívání. Jak uvádí Buchtík, „*Identita zahrnuje náš vztah k sobě samým, k druhým lidem i ke skupinám, do kterých patříme.*“⁶⁶ S tím také souvisí pojem „virtuální identita“, která „*může být shodná s identitou skutečnou (reálnou), ale také se od ní může značně odlišovat. Obvykle se odlišuje, neboť vědomí toho, že ostatními nejsou viděni, vede mnohé uživatele k experimentování ... se svou identitou. Lidé si na Internetu mohou měnit svůj věk, vzhled, minulost a dokonce i vystupovat jako příslušníci opačného pohlaví (gender swapping). Zatímco experimentování s identitami je v reálu možné či obvyklé pouze v průběhu období adolescence, na Internetu se člověku dostává této možnosti prakticky neomezeně.*“⁶⁷ Buchtík upozorňuje, že díky experimentování se svou virtuální identitou si může jedinec lépe udělat obrázek o sobě samém, o tom, kým je, překonat své problémy a zkvalitnit tak své reálné vztahy.⁶⁸ Domníváme se, že rizikem internetu v tomto směru je situace, kdy si dospívající jedinec přivykne na neustálé změny své identity dle aktuálních potřeb, a tento vzorec jednání si s sebou přenesl plynule i do dospělosti. Může se stát, že takovému člověku svým způsobem

⁶⁴ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 65.

⁶⁵ Viz STRAŠÁK, Pavel. *Dospívání* [online]. Dostupné z: <http://www.babyonline.cz/vyvoj-ditete/> [cit. 2014-03-24].

/dospivani-adolescence.

⁶⁶ Viz BUCHTÍK, Martin et al. *O lidech na blízko i na dálku: vzdělávací a zážitkový projekt o Internetu: metodika projektu LiveOnLine*. 1. vyd. Praha: Powerprint, 2010, s. 78.

⁶⁷ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 34-35.

⁶⁸ Blíže BUCHTÍK, Martin et al. *O lidech na blízko i na dálku: vzdělávací a zážitkový projekt o Internetu: metodika projektu LiveOnLine*. 1. vyd. Praha: Powerprint, 2010, s. 81.

„splyne“ virtualita s realitou a zapomene na důsledky svého chování, které ho v online prostředí nijak nelimitují – vždy je přeci možno „se odpojit“.

Nyní si převedeme toto chování do roviny budování vztahu s potenciálním partnerem: jedinec si v reálném světě vytvoří falešnou (virtuální) identitu, která nebude na první pohled neuskutečnitelná (např. si mírně přidá na věku a vymyslí si nepravdivý příběh o své minulosti). Ve chvíli, kdy začne hrozit odhalení partnerem, uplatní svůj návyk z virtuálního prostředí a jednoduše se „odpojí“. Přitom může daleko více ublížit sám sobě, pokud bude takový vzorec jednání uplatňovat opakovaně.

V následujícím textu se budeme podrobněji věnovat jednotlivým tématům, která považujeme za nejvýraznější negativní faktory vlivu internetu na dítě v období staršího školního věku (2. stupeň základní školy). Jsou to závislost na internetu, problematika online sexuálních aktivit, kyberšikana, sociální sítě, iluze kyborga a devastace tělesné stránky člověka (ta je podle nás druhou nejvýznamnější oblastí negativního působení internetu, tímto tématem se však podrobněji budeme zabývat v kapitole 2.5). Jsme si přitom vědomi, že mnohé ze jmenovaných mohou k dobrému vývoji jedince do značné míry přispět – tuto skutečnost se budeme snažit také postihnout.

2.1 Závislost na internetu

Nejdříve bychom si měli vymezit, co to vlastně ona závislost na internetu je. Podle MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize) žádná taková nemoc neexistuje. Syndrom závislosti je zde popsán jako *„Soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládání při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, priorita v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav. Syndrom závislosti může být pro specifickou psychoaktivní substanci (např. tabák, alkohol nebo diazepam), pro skupinu látek (např. opioidy) nebo pro širší rozpětí farmakologicky rozličných psychoaktivních substancí.“*⁶⁹ Závislost se tedy vztahuje čistě k psychoaktivním látkám, které užívá jedinec vnitřně. Jako základní příznaky závislostního chování uvádí Hýbnerová následující:

- 1) význačnost – internet ovládá myšlení, citění a chování jedince, stává se nejdůležitějším v jeho životě

⁶⁹ Viz MKN-10 – *Tabelární seznam* [online databáze], s. 198. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013>.

- 2) změna nálady – tzv. fenomén „flow“ (česky „proud“) – umožňuje jedinci zapomenout na okolní svět a problémy; pokud je z tohoto prostředí vytržen, dojde k podrážděnosti až agresi
- 3) zvyšování tolerance – postupná potřeba delší doby strávené online
- 4) abstinenční příznaky – vztek, nervozita, podrážděnost po omezení online aktivity
- 5) konflikt – v mezilidských vztazích či intrapersonální konflikt
- 6) rekurence (recidiva) – např. založení nového účtu po předchozím smazání⁷⁰

Druhý a třetí bod nás logicky navádějí na syndrom závislosti, k ostatním bodům se však hodí definice patologického hráčství, což je nutkavá a impulzivní porucha, která „*spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na újmu hodnot a závazků sociálních, vyplývajících ze zaměstnání, materiálních a rodinných.*“⁷¹ Psychoterapeutka Frouzová potvrzuje dle MKN-10, že závislost na internetu jako nemoc neexistuje, je uměle vytvořeným názvem. Uvádí, že to, čím tuto vlastnost nazýváme, je v podstatě kompulzivní chování. Mediální analytik Köppl zde přirovnává závislost na internetu k závislosti na televizi (člověk sledující TV 3 hodiny denně) a říká, že na ni jednoduše nevěří. Mimo jiné z důvodu, že u dospívajících jedinců je toto generačně daná záležitost. Informační technologie ovšem v sobě oproti drogám nebo gamblerství skrývají (zvláště pro mladé lidi) jedno velké nebezpečí – při nedostatku financí nedojde k omezení jejich užívání.⁷² Jedinci se tak nedostane pomyslné „brzdy“, jež by ho usměrnila v množství času stráveného online. Ačkoli tedy připustíme, že „závislost na internetu“ je uměle vykonstruovaným termínem, jistě nemůžeme popřít objektivně prokazatelné symptomy podobné závislosti a následné potíže jedince s ní související. Dohodneme se tudíž v této práci na používání pojmu závislost na internetu.

Jedním z důvodů závislosti na internetu a kyberprostoru by mohly být změněné a snové stavy (Altered Perceptions), které mohou lidé zažívat.⁷³ Tyto stavy uživatelé bezpochyby nabízí především množství počítačových her. Ty, ať již instalované přímo do počítače či ve verzi online, se dají podle druhu rozdělit v podstatě do následujících skupin:

- adventury – hráč řeší úkoly, zápletky a hádanky, aby se dostal k cíli

⁷⁰ Blíže HÝBNEROVÁ, Jana. 2012. *Závislost na online prostředí*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 39-40.

⁷¹ Viz MKN-10 – *Tabelární seznam* [online databáze], s. 237. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013>.

⁷² Blíže *Závislosti: Závislost na internetu*. (2011). [online]. In *Česká televize, vysíláno 15. 11. 2011*. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266574720-zavislosti/210572231070005-zavislost-na-internetu/>.

⁷³ Blíže DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 27.

- akční hry – nejpočetnější skupina zvláště oblíbená u chlapců, jedná se o hry, v nichž je hlavním úkolem hráče likvidace „cílů“ (většinou lidských), a to nejen za použití bojových technik, ale velmi často i zbraní – a tedy prolévání krve, např. Duck Hunter (relativně „lehčí“ verze násilí)
- arkády – podobné akčním hrám, mají kola se stupňující se obtížností a vyžadují hráčův postřeh, koncentraci, schopnost předvídání a hbitost provedení požadovaných akcí; např. Mario, Icy Tower či Pac-Man
- logické hry – podle Pohla byly pro internet přímo stvořeny, např. Tetris
- RPG („Role playing games“) – hráč zaujímá roli fiktivní postavy, za kterou v dané hře jedná a pomocí níž spoluvytváří herní svět, např. série Diablo
- simulátory – hry „za volantem“, ale také hry simulující běh nějakého děje v reálném čase, např. Odyssey By Car či hra High Grow (simulátor pěstování marihuany v reálném čase) – její vhodnost zvláště pro žáky procházející obdobím pubescence je přinejmenším diskutabilní
- sportovní hry – např. Space Hockey, Biliardo
- strategie – př. Simutrans⁷⁴

Domníváme se, že mnohé z těchto her mohou u dětí rozvíjet jejich představivost, logické myšlení, schopnost řešení problémových situací, koncentraci a postřeh či koordinaci očí a rukou, což je bezpochyby jejich pozitivním efektem. Na druhou stranu je však třeba si uvědomit další aspekty tohoto druhu zábavy. Tvůrci počítačových her pocházejí z řad dospělých, jejich pohled na okolní svět je odlišný od dětské perspektivy. Tvůrce hry se může snažit vžít do dětského světa, ovšem i při tomto vžívání do dětského pohledu projektuje pohled vlastní (někdy třeba nezáměrně). Dětem se tak často mohou „do rukou“ dostat tematicky velmi neadekvátní hry, jež mohou mít za následek nárůst agresivity mladistvých.

Hýbnerová uvádí, že největší riziko vzniku závislosti hrozí u her typu MMORPG („massively multiplayer online role playing game“), což je vlastně verze RPG hry rozšířená pro vysoký počet hráčů hrajících ve stejný okamžik. „*V těchto hrách jsou v jednu chvíli zapojeny tisíce hráčů v určitém fantazijním virtuálním světě. Mezi hry, které bývají uváděny jako ty s největším potenciálem k rozvoji závislosti, patří například World of Warcraft či Lineage s mnohamilionovými celosvětovými členskými základnami.*“⁷⁵ Většinu RPG her lze

⁷⁴ Blíže POHL, Ondřej. *Hry na internetu: nejlepší herní magazíny, hry zdarma ke stažení, online hry, cheaty a návody, tipy pro stahování her*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2002.

⁷⁵ Viz HÝBNEROVÁ, Jana. 2012. *Závislost na online prostředí*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 35.

sice hrát zdarma, neplacené verze však s sebou nesou nevýhodu omezení výběru virtuálních světů, v nichž se může hráč pohybovat (nejčastěji se jedná o světy inspirované západní mytologií, ale i arabskou, severskou či asijskou kulturou, což hráči umožňuje přizpůsobit si herní svět svým vysněným představám), nemožnost provádění některých akcí či podobně. Langrová upozorňuje na to, že hra s takovými omezeními přestane být pro některé jedince velmi rychle zábavnou, a proto se nemalé množství z nich po čase uchýlí k placení nemalých měsíčních poplatků, aby byli „plnohodnotnými“ hráči. Kupříkladu World of Warcraft, nejčastěji hraná MMORPG hra, evidovala již v roce 2010 na celém světě přes 12,5 milionu aktivních hráčů (48,9 % uživatelů hrajících online hry), jež měsíčně platili poplatky ve výši 200 – 450 Kč. Ačkoliv průměrný věk hráče se pohybuje mezi 20-30 lety, což už je skupina dospělých jedinců, celou jednu čtvrtinu pole hráčů MMORPG obsazují právě dospívající, kteří coby ekonomicky neaktivní jedinci vkládají do tohoto zájmu často veškeré své kapesné. O těchto výdajích svých ratolestí přitom rodiče nemusejí mnohdy mít ani ponětí.⁷⁶ Vedle finanční náročnosti hraní je pak třeba vzít v potaz také náročnost časovou – Langrová uvádí, že v průměru „... stráví hráč během týdne přibližně 23 hodin hraním. Časové rozmezí se obvykle pohybuje mezi hranicí 11 a 30 hodin týdně. Ovšem zhruba 8 % ... uživatelů hraje v průběhu týdne po dobu až 40 hodin a více, což je doba srovnatelná s průměrným plným pracovním úvazkem.“⁷⁷ Když tuto skutečnost převedeme na modelového žáka druhého stupně ZŠ (základní školy), který je náruživým hráčem online her (tj. 40 hodin hraní týdně, tedy přibližně 5,7 hodiny denně), 5 dní v týdnu tráví ve škole minimálně dobu od 8 do 14 hodin (tj. 6 hodin) a denně by měl mít 8 hodin spánku, dostaneme tak pouhé 4,3 hodiny na ostatní aktivity, jak můžeme vidět na Grafu 3.

Graf 3 – Modelové rozložení aktivit žáka 2. Stupně ZŠ během dne

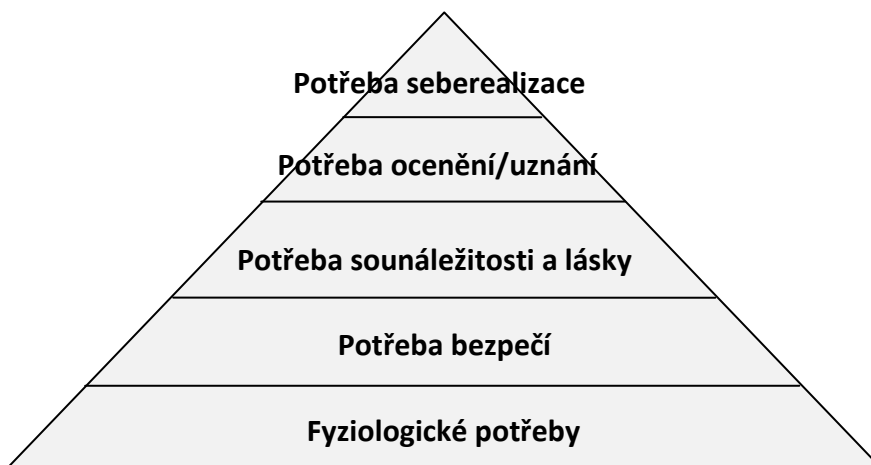
⁷⁶ Blíže LANGROVÁ, Aneta. 2012. *Která realita je ta pravá?* In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 115-117.

⁷⁷ Viz tamtéž, s. 117.

Dovolíme si poznamenat, že to tohoto krátkého časového intervalu by se mělo vměstnat stravování, hygiena, plnění domácích úkolů, ale i uskutečňování kontaktů s rodinou a kamarády, případně další koníčky. Jistě můžeme konstatovat, že plnění všech těchto „položek“ je pro takového jedince nereálné, a tedy logicky dochází k jejich redukci. Zde se můžeme odvolat na Maslowovu pyramidu potřeb, která se skládá z následujících pěti vzestupných stupňů:

- 1) Fyziologické potřeby – hlad, žízeň, sexuální potřeby
- 2) Potřeba bezpečí – jistota, stabilita, struktura, osvobození od strachu a úzkosti (domov, zdraví, fyzické bezpečí, práce)
- 3) Potřeba sounáležitosti a lásky – rodina, kamarádi, přátelé
- 4) Potřeba ocenění/uznání – pochvala, respekt a úcta, které nám poskytují druzí, pocit vlastní sebedůvěry
- 5) Potřeba seberealizace – uplatnění sebe sama, jde o tzv. metapotřeby (pravda, dobrota, estetické potřeby, spravedlivost, hravost, jedinečnost, sebevyjádření)⁷⁸

Obrázek 8 - Maslowova pyramida potřeb⁷⁹

Je již známo, že dokud nemá člověk uspokojeny základní, fyziologické potřeby, nebude v jeho zájmu uspokojovat potřeby na vyšších stupních. Můžeme tedy zjednodušeně říci, že dokud bude mít takovéto dítě hlad a nebude mít svou denní „dávku kontaktů“ s přáteli (která bývá často uspokojována opět prostřednictvím internetu, ať už přímo prostřednictvím chatu

⁷⁸ Jednotlivé stupně pyramidy vytvořeny podle *Maslowova pyramida potřeb* [online]. Dostupné z: <http://www.ekonomikon.cz/ekonomika/maslowova-pyramida>. a podle HÝBNEROVÁ, Jana. 2012. *Závislost na online prostředí*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 37.

⁷⁹ Obrázek vytvořen podle viz tamtéž.

v online hrách či na sociálních sítích), nebude mít myšlenky na plnění svých domácích úkolů, následkem čehož se může dostat do problémů při zvládání školních povinností a nové látky.

Závislost na hraní online her je však jen jednou z pěti oblastí virtuálního světa, na nichž se u dětí a adolescentů nejčastěji vytváří závislost. Dalšími čtyřmi oblastmi jsou podle Hýbnerové:

- kybervztahy a online komunikace – virtuální vztahy se mohou pro jedince stát důležitější než reálné vztahy s přáteli a rodinou
- přetížení informacemi – nutkavé sbírání velkého množství informací, obrázků, stahování nadměrného množství filmů a hudby
- závislost na počítači – hraní offline her
- ostatní problémy typické pro dospělé uživatele internetu – internetové kompulzivní chování (online gambling, nutkavé využívání prodejních a aukčních serverů) a závislost na kybersexu⁸⁰

V případě, že se jedinec stane na internetu závislým, je třeba mu na cestě z této závislosti pomoci – vhodné je zejména pracovat s motivací postiženého, změnit jeho životní styl a zapojit ve větší míře kontakty s rodinou a přáteli.⁸¹ Pokud se jedná o závislé dítě či dospívajícího, mělo by za důrazné pomoci a dohledu rodičů dojít ke změně struktury dne (online čas měnit v offline aktivity), stanovení přesného počtu hodin vymezeného pro online činnosti a striktně upozorňovat, že tato doba již vypršela. Rodiče by měli s dětmi o jejich virtuálním životě také komunikovat.⁸² Jak ovšem můžeme jedince závislého na internetu rozpoznat? Divínová uvádí výčet možných symptomů:

- „drastická změna životního stylu tak, aby bylo možno trávit více času on-line,
- obecný pokles fyzické aktivity,
- bezohlednost ke svému zdraví jako následek aktivity na Internetu,
- opomíjení důležitých životních aktivit kvůli času trávenému on-line,
- spánková deprivace nebo změna spánkových zvyků kvůli času trávenému on-line,
- snížení sociability vedoucí ke ztrátě přátel,
- zanedbávání rodiny a přátel,

⁸⁰ Blíže HÝBNEROVÁ, Jana. 2012. *Závislost na online prostředí*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 35-36.

⁸¹ Viz *Závislosti: Závislost na internetu*. (2011). [online]. In Česká televize, *vysíláno 15. 11. 2011*. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/>.

⁸² Blíže HÝBNEROVÁ, Jana. 2012. *Závislost na online prostředí*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 45-46.

- *zanedbávání zaměstnání (potažmo školních povinností u žáků, pozn. E. P.) a osobních povinností,*
- *odmítání trávit delší čas bez Internetu,*
- *extrémní vznětlivost, pokud jsou vyrušováni lidmi nebo věcmi z reálného života, zatímco jsou zaujati aktivitou v cyberprostoru.*⁸³

Domníváme se, že tento výčet je dostatečně vystihující pro chování mnohých dospívajících.

2.2 Problematika online sexuality

Sexuální vyzrávání a internet

Nemá smysl předstírat, že tematika sexuality je pro děti v období puberty pouhou boční uličkou, tím spíše ne v prostředí internetu. Jak uvádí Malíková, „*Slovo sex je nejčastěji zadávaným slovem do internetových vyhledavačů a některé zdroje dokládají, že více než polovina peněz utracených na internetu je v nějakém vztahu k sexuální tematice.*“⁸⁴ Podotýká, že informace v oblasti sexu lze na internetu získávat nejen k relaxaci či sebeuspokojení, ale také k edukačním účelům.⁸⁵ Domníváme se, že v tomto směru může internet mnohdy pomoci vykompenzovat komunikační propast mezi dítětem a rodiči, kteří často zažívají pocity ostychu a trapnosti, pokud jim jejich zvědavý potomek nějakou „zákeřnou“ otázku položí (jde tedy o pozitivní aspekt internetu). Děti se v této oblasti potřebují orientovat, potřebují vědět, že pojmy jako penis, vagína, menstruace a další jsou zcela přirozené – a potřebují jim především rozumět.

Malíková uvádí, že v terminologii výzkumů zabývajících se sexuálními zkušenostmi internetových uživatelů se můžeme nejčastěji setkat s následujícími třemi pojmy:

- OSA (online sexual activities) – online sexuální aktivity provozované za účelem „... *uvolnění, zábavy, exploração, podpory, získávání informací, komerce a hledání partnera za účelem sexu či vztahu.*“⁸⁶
- kybersex (cybersex) – Divínová srovnává různé definice tohoto pojmu, některé ho identifikují s pojmem OSA, jiné ho omezují na „... *sugestivní nebo explicitně*

⁸³ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 72.

⁸⁴ Viz MALÍKOVÁ, Barbora. *Sexuální vyzrávání a internet*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 137.

⁸⁵ Blíže tamtéž.

⁸⁶ Viz MALÍKOVÁ, Barbora. *Sexuální vyzrávání a internet*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 138.

erotické vztahy nebo sexuální fantazie, které jsou vyměňovány prostřednictvím sítě mezi lidmi, kteří jsou online. Součástí kybersexu bývá zpravidla i masturbace.“⁸⁷

- SEIM (sexually explicit internet materials) – sexuálně explicitní internetové materiály „... *přístupné na internetu, jejichž hlavním námětem je zobrazení nebo popis nahoty či sexuálních aktivit a orgánů, aniž by byla cenzurovaná zobrazovaná skutečnost. Nejčastěji se jedná o sledování pornografických obsahů.*“⁸⁸

Můžeme tedy říci, že termín OSA je v dané problematice nejširše vymezený a může do sebe zahrnout jak kybersex, tak i SEIM. Jako nebezpečné pro děti vidíme OSA především kvůli riziku předčasné sexuální aktivity dětí. Ta se pak pojí s dalšími problémy, jako jsou nechtěné těhotenství, pohlavní choroby, ale i poznamenání duševní stránky jedince (negativní vnímání vlastního těla či sexuality obecně). Důvodem značné rozšířenosti tohoto fenoménu je teorie motoru tří A („Triple A Engine“):

- přístupnost (accessibility) – 24 hodin denně
- dostupnost (affordability) – levný zdroj pornografie
- anonymita (anonymity) – lidé získávají falešný dojem, že jsou při své online komunikaci anonymní; ve skutečnosti se dá dohledat každá adresa⁸⁹

K dané problematice můžeme jistě zařadit také sdílení a odesílání vlastních obnažených materiálů, jež je podle výzkumu Univerzity Palackého z roku 2013 u tří čtvrtin dětí považováno za riskantní. I přesto však 6,24 % tyto své materiály sdílí a 8,9 % je neváhá poslat dalším osobám. Jistě nás napadne otázka, co je může k takto neopatrnému jednání vést? V mnohých případech to může být jen nuda, ale také snaha zahájit intimní vztah, prezentovat svou osobu či být přijat do určité skupiny.⁹⁰ Podle Malíkové mohou mladí lidé na internetu lépe než v reálném světě experimentovat se svou identitou, mohou se zbavit svých komplexů a projevit své pravé já. Domníváme se, že stejně to platí také u dětí, které se (zvláště v období puberty) často potýkají s neporozuměním ze strany okolí či s nevyrovnaným vztahem k sobě samému. V období puberty a dospívání je téma sexuality velmi aktuální, neboť je zde vedle identity vlastního já formována také sexuální identita jedince. OSA má ovšem vedle těchto pozitivních důsledků také svá negativa. Vlivu SEIM bylo v roce 2010 v Evropě vystaveno

⁸⁷ Viz DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 94.

⁸⁸ Viz MALÍKOVÁ, Barbora. *Sexuální vyžívání a internet*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 138.

⁸⁹ Bliže DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 95-96.

⁹⁰ Bliže SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 132.

13 % dospívajících, přičemž polovina z nich nechtěně, v České republice se pak se SEIM setkala téměř 29 % dětí od 9 do 16 let. Zhlédnutí takovýchto materiálů bylo nepříjemnější dívkám než chlapcům, přičemž nepříjemné pocity mohly přetrvávat až v řádu měsíců. Jako nejčastější motivy kybersexu uvádí Malíková potřebu sexuálně se uspokojit, získat teoretické sexuální zkušenosti či poznat odlišné sexuální praktiky. Upozorňuje však na skutečnost, že k problematice kybersexu nebylo v České republice doposud provedeno dostatečné množství výzkumů, o které by bylo možno se patřičně opřít.⁹¹ Kyberprostor je podle ní „*ráj pro osoby různého věku a pohlaví, které mají v úmyslu sexuálně obtěžovat děti a dospívající. ... Často se stává, že se lidé po seznámení na internetu chtějí setkat na osobní schůzce (podobnou zkušenost mají dvě ze třech dětí ve věku 12-17 let, které používají internet k seznamování). Po takovém návrhu se přes 50 % dětí nakonec setkalo s osobou z internetu. ... 73 % dětí na takovou schůzku jde sama.*“⁹² Tuto skutečnost považujeme přinejmenším za rizikový faktor, domníváme se, že velmi výstižně odráží naivní pohled dětí na to, jak pravdivé informace jim o sobě jejich virtuální protějšky mohou podávat. Tento nedostatek by mohl a dle našeho názoru i měl být kompenzován ze strany rodičů, ale i učitelů. Dítěti je třeba připomínat důsledky neopatrného chování ve virtuální komunikaci, neustále mu připomínat riziko, kterému se tímto chováním vystavuje.

2.3 Kyberšikana

Dalším problematickým tématem virtuálního prostředí je kyberšikana. Velmi příhodně podle nás nazývá šikanu ve svém výzkumu Qing Li – jako staré víno v nové lahvi (přesně „*New bottle but old wine*“⁹³, tedy v překladu „Nová lahev, ale staré víno“). Tento popis přesně vystihuje skutečnost, že kyberšikana není něčím novým – je jen obměnou naší společnosti už poměrně známé šikany. Šikana s novou tváří. Jak píše Vašutová, „... *jevy, jako je tradiční šikana a kyberšikana, jsou polaritami stejného sociálního jevu.*“⁹⁴ Je tedy vůbec třeba tyto dva pojmy od sebe odlišovat, pokud se jedná o stejný problém, jen v jiném „obleku“? V čem se vůbec kyberšikana od klasické šikany liší?

Výzkumy v oblasti negativních jevů, jakými je například šikana či jiné formy agrese, jsou v České republice spojeny s takovými jmény jako Michal Kolář, což je jeden

⁹¹ Bliže MALÍKOVÁ, Barbora. *Sexuální vyhrávání a internet*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 139-144.

⁹² Viz MALÍKOVÁ, Barbora. *Sexuální vyhrávání a internet*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 146.

⁹³ Bliže *New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools* [online]. Dostupné z: people.ucalgary.ca/~qinli/publication/cyber_chb2005.pdf.

⁹⁴ Viz VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 52.

z uznávaných odborníků na šikanu. Ten označuje šikanu za asymetrické násilí mezi žáky, kdy „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi“⁹⁵. Z dalších definic pak můžeme zmínit kupříkladu tu od Pavla Říčana a Pavlíny Janošové – „ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit“⁹⁶. Jistě najdeme také mnohé další, v důsledku se však shodneme na skutečnosti, že šikana je sociálně psychologickým procesem, který svým průběhem přeměňuje strukturu skupiny, v níž se odehrává. Další nepřehlédnutelnou skutečností pak je, že tento proces má své dlouhodobé negativní následky pro všechny své účastníky, tedy at' už pro samotné oběti šikany (v dospělosti život v částečné sociální izolaci, málo přátel či dokonce obtíže s hledáním partnera, pokusy nebo myšlenky na sebevraždu), tak i pro agresory (riziko upevnění antisociálních postojů, pokud není jejich chování patřičně potrestáno) a v neposlední řadě pro členy dané skupiny, kteří šikaně přihlížejí a stávají se jejími svědky. Pro ně je šikana sociální zkušeností, která může bohužel být přijata jako normální součást života.⁹⁷

Pokud si máme přiblížit pojem kyberšikana, pak kupříkladu Hinduja a Patchin ji definují „... jako záměrnou, opakovanou a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje“⁹⁸. Také se pro ni používají synonyma jako „... kybernetická šikana, elektronická šikana, šikana online, digitální šikana, počítačová šikana, kybernetická agrese aj. Termín kyberšikana je přejat z anglického slova cyberbully (též cyber bully).“⁹⁹ Jinak se dá definovat také jako „zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a Internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy“¹⁰⁰. K tomuto popisu se vrátíme ještě níže.

V historii bychom zajisté mohli najít určité předstupně či připodobnění dnešní kyberšikany, někteří autoři kupříkladu poukazují na jeskynní malby, které mohly být pojímány jako poškozující materiál (což je ovšem otázkou pohledu, nedomníváme se, že naši předkové by toto činili s úmyslem někoho poškodit); i tak je kyberšikana relativně novým a doposud ne příliš prozkoumaným jevem. První internetové stránky zabývající se kyberšikanou založil kanadský učitel Bill Belsey mezi lety 2001 a 2003. První článek o kyberšikaně byl publikován v roce 2003, literární základ mapující takovéto chování se pak

⁹⁵ Viz tamtéž, s. 53.

⁹⁶ Viz tamtéž.

⁹⁷ Blíže VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 53-67.

⁹⁸ Viz VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 75.

⁹⁹ Viz tamtéž.

¹⁰⁰ Viz *Co je kyberšikana?* [online]. Dostupné z: cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/.

objevuje až od roku 2008. Dehue říká, že kyberšikana se dá charakterizovat stejně jako nepřímé tradiční šikanování – je záměrná, opakovaná a zahrnuje psychické násilí. Obě dvě jsou nežádoucí a zraňující.¹⁰¹ Znovu se tedy vrátíme k otázce, v čem se tyto dvě formy agrese vůči jiným jedincům od sebe liší. Na srovnání tradiční šikany a kyberšikany podle specifických kritérií, jež je vymezují, se můžeme podívat v Tabulce 2.

Tabulka 2 - Srovnání tradiční šikany a kyberšikany¹⁰²

		Tradiční šikana	Kyberšikana
JAK	Způsob	Tváří v tvář (tzv. <i>face to face</i>).	Za použití ICT.
	Forma	Fyzická, verbální, sociální, ekonomická.	Nevyžádaná, zraňující, vyhrožující sdělení, pořizování a šíření záznamů aj.
	Prostředek	Fyzická zdatnost, verbální obratnost, orientace v sociálních vztazích.	Mobilní telefon, PC, internet (SMS, MMS, e-mail, IM, web, sociální sítě, PC hry).
KDE	Místo	Školní prostředí.	Kdekoli v dosahu ICT.
		Nejbližší okolí.	Celý svět.
KDY	Čas	Před/v průběhu/po školním vyučování.	Kdykoli 24 hodin / 7 dní v týdnu.
	Trvání	Opakovaná akce.	Jednorázový akt.
	Expozice	Jednorázově.	Opakovaně.
KDO	Identita aktérů	Vzájemná znalost.	Anonymita.
	Agresor	Fyzická/sociální převaha.	Pokročilá znalost ICT.
	Publikum	Pasivní přihlížející, omezený počet.	Aktivní šířitelé (stávají se agresory). Nekončící publikum (celý svět).
	Oběť	Fyzicky, sociálně slabší.	Kdokoli, případně s menší znalostí ICT.
	Dospělí	Informování, zapojení, prevence i intervence.	Nedostatečná úroveň, nízká úroveň supervize (=dohled, kontrola, pozn. E. P.).

Jak zde můžeme vidět, kyberšikana se oproti klasické šikaně vyznačuje daleko širším polem působnosti. Za významný faktor pro její rozšíření považujeme zejména její anonymitu

¹⁰¹ Blíže tamtéž, s. 76-77.

¹⁰² Tabulka vytvořena podle Tabulky č. 9 Viz VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 79.

– agresor se může snadno skrýt za virtuální prostředí, stačí si vytvořit falešnou identitu, nějakou poškozující zprávu a takzvaně na pár kliknutí ji pak vyslat do světa. S minimálním úsilím tak velmi efektivně dosáhne svého cíle. Anonymita on-line prostoru může na druhou stranu dodat odvalu oběti klasické šikany k tomu, aby obrátila role a sama se stala agresorem. Z určitého pohledu (dobře známe přísloví „Oko za oko, zub za zub.“) bychom mohli říci, že je takovéto „vyrovnání účtů“ v pořádku, neboť původní agresor na vlastní kůži pocítí, jaké to je být napadán. Raději bychom se však drželi myšlenky, že násilí by nemělo plodit jen další násilí, jelikož takovýmto způsobem se postupně dostaneme do začarovaného kruhu.

Dalším důležitým faktorem je podle nás možnost opakované expozice kybernetické šikany. Zde se vrátíme k výše zmiňované definici kyberšikany dle serveru E-bezpečí. Krátce se zastavíme u onoho vyvedení z rovnováhy. Domníváme se, že kybernetická šikana má oproti té tradiční větší moc zastihnout svou oběť daleko více nepřipravenou. Při tradiční šikaně si oběť prožije daný útok pouze jednou, kdežto u kybernetické šikany se mohou následky útoku vracet několikanásobně, dokonce i v řádech let, kdy už je oběť nečeká. To může mít velmi neblahý dopad na psychiku jedince, neboť se dostává do stavu permanentního strachu, kdy a odkud se znovu objeví nebezpečí.

V České republice se výskytem kyberšikany na školách zabývá výzkum Centra PRVoK (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace) Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, který je prováděn pravidelně již od roku 2008, přičemž od roku 2011 byl realizován vždy na vzorku přesahujícím 10 000 respondentů. Hlavním cílem těchto výzkumů je *„Zjistit výskyt rizikového chování u českých dětí spojeného s informačními a komunikačními technologiemi, zejména internetem a mobilními telefony.“*¹⁰³ V listopadu – prosinci 2008 byl proveden výzkum využívání mobilních telefonů dětmi ve věku 8-18 let. Bylo zjištěno, že čeští žáci využívají mobilní telefony zejména ke komunikaci (SMS zprávy, telefonování), přehrávání hudby či videí, fotografování a nahrávání videa. Oblíbenou aktivitou se stalo zejména *„nahrávání jiných osob mobilním telefonem. Přibližně 72 % respondentů nahrává jiné osoby..., 8 % pak nahrává své učitele. ... Mezi důvody pro nahrávání jiných osob patří nuda a nahrávání na památku (dohromady 57 %), pro 3,78 % žáků je důvodem pro nahrávání pomsta. 6 % žáků pak video zveřejní na internetu.“*¹⁰⁴ O bezpečném používání mobilního internetu děti nejčastěji informovali jejich rodiče (více než třetina respondentů). Z řad učitelů to pak nebyla ani pětina, přibližně stejně (17 %) na tom

¹⁰³ Viz *Výzkum* [online]. Dostupné z: <http://www.prvok.upol.cz/index.php/cz/vyzkumcz> [cit. 2014-03-19].

¹⁰⁴ Viz KOPECKÝ, Kamil, KREJČÍ, Veronika. *Využívání mobilního telefonu dětmi 8-18 let* (2009) [online], s. 18. Dostupné z: http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/27-vyzkumne-zpravy.

byli učitelé v otázce, kdo děti učí, jak se zachovat v případě, že se stanou obětí mobilního útoku (srov. rodiče téměř 36 %).¹⁰⁵ Podle výzkumu Nebezpečí internetové komunikace IV prováděného na přelomu let 2012 a 2013 „... se s některou z forem/projevů kyberšikany setkala 50,62 % dětí z České republiky.“¹⁰⁶ Oběti se nejčastěji potýkaly s verbálními útoky a prolomením svého elektronického účtu. Téměř třetina dětí se přiznala k tomu, že byly samy útočníky kyberšikany, přičemž pětina z nich se snažila o průnik na elektronický účet své oběti. Nejčastější komunikační platformou, na níž dochází ke kyberšikaně, jsou dle výzkumu sociální sítě. Pokud se jedná o to, koho by děti kontaktovaly v případě, že se stanou obětí vydírání, vyhrožování či zastrasování, byli by to zejména rodiče a hned po nich učitelé.¹⁰⁷

Co se týče forem kybernetické šikany, autoři zabývající se tímto tématem nejsou v jejich rozdělení zcela jednotní, my jsme však pro názornost vybrali rozdělení podle Vašutové:

- nevyžádaná sdělení (spamy, hoaxy, viry aj.)
- rozhňování (flaming) - ohnivá, krátkodobá hádka mezi dvěma či více aktéry, zahrnuje použití ofenzivního, vulgárního jazyka, urážek či výhrůžek
- obtěžování (harassment)
- pomlouvání (denigration)
- vydávání se za někoho (impersonation) – zejména při nabourání do účtu oběti
- odhalení a podvod (outing and trickery)
- vyloučení (exkluze)
- pronásledování (cyberstalking)
- veselé fackování (happy slapping)
- vydávání za někoho jiného na internetu za účelem osobní schůzky vedoucí k obtěžování (cybergrooming)
- ohrožení (cyberthreats)¹⁰⁸

Výsledky výzkumu Centra PRVoK z roku 2013 ukazují, že s některou z forem kyberšikany se v České republice setkala 50,62 % dětí, tedy celá polovina. Dále bylo zjištěno, „že se oběti nejčastěji potýkají s verbálními útoky, jako je urážení, ztrapňování, ponižování,

¹⁰⁵ Blíže tamtéž, s. 13-17.

¹⁰⁶ Viz SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 112.

¹⁰⁷ Blíže SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 113-119.

¹⁰⁸ Blíže VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 82-88.

nadávání atd., (33,44 %) a se snahou útočníka prolomit jejich elektronický účet (32,58 %) – zde jde o případy, kdy respondent zjistil, že se někomu neznámému podařilo přihlásit na jeho účet Ke zneužití účtu ke kyberšikaně pak došlo u 30,38 % případů prolomení účtu.¹⁰⁹

E-mail je jedním z nejstarších prostředků kyberšikany. Je také prostředkem k šíření nevyžádaných sdělení. Spam je nejčastěji reklama (od nabídky afrodisiak a léčiv až po pornografii) a může tvořit až 90 % e-mailů kolujících na internetu. Dalším z nevyžádaných sdělení může být hoax, což je poplašná, nebezpečná a zbytečná řetězová zpráva, která bývá zpravidla přeposílána na mnoho e-mailových adres a varuje nás buďto před nesmyslným nebezpečím nebo před takovým, kterému již nelze zabránit. Hoaxy nás většinou nabádají, abychom je rozeslali všem svým známým, obsahují mnoho interpunkčních znamének (známka neserióznosti zprávy) a odvolávají se na největší počítačové společnosti jako Microsoft, Intel apod., jež údajně avizované nebezpečí potvrdily.¹¹⁰ Dospělý člověk již většinou s takovými zprávami nějakou zkušenost má, dokáže objektivně posoudit jejich věrohodnost a následně zamezit jejich dalšímu šíření. Dětská mysl, mnohdy ještě velmi důvěřivá, je však daleko náchylnější k tomu uvěřit a – „Co kdyby přeci jen opravdu...?“ – poslat v dobré víře hoax mnoha dalšími směry. Domníváme se proto, že zejména zde, do řad dětí a mládeže, by měla působit určitá osvěta, a to kvůli celkovému fungování dětí v prostředí internetu. V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) najdeme ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie vytyčeno cílové zaměření vztahující se k této problematice, a to „*zaujetí odpovědného, etického přístupu k nevhodným obsahům vyskytujících se na internetu či jiných médiích*“¹¹¹ V učivu 2. stupně se pak konkrétněji jedná o učivo „*hodnota a relevance informací a informačních zdrojů, metody a nástroje jejich ověřování*“¹¹².

V RVP je tedy tato problematika zachycena a pak už je jen otázkou, kolik jí učitelé ve výuce skutečně věnují pozornosti a zda ji žákům podají takovým způsobem, aby byla vnímána i s důsledky, jež přináší do běžného života.

¹⁰⁹ Viz *Nebezpečí internetové komunikace IV* [online]. 2013, s. 113-114. ISBN 978-80-244-3912-9. Dostupné z: http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/27-vyzkumne-zpravy.

¹¹⁰ Blíže VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 82-84.

¹¹¹ Viz RVP ZV [online]. Dostupné z: www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv.

¹¹² Viz tamtéž.

2.4 Sociální sítě (Facebook, Twitter a jiné formy)

Sociální sítě si získávají stále větší oblibu u stamilionů uživatelů internetu po celém světě. Podle průzkumu společnosti Intel jsou Češi dokonce nevášnivějšími uživateli sociálních sítí v Evropě – a s počítačem či mobilním připojením doslova vstávají. „*Ráno už nemůžeme dospat, abychom se dozvěděli, co je nového. 31 % odpovídajících Čechů si kontroluje svá mobilní zařízení už v posteli, dalších 37 % během snídaně či ranní kávy.*“¹¹³ S čím má tedy naše společnost „tu čest“? Jak uvádí Pavlíček, „*Sociologie definuje sociální síť jako propojenou skupinu lidí, kteří se navzájem ovlivňují, přičemž mohou (ale nemusí) být příbuzní. Sociální síť se tvoří na základě společných zájmů, rodinných vazeb nebo z jiných více pragmatických důvodů, jako je např. ekonomický, politický či kulturní zájem.*“¹¹⁴ V prostředí webu jde pak o systém k vytváření a udržování navzájem propojených kontaktů (okruhů přátel). Můžeme zde mluvit také o tzv. prohledávání sociálních sítí, kdy uživatel nahlíží do seznamů přátel svých přátel.¹¹⁵ Domníváme se, že tato činnost je oblíbená zejména mezi dětmi staršího školního věku a adolescenty, kteří se často trumfují v tom, kdo z nich bude mít početnější seznam přátel (přičemž zdaleka nejde jen o hledání kontaktů na uživatele sítí, které sami osobně znají). Na tomto místě bychom rádi zmínili také pojem komunikační disinhibice, jež říká, že internetová komunikace je prostředím bez zábran, které může jednak vést jedince k větší otevřenosti, uvolněnosti a upřímnosti (což je jistě příznivým projevem disinhibice), na druhou stranu ale také k jeho nevázanosti na normy – porušování tabu a zákazů.¹¹⁶

V poslední době dávají sociální sítě svým uživatelům ještě širší škálu důvodů k tomu, aby na nich trávili svůj volný čas, ať už se jedná o doplňkové služby jako galerie fotografií, hodnocení filmů či podporu oblíbených sportovních klubů. Získáváme tak jakousi přidanou hodnotu ke třem základním prvkům této internetové komunity, kterými jsou společně sdílené téma, rozvíjení mezilidských vztahů a pocitu sounáležitosti a v neposlední řadě sdílení informací související s tvorbou znalostí.¹¹⁷ Z tiskové zprávy společnosti Intel vyplývá, že „... 81 % Čechů kontroluje svůj status nejméně jednou denně, což nás staví na evropskou špici“.¹¹⁸ Vzhledem ke skutečnosti, že internet (včetně sociálních sítí) využívá přibližně 90 % dětí, můžeme předpokládat, že se jedná jak o dospělé, tak také o tuto věkovou skupinu.

¹¹³ Viz Tisková zpráva. Intel: Česko propadlo sociálním sítím (2011) [online]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/cesko-pry-propadlo-socialnim-sitim-kde-zije-nejvice>.

¹¹⁴ Viz PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, s. 125.

¹¹⁵ Blíže tamtéž.

¹¹⁶ Blíže DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005, s. 30-33.

¹¹⁷ Blíže tamtéž, s. 125-129.

¹¹⁸ Viz Tisková zpráva. Intel: Česko propadlo sociálním sítím (2011) [online]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/>

Historicky první sociální síť se stala síť Classmates.com, kterou vybudoval v roce 1995 Randy Conrad. Jak již napovídá její název, vytvořil ji kvůli spojení se svými spolužáky. Právě tato síť byla také inspirací pro její českou obdobu, server Spolužáci.cz. Od roku 1997 vznikla celá řada sociálních sítí, z nichž zdaleka všechny nebyly úspěšné, některé z důvodu nízké atraktivity, jiné zase kvůli nedostatečným kapacitám, zmíníme se tedy spíše o těch, jež po sobě zanechaly významnější stopu do současnosti:

- 1) Facebook – byl spuštěn v roce 2004 pro studenty Harvardské univerzity, následně pro ostatní vysoké školy v USA a Evropě a až nakonec byl otevřen celé internetové veřejnosti. V současnosti má již přes 600 milionů uživatelů. Tato síť se svým uživatelům nabízí ve více než 70 jazykových mutacích, je nejrozšířenější sítí ve světě i v České republice.
- 2) Twitter – mobilní sociální síť fungující od roku 2006 nejdříve pro zaměstnance firmy Odeo, od 15. července téhož roku také pro veřejnost. Uživatelé v ní píší svůj blog pomocí tzv. tweetů (vzkazy o maximální délce 140 znaků).
- 3) LinkedIn – největší internetová sociální síť pro profesionální uživatele, kteří se na svém profesním profilu prezentují pomocí životopisu. Uživatelé tak mohou například vyhledávat dostupné pracovní pozice/zaměstnance.
- 4) Myspace – sociální síť zaměřující se na hudbu, filmy, hry a témata k diskuzím z této oblasti. Umožňuje i přehrávání hudby a tvorbu playlistů.
- 5) YouTube – jde o internetový server, který postupně začlenil prvky sociální sítě. Umožňuje zdarma sdílet videa či filmy s ostatními uživateli. Svou popularitu získal zejména díky jednoduché registraci, možnosti umístit přehrávané video na libovolnou stránku a také díky odstranění problémů s kompatibilitou. Sdílená videa je možno jak hodnotit, tak i komentovat. Českou obdobou tohoto serveru je například server Stream.cz, který však není zdaleka tak úspěšný. Jedním z problémů serveru YouTube je zveřejňování videí s tematikou násilí, ať už jej přímo zobrazují nebo k němu vyzývají (viz „happy slapping“, dále zobrazování ničení majetku či nahrávání šikany na základních a středních školách).¹¹⁹

/cesko-pry-propadlo-socialnim-sitim-kde-zije-nejvice.

¹¹⁹ Blíže PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, s. 132-159.

K významným českým sociálním sítím patří vedle již zmiňovaných Spolužáků také síť Lidé.cz, která je rychlou a anonymní seznamkou.¹²⁰ Centrum PRVoK ve svém výzkumu s názvem Nebezpečí internetové komunikace IV prováděném na přelomu roku 2012 a 2013 zjistilo, že 81,53 % českých dětí má vytvořen svůj účet na sociální síti Facebook, 37 % na Lidé.cz a 30,54 % dětí na síti Google+. Více než jednu pětinu dětských uživatelů měly ještě servery Spolužáci.cz a Twitter.¹²¹

Jistá rizika sociálních sítí jsme již nastínili, jako velký problém ovšem vnímáme jistou neuvědomělost až krátkozrakost uživatelů sociálních sítí (a obecně internetu) z řad dětí a mládeže, kteří si nedokážou představit rizika ztráty soukromí. Szotkowski a kol. berou komunikaci více než poloviny respondentů výzkumu Nebezpečí internetové komunikace IV s neznámými lidmi na internetu za přirozenou, neboť zejména pro děti v období puberty je internet prostředím k seznámení či nalezení kamarádů. Znepokojující ovšem je zjištění tohoto výzkumu, že „*velké procento dětí (49,19 %)... šlo na osobní schůzku s neznámou osobou, respektive člověkem, kterého znaly pouze z internetu a v reálném světě se s ním nikdy nesetkaly ani jej neviděly.*“¹²² Zajímavým faktem je, že pro téměř 56 % respondentů je komunikace s neznámými osobami na internetu riskantní a pro 76 % by byla nebezpečná osobní schůzka s takovýmto člověkem. I přesto by však na ni více než polovina dětí šla. Pokud by pak o takovéto schůzce vůbec někomu řekly (celých 15 % dětí uvedlo, že nikoli), nejčastěji by se svěřily svým kamarádům či sourozenci (58,7 %), případně rodičům (41 %).¹²³

Sociální sítě jsou pro nás relativně novým prostředím, ve kterém se stále ještě učíme orientovat a pohybovat tak, aby vyhovovalo našim potřebám, neomezovalo nás. Mnozí si přitom neuvědomují, že „*V sociálních sítích má každý z nás daleko větší svobodu než v realitě, když jde o to, jakými lidmi se obklopit, s kým se stýkat. Hodně lidí to zatím ještě nechápe, a proto se mohou cítit iritováni chováním druhých.*“¹²⁴ V tomto mají sociální sítě oproti realitě do jisté míry výhodu – můžeme si sami rozhodnout, s kým se na nich budeme „stýkat“, koho vidět a koho naopak ignorovat, „vymazat“. Čermák zde však upozorňuje na jedno riziko: „*sociální sítě ve skutečnosti společnost štěpí a atomizují. Oddělují od sebe lidi*

¹²⁰ Blíže VLČKOVÁ, Irena. *Nová média ve výuce: příručka ke kurzu "Využití počítače a internetu ve výuce"*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 33.

¹²¹ Blíže *Nebezpečí internetové komunikace IV* [online]. 2013, s. 138. ISBN 978-80-244-3912-9. Dostupné z: http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/27-vyzkumne-zpravy.

¹²² Viz SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 130.

¹²³ Blíže SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 130.

¹²⁴ Viz *Tisková zpráva*. Intel: Česko propadlo sociálním sítím (2011) [online]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/cesko-pry-propadlo-socialnim-sitim-kde-zije-nejvice>.

s jinými názory, což je sice pro obě strany příjemné, ale samotné společnosti to neprospívá. Vytrácí se volná soutěž názorů a postojů, ve které ... vyhrávají ty lepší a životaschopnější.“¹²⁵ Zároveň nás ponouká k tomu pěstovat si mezi svými online kontakty také nějaké pitomce a blázny, kteří dodávají našemu životu potřebné koření.¹²⁶

Zejména děti by se však podle našeho názoru měly v prostředí sociálních sítí naučit pracovat spíše s těmi kontakty, funkcemi a „vymoženostmi“, které jim budou ku prospěchu (např. stránky s informacemi využitelnými pro jejich vzdělávání, viz dále v kapitole 3.1), než s těmi, jež budou nesmyslně zaměstnávat jejich mysl, volný čas a odvádět je od styku s reálným světem.

2.5 Devastace tělesné stránky člověka

Od samého počátku vývoje lidstva byl pohyb nedílnou součástí naší existence, byl pomocníkem k uspokojování našich potřeb i k udržení našeho života. „Od pravěku se však naše návyky v mnohém změnily – nepotřebujeme putovat dlouhé vzdálenosti za potravou, nepotřebujeme být ani tak zdatní jako kdysi, protože už „nehoníme“ svou potravu, ale nanejvýše její cenu, k čemuž nám samozřejmě ... poslouží automobil či jiný dopravní prostředek.“¹²⁷ Každé dítě je při svém rozvoji ovlivněno výchovou uplatňovanou ve své rodině. Z toho snadno odvodíme, že i „... způsob, jakým rodiče dítěti podají svůj náhled na sport a pohyb a svůj postoj k němu, může ... ovlivnit jeho nadšení či ‚ne-nadšení‘ na zbytek jeho života.“¹²⁸ Náš vlastní výzkum (Polášková, 2012) poukazuje na skutečnost, že lidé, jejichž rodiče je ke sportu v dětství vedli, mají k němu obecně kladnější přístup i v dospělosti, než lidé, jež rodiče ke sportu nijak nevedli. Zajímavým zjištěním bylo, že nepůsobení rodičů na děti v oblasti sportu mělo v budoucnu výrazně negativnější vliv na ženy oproti mužům (plná polovina žen by svůj vztah ke sportu neoznačila za kladný, oproti tomu celkem 89 % mužů vedených ke sportu označilo svůj vztah k němu za kladný a spíše kladný).¹²⁹ Sekot mluví o tzv. epidemii sedavého způsobu života, která zachvátila většinu vyspělých, bohatých a rozvinutých zemí a uvádí, že „Lékaři, sociální vědci a politikové stále častěji a naléhavěji zmiňují fyzickou nečinnost jako závažný zdravotní problém. ... Sedavý způsob života vedou

¹²⁵ Viz ČERMÁK, Miloš. *Hýčkejte si svého virtuálního hajzla. Úvaha o ztrátě kontextu* (2010) [online]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/cermak-hyckejte-si-sveho-virtualniho-hajzla-uvaha-o-ztrate-kontextu-lia-sw_internet.aspx?c=A100323_104538_sw_internet_mbo. [cit. 2014-04-01].

¹²⁶ Blíže tamtéž.

¹²⁷ Viz POLÁŠKOVÁ, Eliška. *Význam antického pojetí kalokagathie pro současného člověka*. Olomouc, 2012, s. 18. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra společenských věd. Vedoucí bakalářské práce Josef Oborný.

¹²⁸ Viz tamtéž, s. 30.

¹²⁹ Blíže tamtéž, s. 31-33.

dnes zejména lidé středního a vyššího věku. ... pouze 39,9 % lidí starších osmnácti let vykazuje pravidelnou fyzickou aktivitu.¹³⁰, což koresponduje s tvrzením výše.

Galloway na základě dostupných výzkumů kosterních pozůstatků našich předků vysvětluje, že lidé byli doslova „zrozeni k běhu“ Musí však konstatovat, že „*Děti ve věku 8-18 let tráví v průměru 6 hodin a 43 minuty denně sledováním televize nebo sezením u počítače. ... Existuje dvakrát větší pravděpodobnost, že dospělý jedinec bude obézní, než před třiceti roky.*“¹³¹ Sedavý způsob života tedy výrazně podporuje rozvoj obezity. Její vyšší výskyt u dětí pak následně vede také ke zvýšení výskytu cukrovky typu II. Pokud vede mladý člověk výrazně sedavý způsob života, může se v pozdějším věku statisticky významněji potýkat se záněty kloubů a artrózou. Výživa kloubů je totiž naprosto závislá na jejich pohybu. Naše biologické předurčení k běhu (pokud s ním ovšem budeme v souladu) nám tedy zajistí odolnější imunitní systém, hustější kosti a lepší pohybové dovednosti.¹³² Je proto evidentní, o jak významné výhody děti přicházejí, pokud je necháváme většinu jejich volného času trávit ve „statickém“ prostředí internetu. Během druhého desetiletí života navíc dochází u každého jedince k tzv. pubertálnímu růstovému výšvihu (dívky na vrcholu dospívání rostou ročně o 9, chlapci až o 10,3 cm)¹³³, který má za následek výrazné změny v tělesných proporcích. Dítě si potřebuje na takoveto změny zvyknout, sžít se se svým „novým“ tělem – a jak jinak by se mu to mělo podařit, než prostřednictvím pohybových aktivit, při nichž důkladně prozkoumá své nové možnosti? „Vysedávání“ u internetu celý problém bezpochyby ještě zhoršuje.

Domníváme se také, že kalokagathický¹³⁴ rozvoj dítěte bude mít daleko pozitivnější vliv na jeho výchovu a vzdělávání nežli ustrnulé vysedávání u internetu. Naše mínění potvrzuje Galloway, který říká, že pohybová aktivita dětí (a obecně všech) pozitivně ovlivňuje jejich výsledky ve škole, konkrétněji jde o zlepšení známek (mj. v matematice) i docházky po zvýšení pohybové aktivity, zvýšení množství krve procházející mozkem, zlepšení kognitivních funkcí či zvýšení koncentrace, výkonnosti během výuky a obecně zájmu o školu.¹³⁵

¹³⁰ Viz SEKOT, Aleš, ed. et al. *Kapitoly ze sportu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sportovních studií, 2004, s. 61.

¹³¹ Viz GALLOWAY, Jeff. *Děti v kondici: ... zdravé, šťastné, šikovné*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 12.

¹³² Blíže GALLOWAY, Jeff. *Děti v kondici: ... zdravé, šťastné, šikovné*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 16.

¹³³ Blíže LEBL, Jan. *Růst a zrání vašeho dítěte*. 1. vyd. Praha: Makropulos, 1997. s. 56.

¹³⁴ Kalokagathia = ideál harmonického rozvoje těla a ducha, znamená, že člověk rozvíjí stejnou měrou jak svou psychickou, tak i fyzickou stránku, které se vzájemně ovlivňují. Sám přívlastek „harmonický“ napovídá, že kalokagathický rozvoj je nejvhodnější cestou, jak maximálně rozvinout své schopnosti.

¹³⁵ Blíže GALLOWAY, Jeff. *Děti v kondici: ... zdravé, šťastné, šikovné*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 10-11.

2.6 Iluze kyborga

Kyborg, neboli „*kybernetický organismus, kříženec člověka a elektronického stroje*“¹³⁶ fascinoval společnost již v dřívějších dobách – například filmy *Terminátor*¹³⁷ či *Kyborg*¹³⁸, v českém prostředí pak jistě můžeme zmínit knihu *R.U.R.*¹³⁹ Karla Čapka, která je (jako i jeho další díla) velmi nadčasová a upozorňuje na riziko přemožení člověka jeho vlastním vynálezem. S nezadržitelným technickým pokrokem se společnost dostala tak daleko, že má v současnosti prvního oficiálně uznávaného kyborga. Tím je jedenatřicetiletý (platí k 26. 3. 2014) Neil Harbisson, který vidí svět pouze v odstínech šedi a přišel na způsob, jakým může vnímat barvy. Pomocí důmyslného systému, který přiřazuje různé hudební nástroje odlišným barvám (například bubny pro červenou a housle pro modrou), může doslova slyšet barevnou pestrost světa. První prototyp jeho kybernetického „oka“ byl sestaven z levné webkamery a starých sluchátek, jeho současnou vylepšenou verzi nazývá „eyeborg“ a zvuky barev nejrůznějších předmětů (domy, ovoce, zelenina) přirovnává k poslechu elektronické hudby. Harbisson může „slyšet“ (pomocí zvukových vln určité délky) dokonce infračervené a v budoucnu snad i ultrafialové záření, což už je schopnost převyšující obyčejného člověka.¹⁴⁰

Toto téma v současnosti jistě nijak nepoškodí děti coby uživatele internetu, masivní užívání elektronických zařízení jakožto součásti lidského organismu je stále ještě hudbou budoucnosti. Chtěli bychom ovšem poukázat na riziko, jež v sobě skrývá každá elektronická vymoženost současnosti – možnost nabourání cizí osobou. Stejně jako je dnes možno prolomit účet internetového uživatele, může hypoteticky jednou být také možno nabourat se do elektronického přístroje, který bude součástí člověka a pomocí tohoto přístroje ho donutit ke zcela nechtěné činnosti (jistě to nezní jako naprosté sci-fi). Jedná se o de facto nový směr, kterým by se mohla a zřejmě i bude společnost rozrůstat, měla by proto bedlivě dbát bezpečnostních opatření a učit se pracovat se všemi možnými riziky, jež tento pokrok přináší (dozajista stejně jako je tomu dnes u sociálních sítí a našeho fungování v jejich prostředí).

¹³⁶ Viz *Pojem kyborg*. [online]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kyborg>.

¹³⁷ Viz *Terminátor* [online]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/1249-terminator/>.

¹³⁸ Viz *Kyborg* [online]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/7526-kyborg/>.

¹³⁹ Viz *R.U.R.* [online]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/r-u-r-5204>.

¹⁴⁰ Blíže AKST, Jef. *The Sound od Color* (2012) [online]. [cit. 2014-03-26] Dostupné z: <http://www.the-scientist.com/?articles.view/articleNo/32029/title/The-Sound-of-Color/>.

3 Pozitivní aspekty internetu ve vztahu k dětem

Tím, co vše může v prostředí internetu na děti negativně působit, jsme se již zabývali velmi podrobně. Nyní se na internet zkusíme podívat z opačné stránky – jaký může mít pro děti přínos? Po takovém výčtu „zla“, které souvisí s internetem, se zdá, že je to úkol nadlidský a zcela nereálný, že je to zbytečné snažení, skutečnost ovšem není zdaleka tak černá, jak vypadá. Internet nabízí dítěti alternativní a s pokrokem techniky také stále atraktivnější způsob poznávání okolního světa, k jeho detailnějšímu prozkoumávání.¹⁴¹ Zvědavé dítě, které nepochází z finančně dobře situované rodiny, se může přesto „podívat“ do Austrálie a poznávat její faunu i flóru. Dalším pozitivem je nahromadění obrovského množství informací, které jsou navíc k dispozici v neuvěřitelně krátké době. Internet se tak stává obrovským potenciálem na cestě k našemu učení. Bezpochyby je pak i velkou výhodou při udržování kontaktů s lidmi, s nimiž se nemůžeme setkat osobně. Karásková Ulbertová ovšem poukazuje ještě na jednu pozitivní charakteristiku internetu: *„Díky internetu musí současné západní mladé generace, ve srovnání s dětmi odchovanými televizním boomem osmdesátých let, zase znovu číst a psát. Kyberprostor také není jednosměrný, to je jeho hlavní odlišnost oproti televizní obrazovce. Možnost interakce pak dítě nutí myslet a procvičovat mnohé sociální dovednosti, jako jsou navazování kontaktů s druhým člověkem, formulace a prosazování vlastních názorů, argumentace nebo projevy emocí. ... Obecně internet, na rozdíl od televize, rozvíjí dětskou fantazii.“*¹⁴² Skutečnost, že nám poskytuje také zábavu a relaxaci, můžeme považovat víceméně za samozřejmou, ovšem rádi bychom zde upozornili, že sedavý odpočinek (zvláště při zatížení očí monitorem) nemusí být vždy tím nejvhodnějším odpočinkem. K této myšlence nás vede představa dítěte, jež je nuceno celé dopoledne a část odpoledne zaujímat převážně polohu vsedě a kterému ze stálého sezení dělá potíže soustředit se plně na průběh výuky. Tím spíše by mělo být ve svém volném čase směřováno k aktivnímu odpočinku.

V neposlední řadě bychom chtěli zmínit výhodu tzv. transcendentálního prostoru (Transcendent Space). Lidé se specifickými zájmy či potřebami často ve svém okolí obtížně nacházejí někoho, kdo by s nimi sdílel tyto odlišnosti. V kyberprostoru se mohou s někým takovým lehce seznámit, což je zajisté velmi užitečný aspekt internetu.¹⁴³ Nadšený chovatel strašilek (tropický hmyz), jež mohou svým bizarním a často odpudivým zjevem mnohé

¹⁴¹ Blíže KARÁSKOVÁ ULBERTOVÁ, Zuzana. *Rodič, vychovatel a dítě na internetu*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012, s. 53.

¹⁴² Viz tamtéž, s. 53.

¹⁴³ Blíže DIVÍNOVÁ, Radana, 2005. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, s. 26-27.

potenciální kamarády odrazovat, se tak nemusí cítit „odstrčen“ a jako podivín, neboť v kybernetickém prostoru najde bezpochyby skupinu těch, jimž tito tvorové připadají stejně fascinující jako jemu.

3.1 Možnosti využití internetu pro vzdělávání žáků ZŠ v rámci Výchovy k občanství (RVP ZV)

Výuka pomocí učebnic i výuka pomocí internetu mohou mít svá specifika, z nichž pro každého vzdělávaného jedince budou přijatelnější jiné vlastnosti. Za možné přednosti tištěné učebnice považujeme především její přehlednost a pravdivost uváděných informací, oproti tomu výhodami internetu mohou být větší otevřenost (skýtající potenciál pro rozšíření znalostí v oblasti většího zájmu žáka) či možnost porovnávání různých zdrojů. Je logické, že vnímání jednoduchosti a efektivity práce s jedním či druhým bude u žáků individuální, stejně tak je pravděpodobná nesourodost žáků v této otázce u konkrétní třídy¹⁴⁴. Domníváme se však, že je možno skloubit v průběhu výuky a vzdělávání žáků obě tyto metody v takovém poměru, aby efektivita výuky byla maximální. V otázce, jak lze v obecné rovině používat internet při vzdělávání žáků, jsme se inspirovali Kusalou a sestavili tyto čtyři základní způsoby využití:

- 1) Přímé zařazení do vyučovací hodiny – zde Kusala upozorňuje, že „*Internet už svou podstatou svádí k roztržitému tékání mezi záplavou stránek... Žáci jsou na jedné straně zvědaví, na druhé straně díky této vlastnosti zabloudí k nelibosti učitele někam úplně jinam.*“¹⁴⁵ Domníváme se ovšem, že po pečlivém uvážení zdrojů (stran vhodnosti i přiměřenosti vzhledem k žákům) si může učitel k probíranému tématu připravit internetové podklady, o něž se bude během výuky opírat. Žáci valnou většinu vyučovacích hodin neabsolvuji v počítačových učebnách, kde by měli každý přímo osobní kontakt s internetem, nýbrž v učebnách klasických, vybavených nanejvýše jedním počítačem s internetovým připojením, který obstarává učitel. Odpadá tak riziko, že žáci při hledání informací v dané hodině zabloudí do nežádaných virtuálních prostorů. Je to tedy právě učitel, který zajišťuje přísun žádoucích informací v dané hodině a podává žákům jakési „vodítko“ či nasměrování pro jejich následnou domácí práci s tématem.

¹⁴⁴ Názor žáků na obě tyto metody budeme zjišťovat ve výzkumu v kapitole 4, konkrétně ověřováním platnosti hypotézy H6.

¹⁴⁵ Viz KUSALA, Jaroslav a KUSALA, Jaroslav, ed. *Internet ve škole: možnosti využití informací z internetu ve výuce*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000, s. 28.

- 2) Příprava učitele na výuku – potřebné informace učitel většinou vyhledává ještě předtím, než je zařadí do konkrétní výuky. Při používání internetu coby zdroje musí přitom být mnohem aktivnější než při učení z literatury, je totiž nezbytné neustálého hledání, hodnocení a třídění získaných informací.
- 3) Příprava žáků na výuku – je jistě vhodné, aby žáci sami byli do procesu svého vzdělávání aktivně zapojováni. Ať již se jedná o tvorbu žakovských referátů, hledání informací potřebných pro práci na projektech či jakousi „předpřípravu“ žáků na očekávaný tematický celek, je internet vhodným prostředníkem. Ovšem za předpokladu, že učitel nejdříve žákům stanoví jasné požadavky a očekávané výstupy jejich činnosti a případně je nasměruje k vhodným zdrojům. Toto je dle našeho názoru vhodné u všech žáků druhého stupně, zvláště ale pak u žáků, kteří se s vyhledáváním informací na internetu doposud příliš nesetkali, nejsou na takovýto způsob práce zvyklí a mohl by jim působit potíže. Ani učitel by se v takovém případě nemusel setkat s očekávanými výsledky.
- 4) Komunikace učitele se žáky – v neposlední řadě může učitel využít internet také ke komunikaci se žáky, například prostřednictvím bezplatné e-mailové schránky, na níž bude žákům po dohodě zasílat doplňující materiály k výuce či zadání domácích úloh apod.¹⁴⁶

Nyní se budeme věnovat jednotlivým vzdělávacím obsahům vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* v RVP ZV¹⁴⁷ a budeme se snažit uvést příklady internetových zdrojů vhodné pro využití při vzdělávání žáků ZŠ v tomto oboru. Jedná se o následujících pět vzdělávacích obsahů:

1) vzdělávací obsah *Člověk ve společnosti*

a. učivo **naše škola**

- i. www stránky konkrétní školy

b. učivo **naše obec, region, kraj**

- i. www stránky dané obce, ve které se škola nachází
- ii. stránky daného regionu, př. <http://www.slovacko.cz/>
- iii. stránky kraje – př. <http://www.kr-zlinsky.cz/>, <http://www.kr-olomoucky.cz/>

¹⁴⁶ Blíže KUSALA, Jaroslav a KUSALA, Jaroslav, ed. *Internet ve škole: možnosti využití informací z internetu ve výuce*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 2000, s. 28-30.

¹⁴⁷ Jedná se o aktuální verzi RVP ZV platnou od 1. 9. 2013 dostupnou online z oficiálních stránek Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>). V této práci uvedená vzdělávací oblast, vzdělávací obsahy i konkrétní učiva se řídí právě jmenovaným dokumentem.

c. učivo **naše vlast**

- i. vlast a vlastenectví - <http://vlast.cz/> – na těchto stránkách jsou k nalezení zajímavé osobnosti, české vynálezy a slavné české výrobky, významná výročí naší země a další
- ii. zajímavá a památná místa - <http://pamatna-mista.sije.cz/> – výčet památných míst Čech a Moravy s komentářem, lokalizací na mapě České republiky a fotodokumentací
- iii. významné osobnosti – <http://www.czech.cz/cz/Objevte-CR/Fakta-o-CR/Historie/Osobnosti-ceske-historie> – na oficiálních stránkách České republiky je k nalezení výčet významných osobností zařazených do přehledných kategorií
- iv. státní symboly (<http://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-symboly.shtml>, <http://vlast.cz/vyvoj-ceskych-symbolu/>), státní hymna České republiky (<http://www.youtube.com/watch?v=hCap5rOQ-3c&feature=fvwrel>)
- v. státní svátky – <http://www.mpsv.cz/cs/74>, <http://svatky.centrum.cz/svatky/statni-svatky/>
- vi. významné dny – <http://svatky.centrum.cz/svatky/vyznamne-dny/> či <http://www.kalendar.wz.cz/vd.php> - zde jsou vypsány všechny významné dny podle jednotlivých měsíců, učitel se žáky může najít např. Mezinárodní den dětí, Den otevřených dveří památek v ČR a mnohé další

d. učivo **kulturní život**

- i. <http://www.nulk.cz/> – oficiální stránky Národního ústavu lidové kultury, na kterých je k dispozici Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky včetně jejich popisů a fotografií
- ii. prezentace *Kulturní instituce* dostupná z metodického portálu dum.rvp.cz/materialy/stahnout.html?s=rpfirize – použitelná přímo do výuky
- iii. <http://www.nm.cz/> – oficiální stránky Národního muzea
- iv. <http://www.narodni-divadlo.cz/cs> – oficiální stránky Národního divadla
- v. <http://www.ngprague.cz/> – oficiální stránky Národní galerie
- vi. <http://www.nkp.cz/> – oficiální stránky Národní knihovny

e. učivo **lidská setkání**

- i. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/index_cs.htm – rovnost žen a mužů jakožto jedna ze základních hodnot Evropské unie, dostupné je zde zajímavé

video narážející na rozdíly v platech mužů a žen (vhodné pro nastolení diskuze se žáky ve výuce)

- ii. <http://www.pomocvnouziops.cz/www/script/main.php> – oficiální stránky obecně prospěšné společnosti Pomoc v nouzi, zdroj informací o sociálních službách jako jsou azylové domy pro matky s dětmi, domy na půl cesty, intervenční centra aj.
 - iii. <http://www.clovekvtsni.cz/cs/o-nas> – oficiální stránky neziskové organizace Člověk v tísni, žáci se zde mimo jiné mohou dozvědět, jak pomoci potřebným, např. pomocí jednorázového finančního dárku či tzv. Skutečného dárku (<http://www.skutecnydarek.cz/>)
 - iv. online prezentace *Potřební lidé ve společnosti* – dostupná z www stránek Digitální materiály pro výuku (<http://dumy.cz/material/9407-potrebni-lide-ve-spolecnosti>), vhodná pro použití do vyučovací hodiny
- f. učivo **vztahy mezi lidmi**
- i. <http://dum.rvp.cz/materialy/mezilidska-komunikace-i.html> – mezilidská komunikace
 - ii. <http://dum.rvp.cz/materialy/mezilidska-komunikace-ii.html> – mezilidská komunikace
 - iii. <http://dum.rvp.cz/materialy/konflikty-v-mezilidskych-vztazich.html> – konflikty v mezilidských vztazích
- g. učivo **zásady lidského soužití**
- i. videosnímky s názvem „Etiketa“ dostupné z archivu pořadů České televize (<http://www.ceskatelevize.cz/>) rozčleněné do jednotlivých krátkých tematických celků je možno zařadit dle potřeby do výuky
 - ii. video *Dělba práce* vysvětlující princip dělby práce ve společnosti – dostupné z http://www.youtube.com/watch?v=_FUQS4T6-GA

2) vzdělávací obsah *Člověk jako jedinec*

- a. učivo **vnitřní svět člověka** – vnímání, prožívání, poznávání a posuzování skutečnosti, sebe i druhých lidí, systém osobních hodnot, sebehodnocení; stereotypy v posuzování druhých lidí
- i. video *Osobní síla* – zodpovědnost za vlastní život, poučení z vlastního chování (<http://www.youtube.com/watch?v=xBA35ZfZLW0>)

- ii. video *Stačí se dívat jinak a budeme šťastnější* – vysvětlení toho, že způsob, jakým svět vnímáme, ovlivňuje prožívání našeho života (http://www.youtube.com/watch?v=4yoSw7mB_mA)
- b. učivo **osobní rozvoj**
 - i. video *Zodpovědnost je skvělá* – zodpovědnost jako cesta ke šťastnému a úspěšnému životu (<http://www.youtube.com/watch?v=4OrM1k3SJgI>)
 - ii. <http://psychologie.cz/samochvala-nesmrdi/> - práce s vnitřním hlasem coby pomocníkem člověka
- 3) vzdělávací obsah *Člověk, stát a hospodářství*
 - a. učivo **majetek, vlastnictví**
 - i. <http://www.dusevnivlastnictvi.cz/>
 - ii. <http://www.upv.cz/cs.html> – oficiální stránky Úřadu průmyslového vlastnictví, kde je k dispozici databáze patentů a ochranných známek
 - iii. video rozhovoru s ředitelem kanceláře (platné k 12. 12. 2013) Úřadu průmyslového vlastnictví Josefem Dvornákem *Jak správně ochránit duševní vlastnictví* (<http://www.youtube.com/watch?v=zU65pI-6GJs>)
 - b. učivo **peníze**
 - i. oficiální stránky České národní banky – <http://www.cnb.cz/cs/index.html>
 - ii. náhledy českých bankovek s možností animace „podsvícení“ a UV světla ke sledování ochranných prvků a podrobné informace o jednotlivých bankovkách (<http://www.cnb.cz/cs/platidla/bankovky/animace.html>)
 - iii. náhledy českých mincí a podrobné informace o jednotlivých mincích (<http://www.cnb.cz/cs/platidla/mince/animace.html>)
 - iv. testy finanční gramotnosti – <http://www.denfinancnigramotnosti.cz/testy-financni-gramotnosti>
 - c. učivo **hospodaření**
 - i. průvodce finančním světem <http://www.mesec.cz/> – informace o bankovních účtech, spoření, půjčkách, daních aj.
 - ii. hospodaření ve veřejném sektoru ČR (<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni>) – oficiální stránky Ministerstva financí České republiky
 - iii. rodinný rozpočet – <http://www.penize.cz/rodinny-rozpocet>

- iv. cyklus lektorských videí *Hospodaření domácnosti* (především video *Hospodaření domácnosti – Desatero rodinného rozpočtu* – <http://www.youtube.com/watch?v=zspqeo1gZhw>) sdružení AISIS¹⁴⁸
- d. učivo **banky a jejich služby**
 - i. <http://www.mesec.cz/>
 - ii. pexeso na procvičování pojmů spojených se světem bankovníctví dostupné online z <http://www.vychovakobcanstvi.cz/financni-gramotnost-banky-sluzby-a-funkce-bank> – vyučující si ho může vytisknout a připravit jako procvičovací aktivitu na zpestření výuky
- e. učivo **principy tržního hospodářství**
 - i. video vysvětlující principy setkávání nabídky a poptávky na trhu (<http://www.youtube.com/watch?v=EHZv-M-9P0A>)
 - ii. tvorba ceny produktů – <http://www.ekonomikon.cz/ekonomika/cena/stanoveni>
 - iii. právní formy podnikání – <http://www.ipodnikatel.cz/Zahajeni-podnikani/pravni-formy-podnikani-pro-fyzicke-a-pravnicke-osoby.html>
 - iv. inflace – http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/inflace_spotrebitelske_ceny
- 4) vzdělávací obsah *Člověk, stát a právo*
 - a. učivo **právní základy státu**
 - i. Zákon o státním občanství (<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186>)
 - ii. Ústava České republiky (<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>)
 - iii. Oficiální stránky Ministerstva obrany České republiky (<http://www.army.cz/>)
 - iv. Příprava občanů k obraně státu (<http://www.priprava-k-obrane.army.cz/>)
 - b. učivo **státní správa a samospráva**
 - i. <http://www.statnisprava.cz/>
 - ii. seznam orgánů státní správy (<http://seznam.gov.cz/ovm/ossList.do>)
 - iii. úřady v České republice a jejich činnosti (<http://urady.statnisprava.cz/>)
 - c. učivo **principy demokracie**
 - i. principy a zásady demokracie – tip pro vyučující na aktivitu se žáky (<http://www.nuov.cz/kurikulum/vime-co-je-demokracie-soubor-aktivit-o-principech-a-zasadach>)

¹⁴⁸ Sdružení AISIS se mimo jiné zabývá tématem finančního vzdělávání a finanční gramotnosti ve školách

- ii. volby do zastupitelstev obcí – podrobné výsledky (<http://www.volby.cz/pls/kv2010/kv?xjazyk=CZ&xid=0>)
 - iii. video s návrhem povinné volební účasti ze strany prezidenta republiky – vhodné k zavedení diskuze se žáky (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/267284-blizi-se-evropske-volby-zeman-oprasil-povinnou-ucast/>)
- d. učivo **lidská práva**
- i. video *Co jsou to lidská práva?* – vhodné k diskuzi se žáky (<http://www.youtube.com/watch?v=AQGDAb1RJ5A>)
 - ii. Listina základních práv a svobod dostupná ze stránek Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky (<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>)
 - iii. 4 základní kategorie práv dětí – oficiální stránky organizace UNICEF¹⁴⁹ (<http://www.unicef.cz/co-delame/kde-pusobime>)
 - iv. plné znění Úmluvy o právech dítěte přijaté Českou republikou (http://www.unicef.cz/odkazove_zdroje_textove_materialy/prava_deti/umluva_o_pravech_ditete-plne_zneni.pdf)
 - v. diskriminace – co to je a jak je možno pomoci obětem diskriminace; dostupné z oficiálních stránek Veřejného ochránce práv (<http://www.ochrance.cz/diskriminace/>)
- e. učivo **právní řád České republiky**
- i. oficiální server českého soudnictví – Nejvyšší a vrchní soudy, okresní a krajské soudy v ČR (<http://portal.justice.cz/justice2/uvod/soudy.aspx>)
- f. učivo **protiprávní jednání**
- i. Pravidla silničního provozu (<http://www.ibesip.cz/cz/legislativa/pravidla-silnicniho-provozu>)
 - ii. vhodné zařadit také video *Bud'te vidět – přežijete*, jež nabádá k bezpečnému chování chodců a cyklistů v silničním provozu (<http://www.ibesip.cz/cz/chodec/bezpecny-pohyb/budte-videt-prezijete>)
- g. učivo **právo v každodenním životě**
- i. Občan na úřadě – článek na stránkách Ministerstva vnitra České republiky, který odkazuje na návody, jak se zachovat v různých životních situacích jako hlášení trvalého pobytu, uzavření manželství, změny jména aj. (<http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-82997.aspx?q=Y2hudW09OA%3D%3D>)

¹⁴⁹ UNICEF je hlavní světová organizace pro pomoc dětem

- ii. Oficiální stránky České obchodní inspekce (<http://www.coi.cz/cz/spotrebitel/prava-spotrebitelu/>)
- 5) vzdělávací obsah *Mezinárodní vztahy, globální svět*
- a. učivo **evropská integrace**
 - i. <https://www.euroskop.cz/>
 - ii. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm
 - iii. Schengenský prostor a jeho výhody – video v angličtině (http://www.youtube.com/watch?v=_KeUBxEa4n0)
 - b. učivo **mezinárodní spolupráce**
 - i. Rada Evropy a její cíle (<http://www.radaevropy.cz/cile-rady-evropy.html>)
 - c. učivo **globalizace**
 - i. video pro navození tématu globalizace (<http://www.youtube.com/watch?v=g2Sei7F61U8>)
 - ii. videospoty na téma globální problémy lidstva (<http://www.youtube.com/watch?v=HDE-2pru414>)
 - iii. video *Cena vody* poukazující na problémy s nedostatkem pitné vody v rozvojových zemích (<http://www.youtube.com/watch?v=kC9Sulmq-lY>)

4 Výzkum vlivu používání internetu na učení žáků ZŠ v rámci Výchovy k občanství

4.1 Výběrový soubor, metoda zkoumání, výzkumné cíle a úlohy

U tohoto výzkumu jsme použili oblastní výběr a jako výběrový soubor určili žáky druhého stupně základní školy, konkrétně na Základní škole UNESCO Uherské Hradiště, Komenského náměstí 350. Celý výběrový soubor čítal 211 respondentů, z toho 51 žáků šestého ročníku, 45 žáků sedmého, 59 žáků osmého a 56 žáků devátého ročníku.

Graf 4 – Celkové rozložení respondentů

Výzkumný soubor je převážně homogenní (z hlediska věkové struktury i z hlediska dostupnosti internetu těmto žákům – to je pro náš výzkum důležité), pro účely našeho výzkumu je metodika tvorby jeho struktury dobře akceptovatelná. Pro snadnější orientaci budeme dále u jednotlivých respondentů s ohledem na věk naší cílové skupiny používat tato označení:

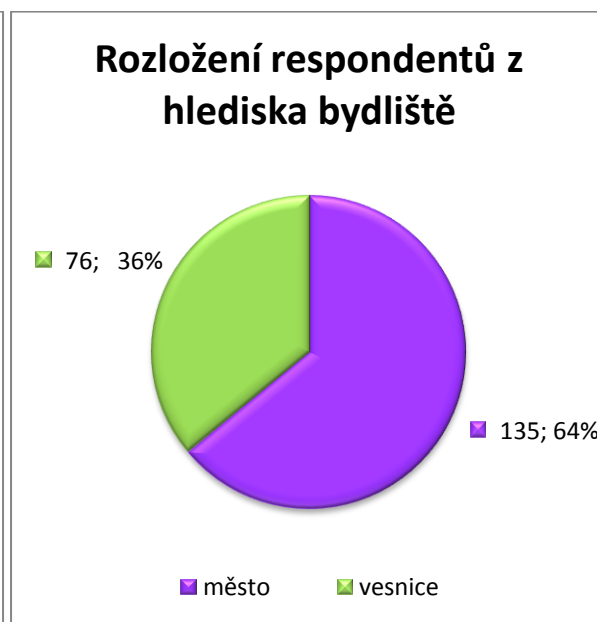
- 1) respondenti ženského pohlaví jako *dívky*
- 2) respondenti mužského pohlaví jako *chlapci*.

Z celkového počtu 211 respondentů bylo 132 dívek a 79 chlapců (viz Graf 5). Jelikož rozložení skupiny respondentů z pohledu místa bydliště bylo přibližně v poměru 2 : 1 pro město a vesnici, přesněji 135 respondentů (tj. 64 %) bydlících ve městě a 76 respondentů

(tj. 36 %) bydlících na vesnici, můžeme považovat obě tyto skupiny za dostatečně početné pro vzájemné porovnání (rozložení viz Graf 6).

Graf 5 – Rozložení respondentů podle pohlaví

Graf 6 – Rozložení respondentů podle bydliště

Jako metodu zkoumání jsme použili formu dotazníkového šetření. Dotazník je vlastní tvorby a byl vyhotoven v tištěné verzi.¹⁵⁰ Tištěných dotazníků bylo mezi žáky rozdáno celkem 211 kusů, a jelikož byly žákům rozdávány přímo ve výuce, vrátilo se vyplněných všech 211 dotazníků. Celková návratnost dotazníků tedy činila 100 %. Dotazníkový výzkum byl samozřejmě anonymní a zjištěná data byla použita pouze k účelům této práce. Výzkum se uskutečnil v měsíci říjnu 2013. Při rozdávání dotazníků jsme se setkali s velkou ochotou respondentů k jejich vyplnění. Při jejich zpětném vybírání jsme pak mohli s potěšením konstatovat, že dané téma je v cílové skupině skutečně aktuální.

Jako výzkumné cíle a úlohy jsme si stanovili:

- 1) Zjistit způsob využívání internetu žáky ZŠ v jejich volném čase.
- 2) Zjistit míru orientace žáků na internetu.
- 3) Zjistit, ve kterém předmětu využívají žáci internet nejvíce.
- 4) Zjistit vnímání učebnice a internetu jakožto zdroje informací u žáků.
- 5) Zjistit, jak žáci vnímají tzv. kyberšikanu.

¹⁵⁰ Celý dotazník je uveden v Příloze č. 2.

4.2 Hypotézy

Jako hlavní téma k šetření jsme si na základě výzkumných cílů stanovili následující hypotézy:

- H1:** Většina žáků na druhém stupni ZŠ má v dnešní době doma volný přístup k internetu, ať už jde o žáky bydlící ve městě či na vesnici.
- H2:** Svůj čas na internetu žáci většinou netráví vyhledáváním informací k učení či plněním školních povinností, ale na sociálních sítích.
- H3:** Učitelé podporují žáky v tom, aby čas strávený na internetu využívali konstruktivně, podněcují je ve vyhledávání informací k výuce.
- H4:** Žáci se v prostředí internetu obtížně orientují, mají problémy s nalezením hledaných informací.
- H5:** Při plnění svých školních povinností využívají žáci internet nejvíce do předmětu Výchova k občanství.
- H6:** Žákům navzdory širokým možnostem internetu připadá jednodušší práce s učebnicí. I přesto vnímají internet jako pomocníka při zvládnutí školních povinností.
- H7:** Velká část žáků si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky rozšířená a je zde problémem a někteří žáci mají dokonce „pokušení“ ke kyberšikaně.

4.3 Vyhodnocení výsledků výzkumu, diskuse a míra potvrzení hypotéz

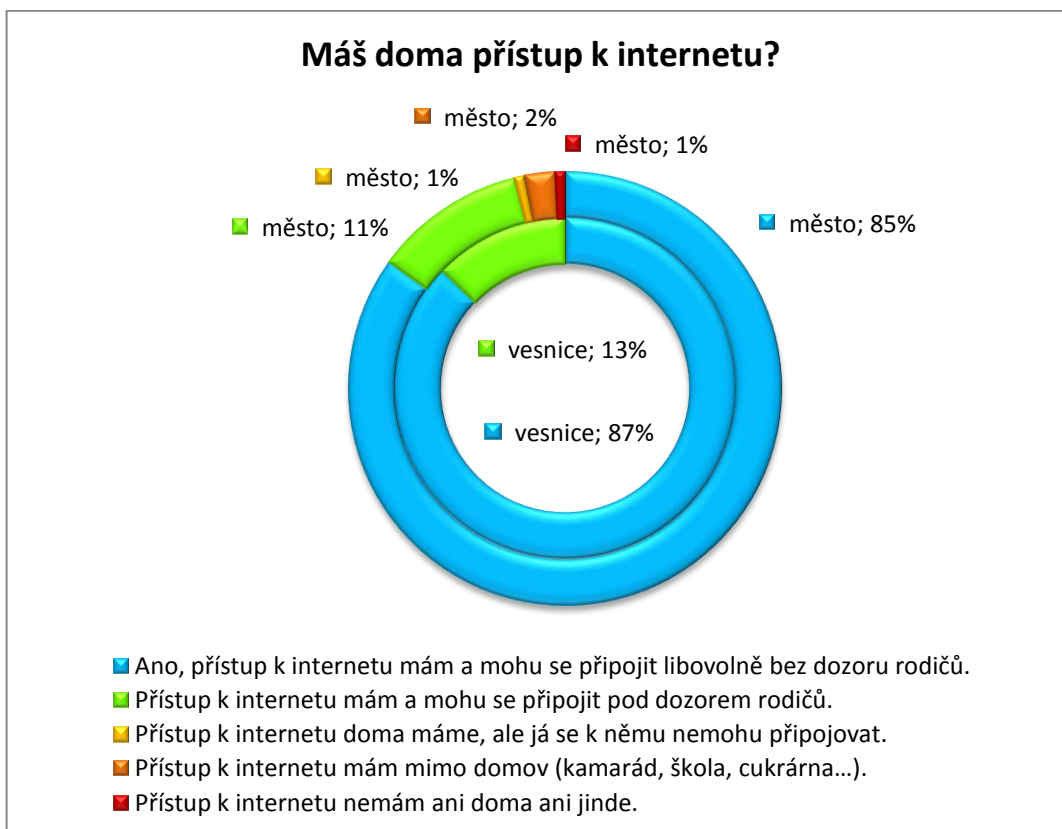
4.3.1 H 1

„Většina žáků na druhém stupni ZŠ má v dnešní době doma volný přístup k internetu, ať už jde o žáky bydlící ve městě či na vesnici.“

Verifikaci této hypotézy byla v dotazníku věnována otázka č. 1¹⁵¹ – „*Máš doma přístup k internetu?*“, přičemž jsme se zaměřili na porovnávání respondentů zejména v podmnožinách „vesnice“ (žáci bydlící na vesnici) a „město“ (žáci bydlící ve městě). Z celkového počtu 78 žáků z vesnice mají všichni doma přístup k internetu, z toho 68 žáků (tj. 87 %) se k němu může připojit bez dozoru rodičů a 10 žáků (tj. 13 %) pod dozorem. U žáků z města má z celkových 133 respondentů doma 113 žáků neomezený přístup

¹⁵¹ Viz Příloha č. 1

k internetu (tj. 85 %), 15 žáků má přístup k internetu pod dozorem (tj. 11 %), jeden žák se k internetu doma připojovat nemůže, přestože ho mají, tři žáci se k internetu připojují pouze mimo domov a jeden nemá přístup k internetu vůbec (viz Graf 7)¹⁵²

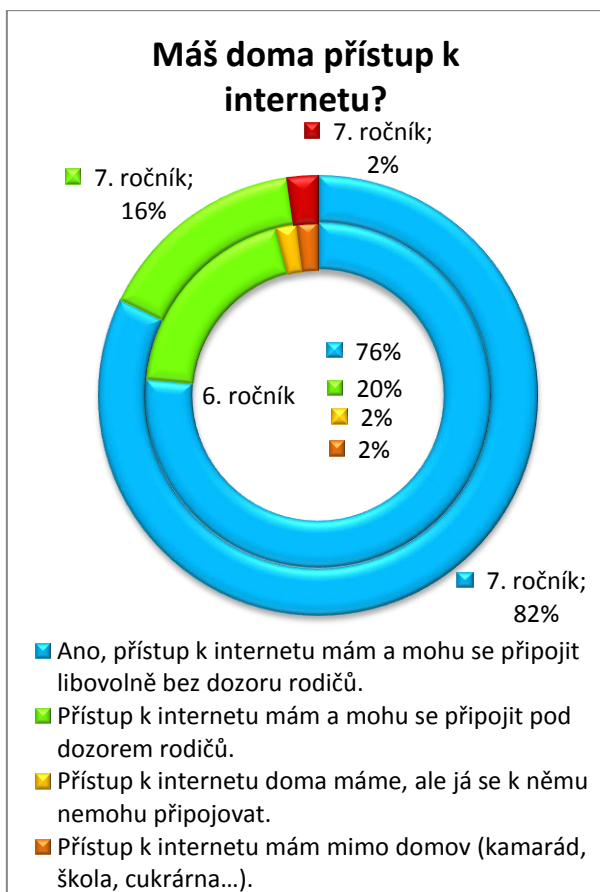

Graf 7 – Přístup žáků k internetu

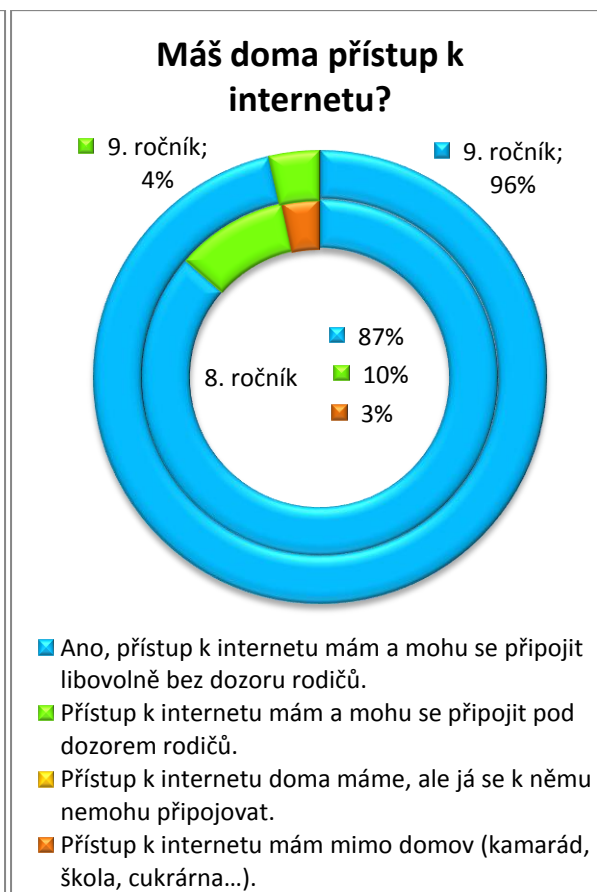
Z celkového počtu 211 respondentů má tedy doma přístup k internetu 206 žáků, což je 97,63 %. Pro potvrzení naší hypotézy ovšem musíme brát v potaz pouze ty žáky, jež nejsou při svém připojení na internet kontrolováni rodiči – 181 žáků, kteří označili první možnost, dohromady tedy 85,78 % respondentů. Toto zjištění koresponduje s trendy v současné společnosti a zároveň potvrzuje naši hypotézu, rádi bychom ovšem poukázali na skutečnost, že mezi respondenty, jež nemají přístup k internetu doma nebo nikde jinde, nebyl žádný žák bydlící na vesnici. Můžeme tedy konstatovat, že místo bydliště již nemá vliv na „vybavení“ domácnosti internetem – rodiče ho potřebují pro své fungování stejně tak ve městě, jako na vesnici.

Pokud bychom porovnávali respondenty podle ročníků, pak v šestém ročníku má neomezený přístup k internetu 76 % žáků, v sedmém ročníku 82 % žáků, v osmém 87 % žáků a v devátém plných 96 % žáků. Můžeme si zde také všimnout, že v 8. a 9. ročníku není žádný žák, který by vůbec neměl přístup k internetu (blíže viz Graf 8 a Graf 9).

¹⁵² Porovnání skupiny chlapců a dívek viz Příloha č. 3.

Graf 8 – Přístup k internetu – žáci 6. a 7. ročníku

Graf 9 – Přístup k internetu – žáci 8. a 9. ročníku

4.3.2 H 2

„Svůj čas na internetu žáci většinou netráví vyhledáváním informací k učení či plněním školních povinností, ale na sociálních sítích.“

Verifikaci této hypotézy byly v dotazníku věnovány otázky č. 4 („Jaká část z tohoto času připadá na vyhledávání informací k učení a plnění školních povinností?“) a č. 5 („Jaké stránky na internetu navštěvuješ?“), při jejím ověřování jsme pak porovnávali podmnožiny jednotlivých ročníků. Pro přehlednost grafů jsou podmnožiny jednotlivých ročníků vždy seskupeny po dvou, a to 6. ročník spolu se 7. ročníkem a 8. ročník pak spolu s 9. ročníkem. Grafy jsou vždy umístěny vedle sebe pro větší názornost.

V šestém ročníku věnují z času stráveného na internetu vyhledávání informací a plnění školních povinností všichni tento čas dva žáci (4 % této skupiny), podstatnou část tohoto času jim věnuje 6 žáků (12 %), přibližně polovinu času 12 žáků (23 %) a menší část času 31 žáků (61 %, tedy nadpoloviční většina). V sedmém ročníku těmto aktivitám věnuje všichni svůj online strávený čas pouze jeden jediný žák (představující 2 % skupiny),

podstatnou část času 7 žáků (16 %), přibližně polovinu 14 z nich (31 %), menší část času pak 20 žáků (tedy 44 %) a 3 žáci svému vzdělávání při online aktivitách nevěnuje žádný čas (7 %). Poslední dvě možnosti označilo v této skupině dohromady 23 žáků, což je 51 %.

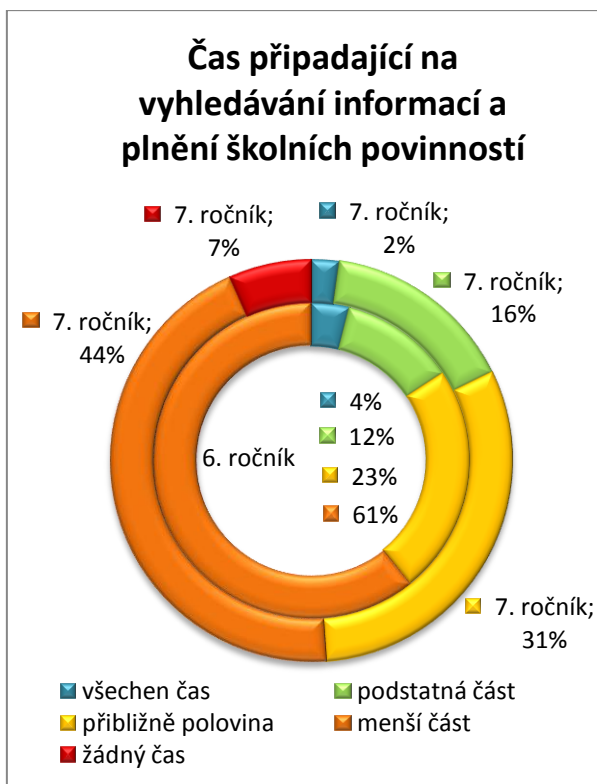
V osmém ročníku bylo rozložení odpovědí respondentů následující:

- všechnen čas 1 žák (2 %)
- podstatná část času 8 žáků (14 %)
- přibližně polovina času 13 žáků (22 %)
- menší část času 35 žáků (59 %)
- žádný čas 2 žáci (3 %)

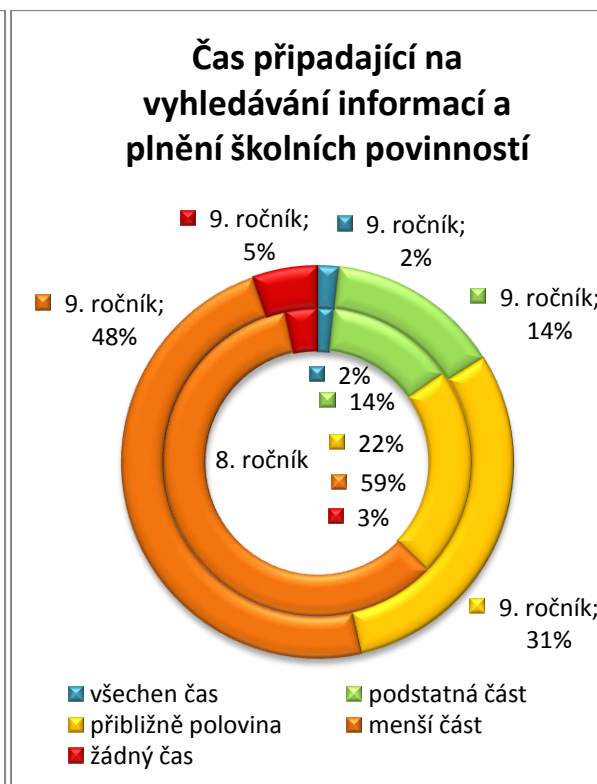
Žáci devátého ročníku odpovídali na tuto otázku následovně:

- všechnen čas 1 žák (2 %)
- podstatná část času 8 žáků (14 %)
- přibližně polovina času 17 žáků (31 %)
- menší část času 27 žáků (48 %)
- žádný čas 3 žáci (5 %) (blíže viz Graf 10 a Graf 11)¹⁵³

¹⁵³ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 4 a Příloha č. 5.

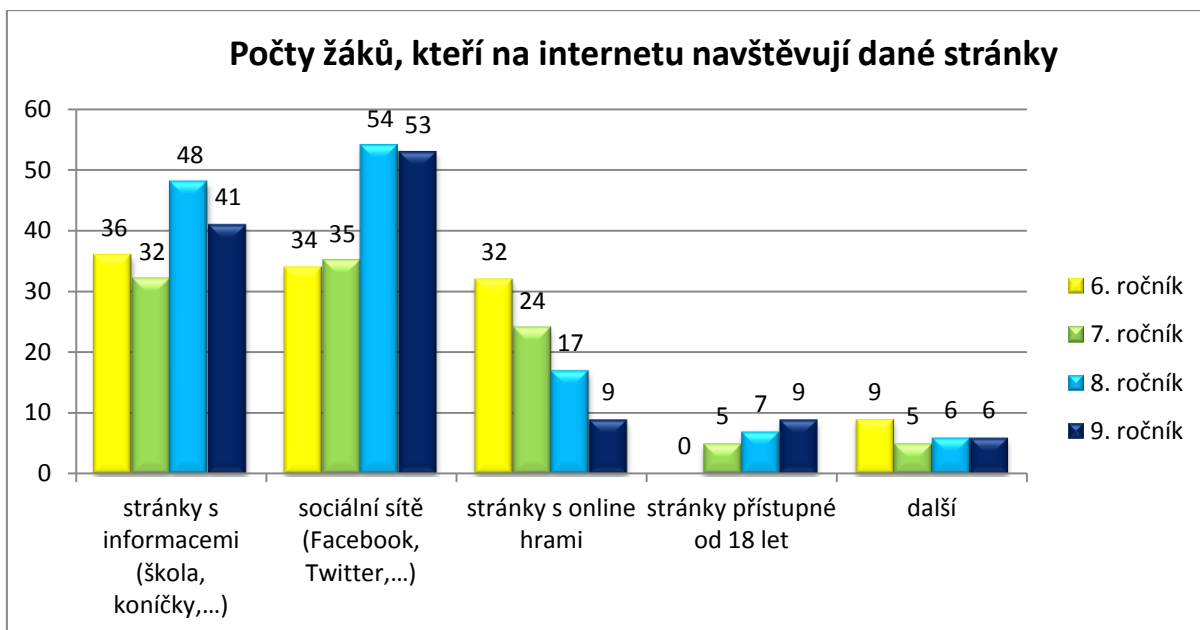
Graf 10 – Čas připadající na vyhledávání
a plnění školních povinností – 6. a 7.
ročník

Graf 11 – Čas připadající na vyhledávání
a plnění školních povinností – 8. a 9.
ročník

Z odpovědí na otázku č. 5 „*Jaké stránky na internetu navštěvuješ?*“ vyplývá následující: žáci všech ročníků navštěvují v největší míře sociální sítě (což potvrzuje výzkumy v této oblasti již prováděné) a na druhém místě jsou to pak stránky s informacemi, drobnou výjimkou jsou jen žáci šestého ročníku, u nichž je toto pořadí zaměněno (v největší míře stránky s informacemi a jako druhé sociální sítě). Vzhledem k výsledkům u předchozí otázky můžeme předpokládat, že stránky s informacemi navštěvují žáci především kvůli svým koníčkům a hledání informací k jejich školnímu vzdělávání ustupuje do pozadí. V **Grafu 12** můžeme dále vidět, že s rostoucím věkem klesá počet žáků, kteří tráví na internetu čas hraním online her, oproti tomu naopak stoupá počet těch, kteří zde navštěvují stránky přístupné od 18 let. Tuto tendenci si vysvětlujeme postupným nástupem puberty u žáků na druhém stupni ZŠ. Můžeme ještě doplnit zjištění, že tyto stránky navštěvují více žáci bydlící ve městě než žáci žijící na vesnici a spíše chlapci než dívky¹⁵⁴.

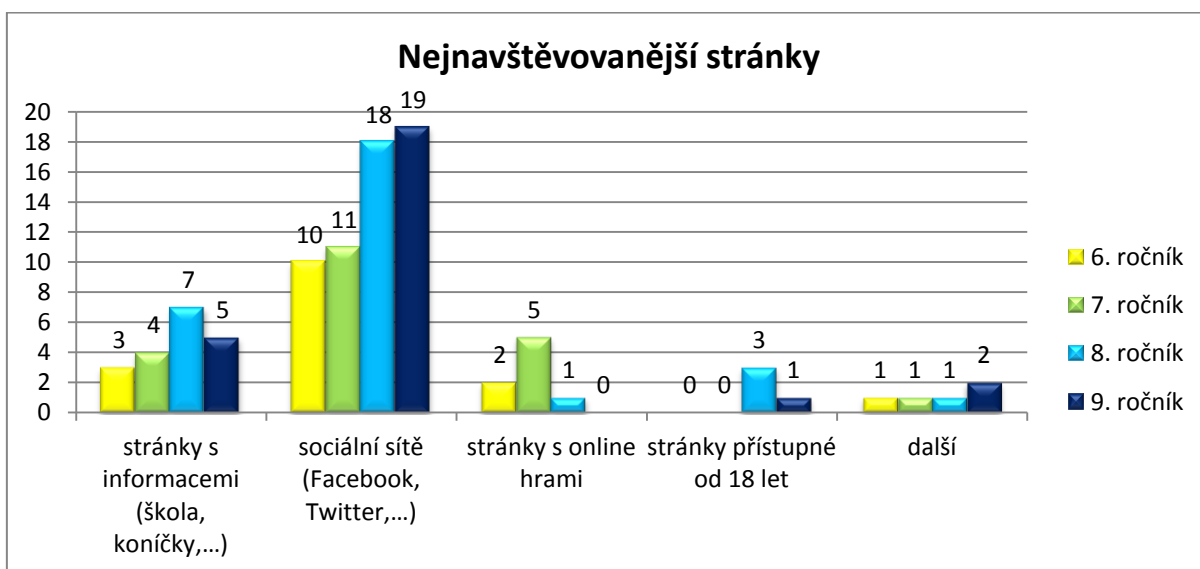
¹⁵⁴ Viz Příloha č. 6 a Příloha č. 7.

Graf 12 – Počty žáků, kteří na internetu navštěvují dané stránky

U otázky č. 5 měli respondenti v dotazníku možnost označit stránky, které na internetu navštěvují nejvíce. Podle našeho předpokladu nejvíce žáků označilo za nejnavštěvovanější právě sociální sítě, konkrétně 10 žáků 6. ročníku, 11 žáků 7. ročníku, 18 žáků 8. ročníku a 19 žáků 9. ročníku (tj. 27,5 % všech respondentů, stránky s informacemi pak označilo 9 % respondentů, stránky s online hrami 3,8 %, stránky přístupné od 18 let 1,9 % a další 2,4 % respondentů) – viz Graf 13.

Na základě těchto zjištění můžeme konstatovat, že hypotéza H2 byla potvrzena.

Graf 13 – Žáky nejnavštěvovanější stránky – rozložení podle ročníků

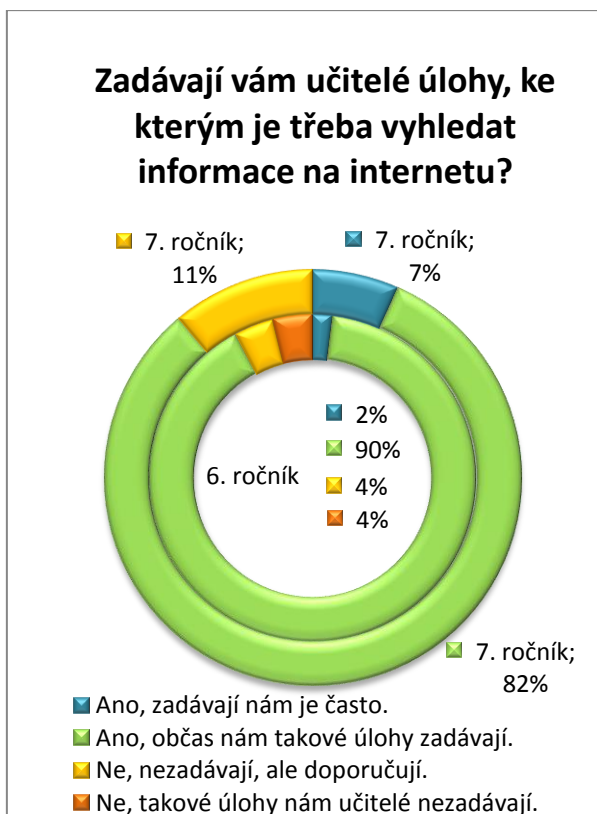
4.3.3 H 3

„Učitelé podporují žáky v tom, aby čas strávený na internetu využívali konstruktivně, podněcují je ve vyhledávání informací k výuce.“

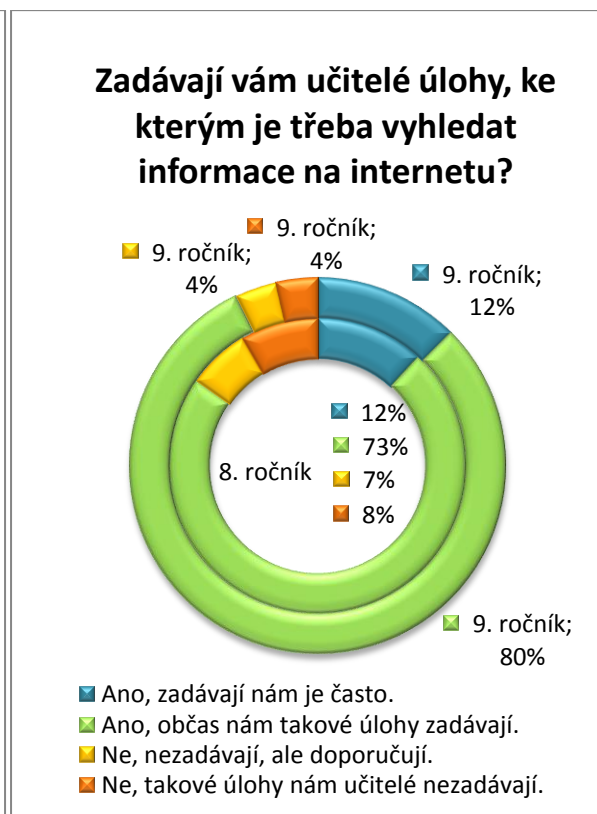
Této hypotéze je v dotazníku věnována otázka č. 6 „Zadávají vám učitelé úlohy, ke kterým je třeba vyhledat informace na internetu?“. Opět budeme porovnávat respondenty podle rozložení do jednotlivých ročníků. V 6. ročníku odpověděl 1 žák, že učitelé často zadávají úlohy, k nimž je potřeba vyhledat informace na internetu, 46 žáků odpovědělo, že takové úlohy občas zadávají (tj. 90 % ročníku), dva žáci uvedli, že učitelé takové úlohy doporučují a podle dvou žáků učitelé takové úlohy nezadávají vůbec. Žáci sedmého ročníku odpovídali následovně: 3x zadávají takovéto úlohy často (7 %), 37x občas je zadávají (82 %) a 5x doporučují je (11 %). U žáků osmého i devátého ročníku uvedlo shodně po 7 respondentech (tedy 12 %), že učitelé tyto úlohy zadávají často, občasné zadávání uvedlo 43 žáků 8. ročníku (73 %) a 45 žáků 9. ročníku (80 %) a doporučování takovýchto úloh 4 žáci 8. ročníku (7 %) a dva žáci ročníku devátého (4 %). Pouze dva žáci devátého (4 %) a 5 žáků osmého ročníku (8 %) pak uvedli, že učitelé takovéto úlohy vůbec nezadávají (viz Graf 14 a Graf 15).¹⁵⁵

Z těchto grafů vyplývá, že pouhých 9 respondentů, což je 4,3 % z celkového souboru, uvedlo, že učitelé jim vůbec nezadávají úlohy, k jejichž řešení by bylo třeba vyhledávat informace na internetu (takto odpovídalo výrazně více chlapců než dívek, což si vysvětlujeme domněnkou, že chlapci jsou v hodinách méně pozorní a často zadání či doporučení úkolu od učitele nevnímají). Náš výzkum tedy potvrdil hypotézu, že učitelé žáky v převážné většině podporují v konstruktivním využívání jejich času tráveného u internetu a snaží se je podněcovat k tomu, aby si informace na internetu sami vyhledávali.

¹⁵⁵ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 8 a Příloha č. 9.

Graf 14 – Motivace žáků ze strany učitelů –
6. a 7. ročník

Graf 15 – Motivace žáků ze strany učitelů –
8. a 9. ročník

4.3.4 H 4

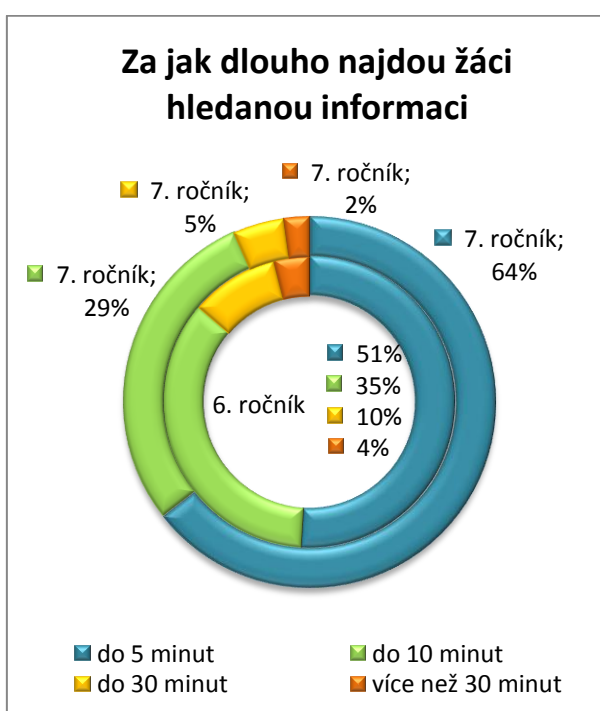
„Žáci se v prostředí internetu obtížně orientují, mají problémy s nalezením hledaných informací.“

Při sestavování této hypotézy jsme brali v potaz kontakt dětí současné společnosti s internetovým prostředím, kdy je toto bráno za prostředí pro ně naprosto přirozené. Zároveň jsme však zohledňovali činnosti, ke kterým děti internet využívají nejvíce (komunikace na sociálních sítích, hraní online her atd.). Předpokládali jsme tedy, že algoritmus efektivního vyhledávání a třídění důležitých informací jim bude činit poměrně velké potíže. K verifikaci této hypotézy sloužila otázka č. 7 v dotazníku („*Jak dlouho Ti přibližně trvá, než hledanou informaci najdeš?*“).

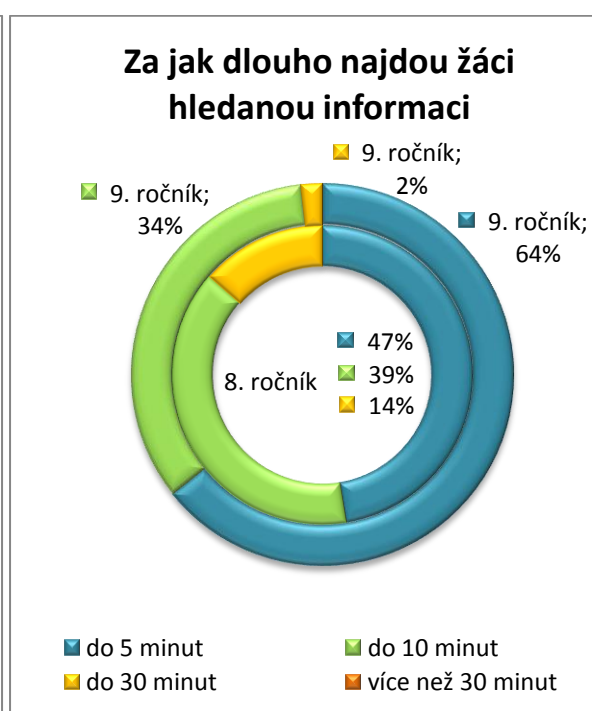
U šestého ročníku najde hledanou informaci do 5 minut 26 žáků (tj. 51 %), do 10 minut 18 žáků (tj. 35 %), do 30 minut 5 žáků (tj. 10 %) a za více než 30 minut pak dva žáci (tj. 4 %). V sedmém ročníku 29 žáků najde hledanou informaci do 5 minut (64 % z nich), 13 žáků (29 %) ji najde do 10 minut, dva žáci (5 %) do půl hodiny a jeden žák (2 %) za více než půl hodiny (viz Graf 16). Na Grafu 17 je patrné, že v osmém ani devátém ročníku by žáci hledanou informaci nehledali déle než 30 minut. Konkrétněji 8 žáků osmého a jeden žák

devátého ročníku ji najde do 30 minut, 23 žáků osmého (39 % dané skupiny) a 19 žáků devátého ročníku (34 %) do 10 minut a do 5 minut pak 28 žáků osmého (47 %) a 36 žáků devátého ročníku (celých 64 % z nich).¹⁵⁶

Z celkového počtu 211 respondentů 119 uvedlo, že jsou schopni najít hledanou informaci do 5 minut, což činí 56,4 % výzkumného souboru. Závěrem tedy je, že provedený výzkum hypotézu H4 vyvrátil, čemuž jsme pochopitelně rádi. Jako možnou příčinu vidíme, že děti se v prostředí internetu pohybují ve stále ranějším věku, důsledkem čehož je pak jejich orientace v něm daleko lepší. Dalším faktorem může být také skutečnost, jež se potvrdila v hypotéze H3 – učitelé žáky na hledání informací více připravují.

Graf 16 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – 6. a 7. ročník

Graf 17 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – 8. a 9. ročník

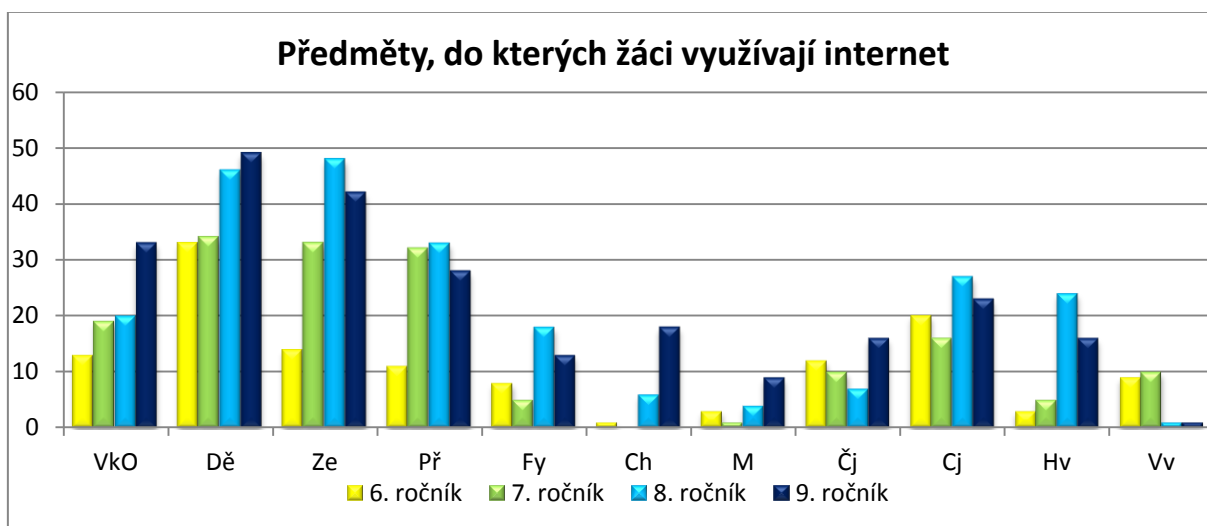
4.3.5 H5

„Při plnění svých školních povinností využívají žáci internet nejvíce do předmětu Výchova k občanství.“

K ověření této hypotézy slouží otázka č. 8 z dotazníku („Do kterých předmětů využíváš internet? U předmětu, do kterého využíváš internet nejvíce, udělej vedle rámečku navíc vykřičník.“). Předmět Výchova k občanství uvedlo 13 žáků 6. ročníku, 19 žáků 7. ročníku, 20 žáků 8. ročníku a 33 žáků ročníku devátého (dohromady 85 – to je 40,3 % všech

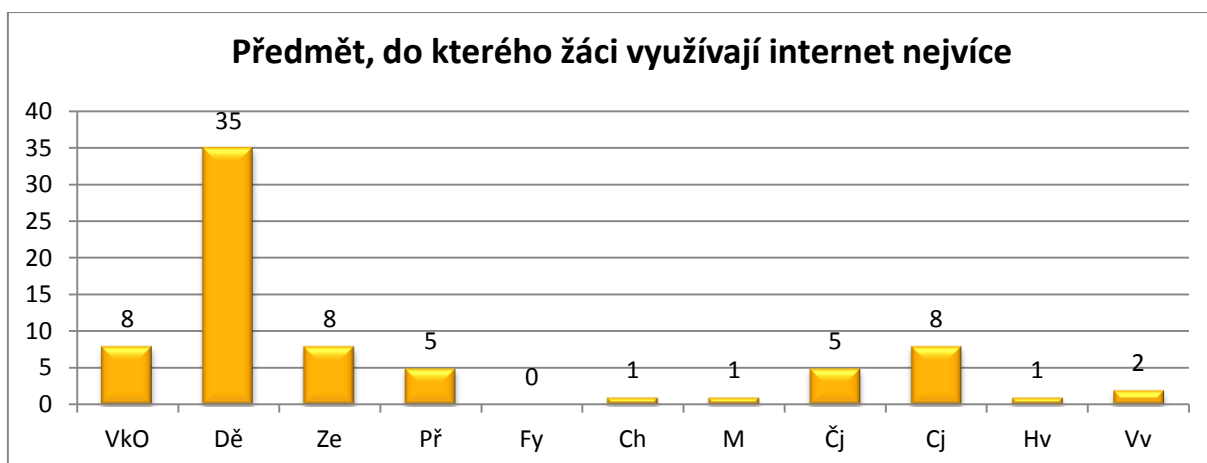
¹⁵⁶ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 10 a Příloha č. 11.

respondentů). Dějepis uvedlo 33 žáků 6. ročníku, 34 žáků 7. ročníku, 46 žáků 8. a 49 žáků 9. ročníku (dohromady 162 respondentů, tj. 76,8 %). Zeměpis označilo 14 žáků šestého, 33 žáků sedmého, 48 žáků osmého a 42 žáků devátého ročníku (celkem 137 respondentů – 64,9 %). Přírodopis pak označilo 104 žáků (49,3 %) a cizí jazyk 86 žáků (40,8 % všech žáků) – blíže viz Graf 18.

Graf 18 – Předměty, do kterých žáci využívají internet – rozložení podle ročníků

Co do četnosti využívání internetu v daném předmětu jsou tedy tyto předměty seřazeny v následujícím pořadí: 1. Dějepis, 2. Zeměpis, 3. Přírodopis, 4. Cizí jazyk a 5. Výchova k občanství. Je tedy patrné, že stanovená hypotéza byla vyvrácena. Tento závěr potvrzuje také zjištění, které uvádí Graf 19, znázorňující předměty, jež žáci označili jako ty, do kterých využívají internet nejvíce. Zde opět výrazně dominuje předmět Dějepis s 35 respondenty, po něm následují předměty Výchova k občanství, Zeměpis a Cizí jazyk se shodnou četností 8 respondentů.

Graf 19 – Předměty podle nejčastějšího využívání internetu

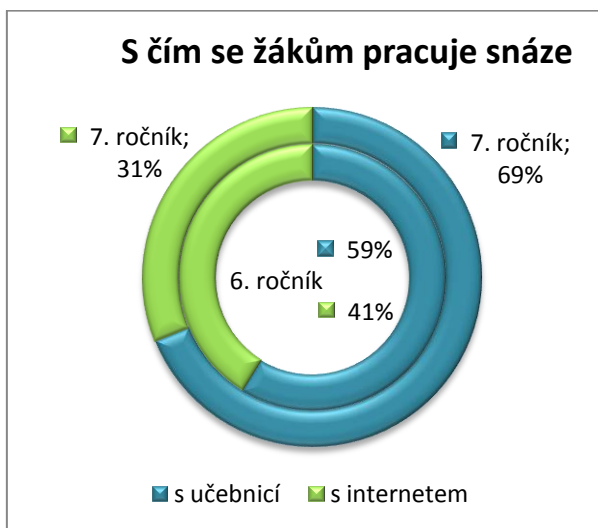
Skutečnost nepotvrzení naší hypotézy si vysvětlujeme dvěma možnostmi:

- 1) předmět Výchova k občanství je v praxi často pojímán jako třídnická hodina
- 2) učitelé vyučující v praxi předmět Výchova k občanství nejsou často v tomto oboru aprobováni, neorientují se dostatečně v jeho tematice a nemusí tedy mít „odvahu“ či chuť hledat na internetu nějakou inspiraci a zpestření pro jeho výuku (což bylo i realitou školy, na níž byl výzkum prováděn). Doufáme proto, že kapitola 3.1 této práce může sloužit také jako tzv. inspirativní zásobník.

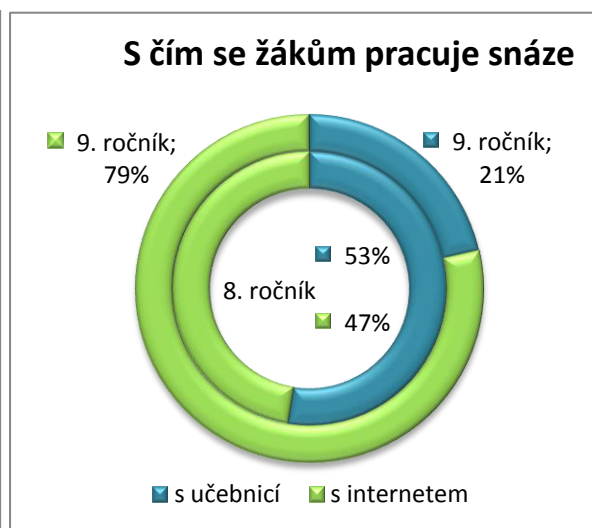
4.3.6 H 6

„Žákům navzdory širokým možnostem internetu připadá jednodušší práce s učebnicí. I přesto vnímají internet jako pomocníka při zvládání školních povinností.“

Při verifikaci této hypotézy jsme v dotazníku sledovali odpovědi na otázky č. 9 („Připadá Ti jednodušší práce s učebnicí nebo s internetem?“) a č. 11 („Myslíš si, že Ti internet pomáhá ke zvládání školních povinností?“). Jak je patrné z Grafu 20 a Grafu 21, v šestém (zde poměrně výrazně – 69 %), sedmém (59 %) i osmém (53 %) ročníku žákům připadá jednodušší práce s učebnicí, oproti tomu v devátém ročníku je výrazná většina (79 %) zastáncem práce s internetem.¹⁵⁷ Celkem se s učebnicí lépe pracuje 104 žákům, což je 49,3 % všech dotazovaných. Můžeme tedy říci, že první část hypotézy H6 výzkum potvrdil pouze u 6. – 8. ročníku, u 9. ročníku ji naopak vyvrátil. Důvodem jsou podle našeho názoru větší zkušenosti starších žáků s internetem a orientací na něm.

Graf 20 – Vnímání učebnice a internetu – 6. a 7. ročník

Graf 21 – Vnímání učebnice a internetu – 8. a 9. ročník

¹⁵⁷ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 12 a Příloha č. 13.

Důvody, proč žákům připadá jednodušší práce s učebnicí, jsou patrné z Grafu 22¹⁵⁸, přičemž jako „jiné“ uváděli následující:¹⁵⁹

a) dívky

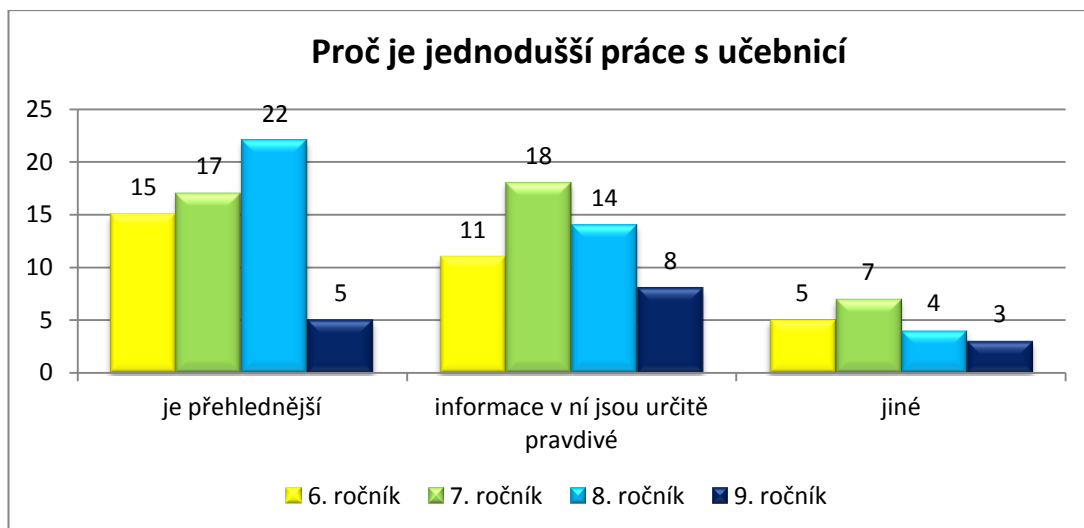
- „Rychle v ní informace najdu.“
- „Protože se v ní dá líp vyznat, ale já osobně pracuji radši s internetem.“
- „Na internetu se mi to těžtější hledá.“
- „U nás je na počítači spíš otec, protože je to jeho počítač, moc na něm neumím.“
- „Na internetu musím prohledávat hodně různých stránek a všechny jsou něčím odlišné, ale někdy se musím na něco podívat i na internetu.“
- „Je to rychlejší.“
- „Většinou je to napsané stručněji.“
- „Protože jsem si podle učebnice jistá, na internetu může někdo něco do odborného textu přidat, ale hledám i na internetu.“
- „Když hledanou informaci nenajdu v učebnici, tak ji najdu v PC.“
- „Informace jsou vždy pravdivé.“
- „U počítače se často kazí oči.“
- „Někdy s učebnicí, protože je to jednodušší.“
- „Lépe se mi z ní učí, nebolí mě z ní tolik oči.“
- „Je v ní to, co po nás chce učitelka.“
- „Je dobré, když mám přístup k obojímu.“
- „Většinou tam jsou pouze důležité informace.“
- „Učebnice používám jen kvůli poučkám.“

b) chlapci

- „V učebnici všechno hned najdu, ale na internetu to musím hledat a to trvá dost dlouho.“
- „Máme jich spousty.“

¹⁵⁸ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 14 a Příloha č. 15.

¹⁵⁹ Jedná se o doslovné přepisy odpovědí v dotaznících, objevují se zde proto také gramatické chyby, chybějící interpunkce apod.

Graf 22 – Důvody preferování učebnice – rozložení podle ročníků

Výhody práce s internetem vidí žáci zejména v jeho otevřenosti a možnosti porovnávat různé zdroje (viz Graf 23).¹⁶⁰ V kolonce „jiné“ se pak objevovaly tyto důvody:

a) dívky

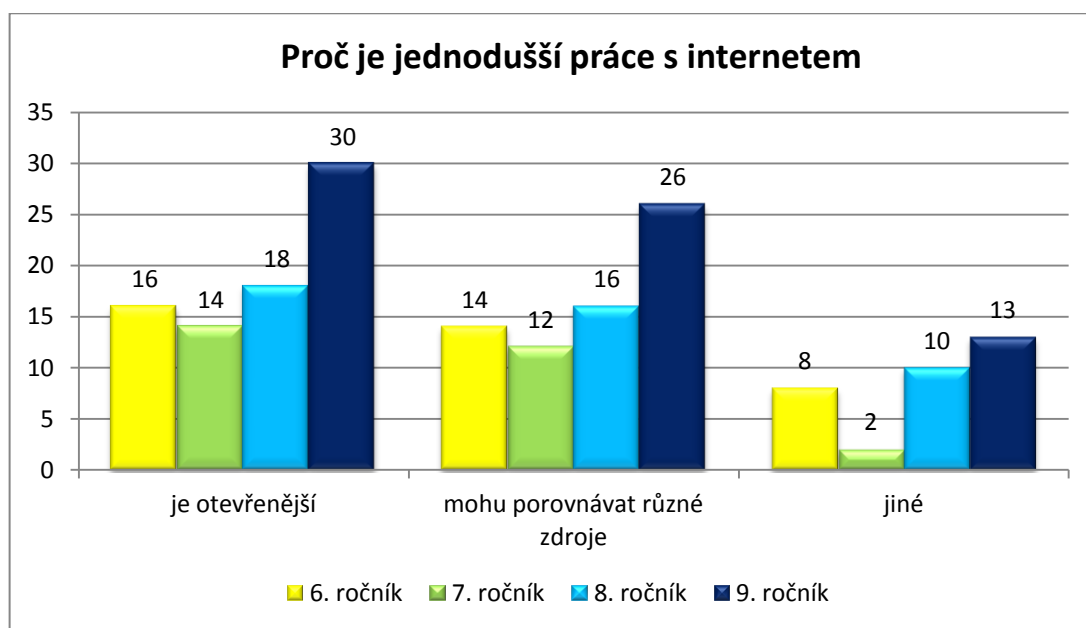
- „Nové věci, které v sobě kniha nemá.“
- „Můžeme tam cokoli najít jiného než v učebnici, i obrázky.“
- „Líp se v něm orientuju.“
- „Je to rychlejší a mnohdy přesnější.“
- „Líp se mně na něm hledá a nemusím listovat.“
- „Rychleji to najdu, nemusím hledat v člancích je napíšu a pak 2 minutky hledám/nemá tolik stran.“
- „Je rychlejší.“ – 4x
- „Lépe se hledá.“
- „Vyhledávání je rychlejší, nemusí se "obracet stránky", je víc informací pohromadě a jsou aktuální.“
- „Je to někdy přehlednější.“
- „Stačí napsat na vyhledávač a pak už jenom zjistit to, co potřebuji.“
- „Je přehlednější, je tam vše a rychlejší.“
- „Hledá se v něm snadněji. Wikipedie je nejlepší a najdu tam vše.“
- „Šetříme stromy.“
- „To tam píšou lidi tak jak to chápou oni, učebnice jsou často nepřehledné a nechápu je. Na internetu najdu rady a triky jak si s tím poradit.“

¹⁶⁰ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 16 a Příloha č. 17.

- „Je tam toho mnohem více než v učebnici.“
- „Někdy je tam víc informací, obrázky, které můžu vytisknout třeba na referát.“
- „Můžu si tam vyhledat informace.“
- „Je to rychlejší a je u toho větší sranda než u knížek a můžu si vyhledat konkrétní info za kratší dobu.“

b) chlapci

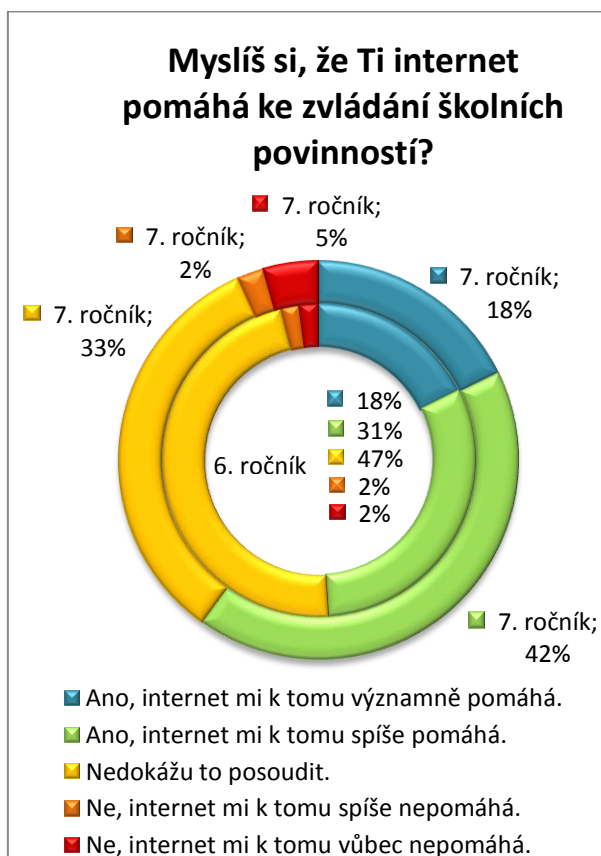
- „Je rychlejší.“ – 2x
- „Lze i líp procvičit látku.“
- „Můžu vyhledávat z Wikipedie, Google překladač.“
- „Učitelé jsou někdy příšerní, neumí učit, viz“ (žák uvedl jméno učitele, toto nepovažujeme za vhodné publikovat, pozn. E. P.)
- „Je tam toho víc a je to rychlejší.“
- „Má více informací (zajímavostí).“
- „Je přehlednější, více informací, můžu při tom dělat, co chci.“
- „Rychlejší, obsáhlejší.“
- „Najdu tam všechno.“

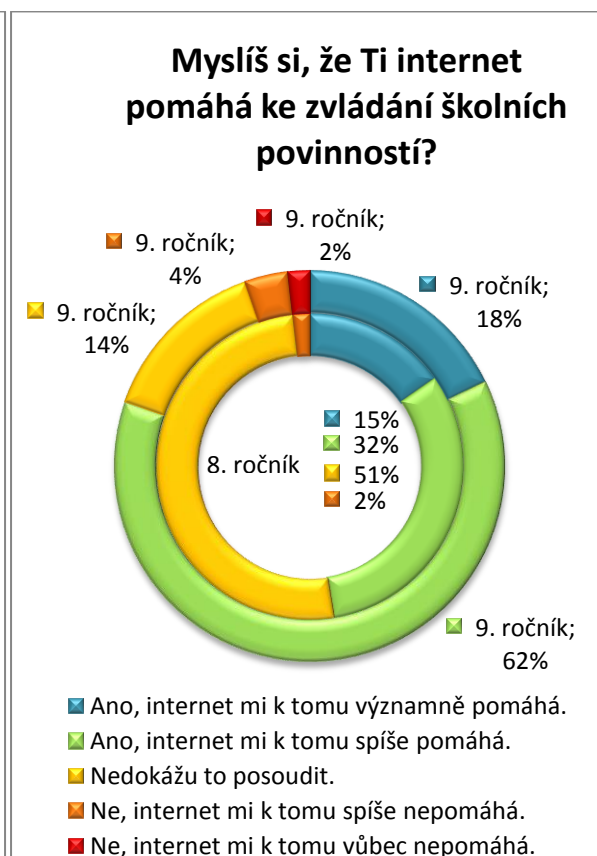
Graf 23 – Důvody preferování internetu – rozložení podle ročníků

Na otázku, zda žákům internet pomáhá ke zvládnutí jejich školních povinností, odpovídali takto: internet za výrazného pomocníka označilo po 18 % u šestého i sedmého ročníku, 15 % u osmého a opět 18 % u devátého ročníku. Skutečnost, že jim internet spíše pomáhá, uvedlo 31 % šestého ročníku, 42 % sedmého, 15 % osmého a 62 % devátého ročníku. Dohromady za

obě tyto možnosti je to 125 respondentů z celkových 211 (tj. 59,2 %). Tuto otázku nedokázalo posoudit celkem 77 respondentů (36,5 %) a 9 žáků (4,3 % z celku) má pocit, že internet jim nepomáhá (bližší viz Graf 24 a Graf 25).¹⁶¹ Druhá část hypotézy H6 byla tedy výzkumem potvrzena – i když žákům nepřipadá práce s internetem vždy jednoduchá v porovnání s učebnicí, vnímají ho jako poměrně významného pomocníka při zvládání školních povinností.

Graf 24 – Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – 6. a 7. ročník

Graf 25 – Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – 8. a 9. ročník

4.3.7 H 7

„Velká část žáků si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky rozšířená a je zde problémem a někteří žáci mají dokonce „pokušení“ ke kyberšikaně.“

K této hypotéze se v dotazníku vztahují otázky č. 15 („Myslíš si, že je kyberšikana mezi Tvými vrstevníky rozšířená?“), č. 16 („Vnímáš kyberšikanu ve své vrstevnické skupině jako závažný problém?“) a č. 17 („Měl/a jsi někdy sám/sama „pokušení“ ke kyberšikaně? Zkus, prosím, uvést důvod.“)

¹⁶¹ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 18 a Příloha č. 19.

V otázce č. 15 odpovídali respondenti rozdělení do podmnožin jednotlivých ročníků následovně¹⁶²:

6. ročník:

- 2 žáci si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky velmi rozšířená (tj. 4 %)
- 3 žáci si myslí, že je poměrně rozšířená (tj. 6 %)
- 18 žáků nedokáže posoudit (tj. 35 %)
- 12 žáků ji vnímá jako málo rozšířenou (tj. 24 %)
- 16 žáků si myslí, že není rozšířená (tj. 31 %)

7. ročník:

- 2 žáci si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky velmi rozšířená (tj. 4 %)
- 7 žáků si myslí, že je poměrně rozšířená (tj. 16 %)
- 13 žáků nedokáže posoudit (tj. 29 %)
- 10 žáků ji vnímá jako málo rozšířenou (tj. 22 %)
- 13 žáků si myslí, že není rozšířená (tj. 29 %)

8. ročník:

- 4 žáci si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky velmi rozšířená (tj. 7 %)
- 24 žáků si myslí, že je poměrně rozšířená (tj. 41 %)
- 19 žáků nedokáže posoudit (tj. 33 %)
- 7 žáků ji vnímá jako málo rozšířenou (tj. 12 %)
- 4 žáci si myslí, že není rozšířená (tj. 7 %)

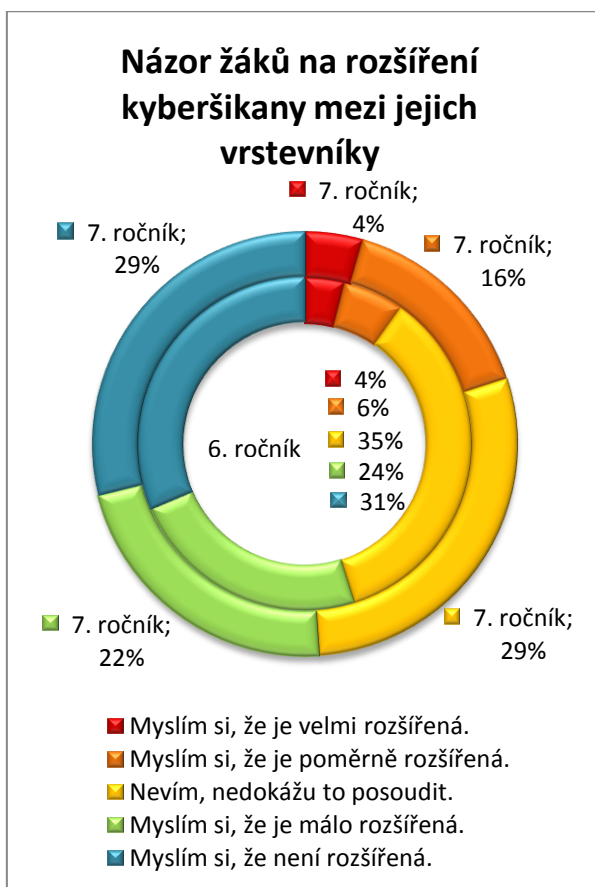
9. ročník:

- 3 žáci si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky velmi rozšířená (tj. 5 %)
- 17 žáků si myslí, že je poměrně rozšířená (tj. 30 %)
- 14 žáků nedokáže posoudit (tj. 25 %)
- 11 žáků ji vnímá jako málo rozšířenou (tj. 20 %)
- 11 žáků si myslí, že není rozšířená (tj. 20 %)

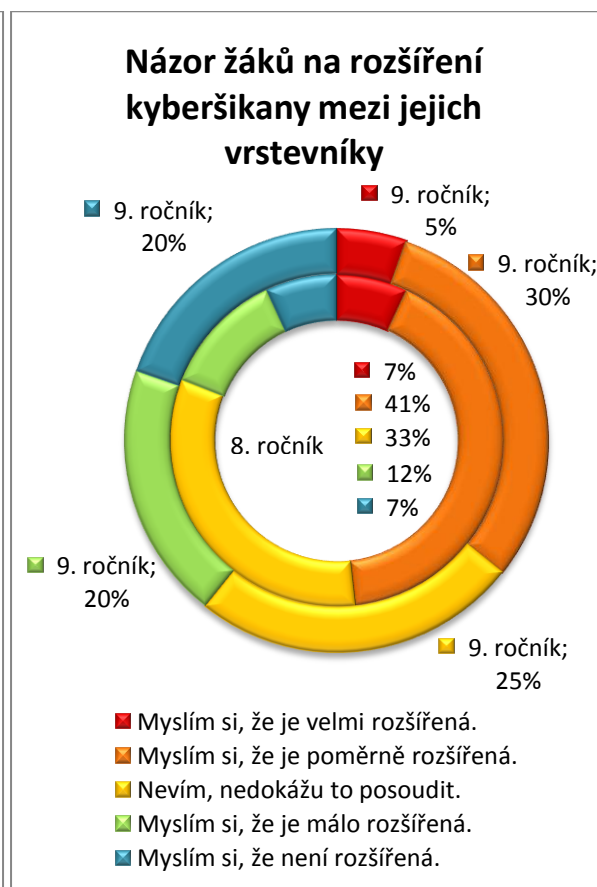
Rozložení respondentů podle jednotlivých odpovědí je názorně vidět na Grafu 26 a Grafu 27. Z výsledků výzkumu vyplývá, že pouhých 29,4 % ze všech respondentů si myslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky rozšířená. Jedná se o necelou jednu třetinu

¹⁶² Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha 20 a Příloha č. 21.

respondentů, což je podle našeho názoru u tématu kyberšikany již poměrně velká část vzorku, nejedná se však o nadpoloviční většinu.

Graf 26 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – 6. a 7. ročník

Graf 27 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – 8. a 9. ročník

I když si většina žáků nemyslí, že je kyberšikana mezi jejich vrstevníky rozšířená, jejich odpovědi na otázku č. 16 ukazují, že ji i tak vnímají jako závažný problém. Konkrétněji ji jako velmi závažný problém vnímá 22 žáků šestého ročníku (42 % z nich), 19 žáků sedmého (42 % z nich), 25 žáků osmého ročníku (taktéž 42 % z nich) a 24 žáků ročníku devátého (43 % z nich). Tuto odpověď tedy uvedlo 42,7 % všech respondentů. Stále ještě jako problém, avšak ne závažný, označilo kyberšikanu 5 žáků šestého ročníku, 10 žáků sedmého ročníku, 20 žáků osmého ročníku a 18 žáků ročníku devátého. Z celého výzkumného souboru to představuje 25,1 %. Tyto dvě odpovědi označilo (a za více či méně závažný problém tedy kyberšikanu považuje) celkem 67,8 % všech dotazovaných žáků. Potvrdila se tedy naše domněnka, že velká část žáků vnímá kyberšikanu jako problém – evidentně nezávisle na tom, jak moc je rozšířená konkrétně v jejich vrstevnické skupině (a tedy v jejich blízkém okolí).

Bližší rozložení odpovědí viz Graf 28 a Graf 29.¹⁶³

Graf 28 – Vnímání kyberšikany jako problému – 6. a 7. ročník

Graf 29 – Vnímání kyberšikany jako problému – 8. a 9. ročník

Otázka č. 17 se věnuje „pokušení“ žáků ke kyberšikaně. Jedná se o poměrně choulostivou záležitost, avšak vzhledem k anonymitě dotazníků bylo možno očekávat, že budou odpovídat pravdivě. Jak je patrné z Grafu 30 a Grafu 31, 5 žáků šestého ročníku, 3 žáci sedmého ročníku, 7 žáků osmého a 6 žáků devátého ročníku se skutečně přiznalo k tomu, že již někdy měli pokušení ke kyberšikaně. Jedná se o necelých 10 % ze všech respondentů.¹⁶⁴

Žáci měli v dotazníku možnost vyjádřit svůj důvod, proč ke kyberšikaně pokušení měli či neměli. Jejich odpovědi uvedeme v doslovném přepisu, a to podle podskupin dívky a chlapci.

Proč žáci pokušení ke kyberšikaně měli:

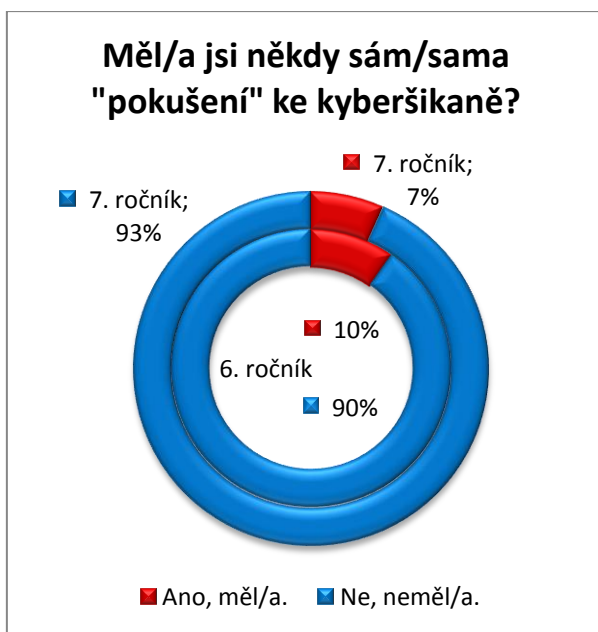
a) dívky

- „Toužím po pomstě.“
- „mě zradila jedna osoba měla jsem zlost“

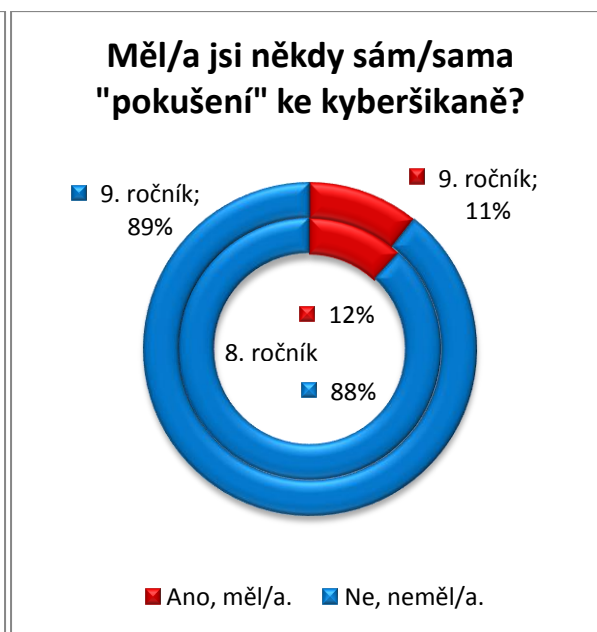
¹⁶³ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 22 a Příloha č. 23.

¹⁶⁴ Porovnání podmnožin vesnice a města a podmnožin chlapců a dívek viz Příloha č. 24 a Příloha č. 25.

- „1. mi nadávala vulgárně, rozhlašovala dál různé nepravdivé věci.
2. protože ke mně funí, nadává mi, kvůli ní jsem psala písemku! Je to klobása.“
- „Protože mě plive po pokoji, prdí, smrdí, bije mě, hází mi svetr do koše, hodila mi telefon do hlavy a protože je to buřtiguláš“
- jedna dívka důvod neuvedla

Graf 30 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně –
6. a 7. ročník

Graf 31 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně –
8. a 9. ročník

b) chlapci

- „mě ten člověk naštvál“
- „Určitá osoba mě velice rozzuřila“
- „Mě také kyberšikanoval a rozštítil hajzl...“
- „Mě v minulých dnech také obtěžoval (pomlouvání) tak jsem kvůli tomu taky pomlouval.“
- „jsme dělali spamy na fórech.“
- „exkluze - jak to jen říct.. Byl to idiot :D“
- „ale nevím teď, kdy zrovna to bylo nebo nějaký případ.“
- „Středně.“
- dva chlapci důvod neuvedli

Proč žáci pokušení ke kyberšikaně neměli:

a) dívky

- 21x odpověď typu „*Nemám k tomu důvod.*“
- 21x odpověď typu „*to není správné, nechci lidem ubližovat.*“
- 9x odpověď typu „*mě to nikdy nenapadlo.*“
- 6x odpověď typu „*To nemám zapotřebí, nelíbí se mi to.*“
- 6x odpověď typu „*Je to ošklivé a nemělo a nemá se to.*“
- 5x odpověď typu „*Je mi to nepříjemné.*“
- 5x odpověď typu „*je to blbost, blbé, k životu nepotřebné*“
- 2x odpověď typu „*Bych toho nikdy nebyla schopná a je mi těch lidí líto.*“
- 2x odpověď typu „*proč bych ubližovala ostatním?*“
- 2x odpověď typu „*Pravdu dokážu říct do očí.*“
- 2x odpověď typu „*Nejsem tak zlá.*“
- „*věci se dají řešit i jiným způsobem.*“
- „*...Mám ráda svoji rodinu, kamarády a nechci jim ubližovat*“
- „*na facebook mám jen kamarády, kterým můžu věřit.*“
- „*nikdy - nikdo mě nikdy neobtěžoval.*“
- „*nenavštěvuji sociální síť*“
- „*Když už jsem se na někoho naštvála tak jsem tu osobu ignorovala.*“
- „*Mě samé bylo nepříjemné když se na sociálních sítích objevila moje zesměšňující fotka a nemám důvod znepríjemňovat život ostatním lidem.*“
- „*Několikrát jsem byla obětí šikany a dvakrát i kyberšikany. Vím jaké to je a nechtěla bych to dělat druhým, když vím, že to tu druhou osobu trápí.*“
- „*Protože mám strach o to, že by to řešila policie, rodiče. Bylo by mi líto oběti. Postavila bych jeho rodinu a kamarády proti mně.*“
- „*rodiče jsou pořád na počítači, takže když se tam dostanu jsem opravdu šťastná, ale jen na 5 minut, protože pak si ho zase někdo vezme.*“
- „*mi do cizích lidí nic není*“
- „*na to nemám čas*“
- „*Nevím.*“
- devět dívek důvod neuvedlo

b) chlapci

- 8x odpověď typu „*Nemám důvod, nenapadlo by mě to.*“
- 6x odpověď typu „*Nechci to dělat, nechci nikomu ublížit.*“
- 5x odpověď typu „*Nelíbí se mi to, je to špatné.*“
- 4x odpověď typu „*Měl bych z toho (zbytečné) problémy.*“
- 3x odpověď typu „*to nemám zapotřebí.*“
- 3x odpověď typu „*nevím, nepřemýšlel jsem o tom.*“
- 3x odpověď typu „*Je to blbost, nemá to smysl.*“
- 2x odpověď typu „*Je to hnus, nelíbí se mi to.*“
- 2x odpověď typu „*Nejsem zlý člověk.*“
- „*Nikdo by neměl ubližovat druhému. Vždycky se mu to vrátí (agresorovi).*“
- „*je to podle mě nehumánní¹⁶⁵, hnusné a ten kdo to dělá je pěkný ...*“
- „*si myslím, že když bych něco zveřejnil tak by se zase dostali urážky na mě. Je dobré se bavit, každý z každým a ne jak někdo s někým.*“
- „*mi přijde divné to dělat, když to ostatní budou dělat mě.*“
- „*nemám přístup k počítači, nechtěl bych, aby se tím někdo trápil*“
- „*se všema vycházím dobře.*“
- „*Jsou to mé věci a nechci, aby je jste je věděli.*“
- „*jsem úplně mimo*“
- „*Trolejbus*“
- 12 chlapců důvod neuvedlo

Potvrdila se naše domněnka, že žáci, kteří někdy měli „pokušení“ ke kyberšikaně, byli ve většině případů vedeni touhou po pomstě. U žáků, kteří toto pokušení neměli, se nejčastěji vyskytovala odpověď, že k tomu nemají důvod, dále že to není správné a nechtějí nikomu ubližovat. Dvě dívky dokonce uvedly svou osobní zkušenost coby oběti kyberšikany. Tento prožitek je utvrdil v přesvědčení, že samy nechtějí druhým takto ubližovat, což je bezpochyby pozitivnějším závěrem než řešení „oko za oko“. To zřejmě napadlo dívku, jež uvedla doslova, že touží po pomstě. Jsme přesvědčeni, že právě my jako učitelé bychom měli na žáky důrazně apelovat, aby si uvědomili velmi negativní a stresující pocity, jež oběť kyberšikany zažívá („Jak byste se cítili vy sami, kdyby vám to někdo udělal?“). Jistě pak budou více přemýšlet, jestli někoho takovýmto způsobem poškodit nebo ne.

¹⁶⁵ Bezpochyby jde o originální přepis slova „humánní“ (znamená „lidský“), poukazuje na fakt, že žák si neuvědomuje, od jakého slova je odvozeno.

Závěr

V této práci jsem se nejprve zabývala samotným pojmem „internet“, a to jeho historií obecně, současnou podobou v České republice a také možným vývojem do budoucnosti.

V dalších dvou částech práce jsem se již zaměřila na problematiku internetu ve vztahu k dětem, kdy jsem se ve druhé kapitole snažila nastínit všechny rizikové oblasti vyplývající z užívání internetu dětmi. Konkrétně se jednalo například o riziko vzniku závislosti na internetu, kdy se u dítěte mohou v závažnějších případech projevovat abstinenci příznaky jako vztek a podrážděnost, ale i konflikty s jejich blízkým okolím. U dětí hrozí závislost zejména při hraní počítačových her a při nadměrném trávení času na komunikačních serverech a sociálních sítích. Právě u sociálních sítí se projevuje směřování současné společnosti, neboť již dnes se na nich pohybuje devadesát procent dětí a mládeže. Dále jsem se zastavila u problematiky online sexuality a jejího působení na dětského uživatele internetu, neopomenutelným tématem byla také kyberšikana neboli stručně šikana ve virtuálním prostředí, která může (bohužel) oproti klasické šikaně disponovat mnohem rafinovanějšími prostředky – a být tak daleko obtížněji odhalena. V neposlední řadě jsem upozornila na riziko devastace tělesné stránky člověka způsobené nadměrným „vysedáváním“ u internetu bez přiměřené dávky pohybu a také jsem se zmínila o tématu kyborg, jež souvisí se stále postupující technizací a elektronizací současné společnosti.

Jelikož internet není jen výčtem „všeho zla“, jak se po přečtení této části mohlo zdát, věnovala jsem třetí kapitulu přínosu, který může pohyb ve virtuálním světě pro dítě znamenat. Zároveň jsem nastínila způsoby, jakými se dá internet využívat ke vzdělávání žáků, ať již jde o samotnou přípravu učitele na výuku, průběh této výuky či komunikaci učitele se žáky. Věřím, že mnohým učitelům mohou přijít vhod internetové odkazy na konkrétní témata probíraná v rámci předmětu Výchova k občanství podle RVP ZV.

Čtvrtá kapitola pojednává o výsledcích výzkumu prováděného mezi žáky druhého stupně ZŠ UNESCO Uherské Hradiště, Komenského náměstí 350. Zde jsem si stanovila za cíle zjistit způsob využívání internetu žáky ZŠ v jejich volném čase, míru orientace žáků na internetu, dále zjistit, ve kterém předmětu využívají žáci internet nejvíce, jakým způsobem vnímají učebnice a internet coby zdroje informací, a nakonec jak vnímají tzv. kyberšikanu. Výzkum potvrdil, že více než 85 % žáků na druhém stupni má již v dnešní době neomezený přístup k internetu (tj. bez dozoru rodičů). To jistě souvisí s dalším zjištěním – žáci většinu času stráveného na internetu nevyužívají na plnění svých školních povinností, ale v největší míře na sociálních sítích. Pokud na internetu vyhledávají nějaké informace, pak se jedná spíše

o jejich koníčky než o vzdělávání – výrazně nepomáhá ani skutečnost, že učitelé žáky podporují v konstruktivním využívání jejich času tráveného na internetu a podněcují je k vyhledávání informací, jež by mohly rozšířit jejich vzdělání. Nesporným faktem ovšem je, že žáci se v prostředí internetu orientují velmi dobře, neboť hledání informace jim v téměř 95 % nezabere více než 10 minut. Co se týče využívání internetu do předmětů ve škole, označovali žáci nejvíce předmět Dějepis, jež patří do vzdělávací oblasti Člověk a společnost spolu s předmětem Výchova k občanství – ta se umístila až na páté pozici. Při porovnávání internetu oproti učebnici se žákům šestého až osmého ročníku pracovalo lépe s učebnicí (pro její přehlednost, pravdivost informací v ní uvedených či další), žákům devátého ročníku naopak s internetem (zejména kvůli jeho otevřenosti, rychlosti a možnosti porovnávat různé zdroje). V otázce kyberšikany si většina žáků nemyslí, že by byla v jejich vrstevnické skupině rozšířená, i tak ji ovšem vnímají jako závažný problém. Necelých 10 % žáků k ní přitom samo někdy mělo „pokušení“.

Věřím, že tato práce přinesla nejen zajímavý náhled na danou problematiku, ale i myšlenky a tipy uplatnitelné v praxi.

Seznam zkratek

aj. – a jiné

apod. – a podobně

ARPA – Advanced Research Projects Agency – původní název agentury ministerstva obrany
DARPA, používaný do roku 1972

ARPANET – předchůdce dnešního internetu spuštěný v roce 1969 v agentuře ARPA, v roce
1990 byl zrušen

BITNET – Because It's Time Network, počítačová univerzitní síť, která byla založena v roce
1981. První spojení bylo mezi univerzitou City University of New York a Yale
University

BSD UNIX – Berkeley Software Distribution UNIX, verze operačního systému, která byla
vyvinuta na kalifornské univerzitě v Berkeley

Centrum PRVoK – Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci

CERN – Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire – Evropská organizace pro jaderný
výzkum, je mezinárodní organizací se sídlem v Ženevě

CESNET – Czech Educational and Scientific Network, česká výuková a vědecká síť.
Sdružení vysokých škol, které poskytuje služby akademickým institucím v ČR.

CESNET2 – Czech Educational and Scientific Network, je druhá generace národní
vysokorychlostní počítačová síť určená pro vědu, výzkum, vývoj a vzdělávání

CSNET – Computer Science Network, byla počítačová síť, uvedená do provozu v roce 1981
ve Spojených státech. Spjovala univerzity okolo severní Ameriky.

CZ.NIC - Zájmové sdružení právnických osob , které bylo založeno předními poskytovateli
internetových služeb v roce 1998

ČR – Česká republika

ČVUT – České vysoké učení technické v Praze

DARPA – Defense Advanced Research Projects Agency – Agentura pro výzkum pokročilých
obránných projektů, původně jen ARPA

FTP – File Transfer Protocol – protokol pro přenos souborů mezi počítači pomocí počítačové
sítě, využívá protokol TCP z rodiny TCP/IP a může být používán nezávisle na použitém
operačním systému; definován v roce 1985

Gb/s - Gigabajt za sekundu, jednotka přenosové rychlosti

http – Hypertext Transfer Protocol – internetový protokol určený pro výměnu hypertextových dokumentů ve formátu HTML

IBM – International Business Machines Corporation – přední světová společnost v oboru informačních technologií, hlavní činnosti: výroba a prodej počítačového software a hardware

IMP – Interface Message Processor – rozhraní procesoru zpráv, slouží pro zasílání zpráv mezi jednotlivými uzly

IPv4 – Internet Protocol version 4, je v informatice nazývána čtvrtá revize IP, která je však zároveň jeho první verzí, která se globálně rozšířila

IPv6 – Internet Protocol version 6, postupně nahrazuje protokol IPv4, který z důvodu neustálého růstu počtu IP adres, kapacitně nedostačoval

ISP – Internet Service Provider – poskytovatel internetového připojení

Kb/s - Bit za sekundu, jednotka přenosové rychlosti, udává kolik bitů informace je přeneseno za jednu sekundu.

Mb/s - Megabit za sekundu, jednotka přenosové rychlosti. Jednotka přenosové rychlosti rovna 1 milion bitů za sekundu

MilNet – Military Network – počítačová síť armády USA, která vznikla v roce 1983 oddělením vojenské části sítě ARPANET

MKN-10 – Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize

MMORPG – massively multiplayer online role playing game, jedná se o počítačovou online hru na hrdiny o více hráčích, zpravidla ve fiktivním světě

např. – například

NIX.CZ – zájmové sdružení právnických osob sdružující poskytovatele internetových služeb v České republice za účelem vzájemného propojení jejich počítačových sítí

NSF – National Science Foundation – „Národní vědecká nadace“, nezávislá vládní agentura v USA odpovědná za podporu základního vědeckého výzkumu zejména poskytováním výzkumných zdrojů

NSFNet – National Science Foundation Network – počítačová síť plnící v letech 1986-1995 úlohu páteře internetu (spojovala vysokorychlostními spoji důležité síťové uzly na území USA)

OSA – online sexual activities – online sexuální aktivity

RPG – Role Playing Game – „hra na hrdiny“, druh počítačové hry

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SANET – Slovak academic network, národní výzkumná a vzdělávací síť na slovensku

SEIM – sexually explicit internet materials – sexuálně explicitní internetové materiály

TCP/IP – Transmission Control Protocol/Internet Protocol – „primární přenosový protokol/protokol síťové vrstvy“, obsahuje sadu protokolů pro komunikaci v počítačové síti a je hlavním protokolem celosvětové sítě internet

TEN-34 – Trans-European Network Interconnect at 34 Mb/s, Evropský projekt, jehož cílem bylo vybudovat v Evropě páteřní akademickou infrastrukturu odpovídající podobným sítím v USA. Její rychlost byla 34 megabitů za sekundu

TEN-34 CZ – Trans-European Network Interconnect at 34 Mb/s CZ, cílem bylo vybudovat a rozvíjet vysokorychlostní páteřní akademickou síť v České republice s rychlostí 34 megabitů za sekundu

TEN-155 – Trans-European Network Interconnect at 155 Mb/s, byla páteřní evropskou sítí pro vědu a výzkum s rychlostí 155 megabitů za sekundu

TEN-155 CZ – Trans-European Network Interconnect at 155 Mb/s CZ, Vysokorychlostní síť národního výzkumu České republiky s rychlostí 155 megabitů za sekundu

TNS AISA – přední společnost na trhu marketingových výzkumů a informací v České republice s více než dvacetiletou tradicí. Poskytuje klientům poradenství ohledně specifických strategií růstu týkajících se vstupu na nový trh, inovace, přechodu k jiné značce a stakeholder managementu, založeném na mnohaleté expertíze a špičkových řešeních.

tzv. – takzvaný, takzvaně

UCLA – University of California, Los Angeles – veřejná výzkumná univerzita sídlící v Los Angeles v Kalifornii

www – World Wide Web – systém provázaných hypertextových dokumentů na internetu

ZŠ – základní škola

Seznam použité literatury

1. BUCHTÍK, Martin et al. *O lidech na blízko i na dálku: vzdělávací a zážitkový projekt o Internetu: metodika projektu LiveOnLine*. 1. vyd. Praha: Powerprint, 2010. 149 s. ISBN 978-80-87415-01-6.
2. DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. 167 s. ISBN 80-7254-636-8.
3. ECKERTOVÁ, Lenka a DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
4. GALLOWAY, Jeff. *Děti v kondici: ... zdravé, šťastné, šikovné*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 144 s. ISBN 978-80-247-2134-7.
5. *Historie internetu = History of the internet*. Praha: Cesnet, 2002. 31 s. ISBN 80-238-8294-5.
6. HÝBNEROVÁ, Jana. 2012. *Závislost na online prostředí*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012.
7. KARÁSKOVÁ ULBERTOVÁ, Zuzana. *Rodič, vychovatel a dítě na internetu*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
8. KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. 178 s. ISBN 978-80-904920-2-8.
9. KUSALA, Jaroslav a KUSALA, Jaroslav, ed. *Internet ve škole: možnosti využití informací z internetu ve výuce*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2000. 69 s. ISBN 80-7168-709-X.
10. LANGROVÁ, Aneta. 2012. *Která realita je ta pravá?* In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. s. 115-117.
11. LEBL, Jan. *Růst a zrání vašeho dítěte*. 1. vyd. Praha: Makropulos, 1997. 71 s. ISBN 80-86003-10-8.
12. MALÍKOVÁ, Barbora. *Sexuální vyzrávání a internet*. In KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012.
13. PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010. 181 s. ISBN 978-80-245-1742-1.
14. POHL, Ondřej. *Hry na internetu: nejlepší herní magazíny, hry zdarma ke stažení, online hry, cheaty a návody, tipy pro stahování her*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2002. x, 93 s. Svět na Internetu. ISBN 80-7226-659-4.
15. POLÁŠKOVÁ, Eliška. *Význam antického pojetí kalokagathie pro současného člověka*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra společenských věd. Vedoucí bakalářské práce Josef Oborný.

16. SEKOT, Aleš, ed. et al. *Kapitoly ze sportu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sportovních studií, 2004. 200 s. ISBN 80-210-3531-5.
17. SZOTKOWSKI, René, KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.
18. VAŠUTOVÁ, Maria a kol. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. 225 s. ISBN 978-80-7368-858-5.
19. VLČKOVÁ, Irena. *Nová média ve výuce: příručka ke kurzu "Využití počítače a internetu ve výuce"*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. 60 s. ISBN 978-80-7372-835-9.
20. NYGRÝN, Pavel. Češi na síti. *Computer*. [časopis]. 2012. Praha: Mladá fronta, 6. 9. 2012, s. 87. ISSN 1210-8790.

Seznam elektronických zdrojů

1. RVP ZV [online]. Dostupné z: www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv.
2. RVP G [online]. Dostupné z: www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-programy-gymnazia.
3. *Lawrence Roberts Manages The ARPANET Program* [online]. Dostupné z: www.livinginternet.com/i/ii_roberts.htm.
4. *Co je internet?* [online]. Dostupné z: <http://www.imip.cz/>.
5. *Češi2009* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2009>.
6. *Češi v síti* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/%C4%8De%C5%A1i2011>.
7. *Češi2011* [online]. Dostupné z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2011>.
8. *Výzkum: Češi v síti 2013* [online]. Dostupné z: <http://www.acomware.cz/vyzkum-cesi-v-siti-2013/>.
9. *Google Latitude končí* [online]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/google-latitude-konci-9-srpna/>.
10. *History of Blu-ray Disc* [online]. Dostupné z: <http://blu-raydisc.com/en/AboutBlu-ray/WhatisBlu-rayDisc/HistoryofBlu-rayDisc.aspx>
11. *Cloud Computing* [online]. Dostupné z: <http://www.cloudcomputing.cz/index.html>.
12. *MKN-10 – Tabelární seznam* [online databáze]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013>.
13. *Výzkum* [online]. Dostupné z: <http://www.prvok.upol.cz/index.php/cz/vyzkumcz> [cit. 2014-03-19].
14. *New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools* [online]. Dostupné z: people.ucalgary.ca/~qinli/publication/cyber_chb2005.pdf.
15. AKST, Jef. *The Sound of Color* (2012) [online]. Dostupné z: <http://www.the-scientist.com/?articles.view/articleNo/32029/title/The-Sound-of-Color/>.

16. *Tisková zpráva*. Intel: Česko propadlo sociálním sítím (2011) [online]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/cesko-pry-propadlo-socialnim-sitim-kde-zije-nejvice>.
17. ČERMÁK, Miloš. *Hýčkejte si svého virtuálního hajzla. Úvaha o ztrátě kontextu* (2010) [online]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/cermak-hyckejte-si-sveho-virtualniho-hajzla-uvaha-o-ztrate-kontextu-1ia-sw_internet.aspx?c=A100323_104538_sw_internet_mbo.
18. KOPECKÝ, Kamil, KREJČÍ, Veronika. *Využívání mobilního telefonu dětmi 8-18 let* (2009) [online], 19 s. Dostupné z: http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/27-vyzkumne-zpravy.
19. STRAŠÁK, Pavel. *Dospívání* [online]. Dostupné z: <http://www.babyonline.cz/vyvoj-ditete/> [cit. 2014-03-24].
20. *Závislosti: Závislost na internetu*. (2011). [online]. In *Česká televize, vysíláno 15. 11. 2011*. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266574720-zavislosti/210572231070005-zavislost-na-internetu/>.
21. *Pojem kyborg*. [online]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kyborg>.
22. *Terminátor* [online]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/1249-terminator/>.
23. *Kyborg* [online]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/7526-kyborg/>.
24. *R.U.R.* [online]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/r-u-r-5204>.
25. *ABZ slovník cizích slov - Internet* [online]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>.
26. *TZ Návštěvnost českého internetu v říjnu 2010 dále roste* [online]. Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/tz-navstevnost-ceskeho-internetu-v-rijnu-2010-dale-roste>.
27. *21. Jak se chovají Češi v síti, 12. 3. 2013* [online]. Dostupné z: <http://www.volnonozci.cz/21-jak-se-chovaji-cesi-v-siti-12-3-2013/>.
28. *Ročenka NetMonitor 2012* [online]. Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/rocenka-netmonitor-2012>.
29. *Jakým způsobem jsou domácnosti v ČR připojeny k internetu?* [online]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/jakym-zpusobem-jsou-domacnosti_v_cr_pripojeny_k_internetu.
30. *Technologie* [online]. Dostupné z: <http://archiv.cesnet.cz/technologie/>.
31. *Maslowova pyramida potřeb* [online]. Dostupné z: <http://www.ekonomikon.cz/ekonomika/maslowova-pyramida>.
32. *Co je kyberšikana?* [online]. Dostupné z: cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/.

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tabulky

Tabulka 1 – <i>Vliv způsobu užívání internetu na jedince</i>	23
Tabulka 2 - <i>Srovnání tradiční šikany a kyberšikany</i>	35

Obrázky

Obrázek 1 – <i>Co Češi nejčastěji na internetu nakupují</i>	17
Obrázek 2 – <i>Nejoblíbenější internetové obchody mezi Čechy</i>	17
Obrázek 3 – <i>Rozdělení internetové populace</i>	18
Obrázek 4 – <i>Co Češi nejčastěji dělají na internetu</i>	18
Obrázek 5 – <i>Co pro Čechy znamená internet</i>	18
Obrázek 6 – <i>Co by Češi dělali bez internetu</i>	18
Obrázek 7 – <i>Cloud computing</i>	20
Obrázek 8 – <i>Maslowova pyramida potřeb</i>	29
Příloha č. 1 – Internet jako „sít' metra“.....	88

Grafy

Graf 1 – <i>Počet uživatelů internetu v ČR v roce 2013</i>	13
Graf 2 – <i>Typy použitého připojení k internetu v domácnostech ČR 2005 – 2013</i>	15
Graf 3 – <i>Modelové rozložení aktivit žáka 2. Stupně ZŠ během dne</i>	28
Graf 4 – <i>Celkové rozložení respondentů</i>	54
Graf 5 – <i>Rozložení respondentů podle pohlaví</i>	55
Graf 6 – <i>Rozložení respondentů podle bydliště</i>	55
Graf 7 – <i>Přístup žáků k internetu</i>	57
Graf 8 – <i>Přístup k internetu – žáci 6. a 7. ročníku</i>	58
Graf 9 – <i>Přístup k internetu – žáci 8. a 9. ročníku</i>	58
Graf 10 – <i>Čas připadající na vyhledávání a plnění školních povinností – 6. a 7. ročník</i>	60
Graf 11 – <i>Čas připadající na vyhledávání a plnění školních povinností – 8. a 9. ročník</i>	60
Graf 12 – <i>Počty žáků, kteří na internetu navštěvují dané stránky</i>	61
Graf 13 – <i>Žáky nejnavštěvovanější stránky – rozložení podle ročníků</i>	61
Graf 14 – <i>Motivace žáků ze strany učitelů – 6. a 7. ročník</i>	63
Graf 15 - <i>Motivace žáků ze strany učitelů – 8. a 9. ročník</i>	63
Graf 16 – <i>Doba potřebná k nalezení informace na internetu – 6. a 7. ročník</i>	64
Graf 17 – <i>Doba potřebná k nalezení informace na internetu – 8. a 9. ročník</i>	64

Graf 18 – Předměty, do kterých žáci využívají internet – rozložení podle ročníků.....	65
Graf 19 – Předměty podle nejčastějšího využívání internetu.....	65
Graf 20 – Vnímání učebnice a internetu – 6. a 7. ročník.....	66
Graf 21 – Vnímání učebnice a internetu – 8. a 9. ročník.....	66
Graf 22 – Důvody preferování učebnice – rozložení podle ročníků.....	68
Graf 23 – Důvody preferování internetu – rozložení podle ročníků.....	69
Graf 24 – Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – 6. a 7. ročník.....	70
Graf 25 – Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – 8. a 9. ročník.....	70
Graf 26 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – 6. a 7. ročník.....	72
Graf 27 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – 8. a 9. ročník.....	72
Graf 28 – Vnímání kyberšikany jako problému – 6. a 7. ročník.....	73
Graf 29 – Vnímání kyberšikany jako problému – 8. a 9. ročník.....	73
Graf 30 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – 6. a 7. ročník.....	74
Graf 31 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – 8. a 9. ročník.....	74
Příloha č. 3 – Přístup žáků k internetu – porovnání chlapců a dívek.....	93
Příloha č. 4 – Čas přip. na vyhledávání a plnění škol. povinností – vesnice a město.....	93
Příloha č. 5 – Čas přip. na vyhledávání a plnění škol. povinností – chlapci a dívky.....	93
Příloha č. 6 – Stránky, které žáci na internetu navštěvují – porovnání vesnice a města.....	94
Příloha č. 7 – Stránky, které žáci na internetu navštěvují – porovnání chlapců a dívek.....	94
Příloha č. 8 – Motivace žáků ze strany učitelů – porovnání vesnice a města.....	94
Příloha č. 9 – Motivace žáků ze strany učitelů – porovnání chlapců a dívek.....	94
Příloha č. 10 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – porov. vesnice a města.....	95
Příloha č. 11 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – porov. chlapců a dívek.....	95
Příloha č. 12 – Vnímání učebnice a internetu – porovnání vesnice a města.....	95
Příloha č. 13 – Vnímání učebnice a internetu – porovnání chlapců a dívek.....	95
Příloha č. 14 – Důvody preferování učebnice – porovnání vesnice a města.....	96
Příloha č. 15 – Důvody preferování učebnice – porovnání chlapců a dívek.....	96
Příloha č. 16 – Důvody preferování internetu – porovnání vesnice a města.....	96
Příloha č. 17 – Důvody preferování internetu – porovnání chlapců a dívek.....	96
Příloha č. 18 – Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – porovnání vesnice a města.....	97
Příloha č. 19 – Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – porovnání chlapců a dívek.....	97
Příloha č. 20 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – porovnání vesnice a města.....	97

Příloha č. 21 - <i>Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – porovnání chlapců a dívek.....</i>	97
Příloha č. 22 – <i>Vnímání kyberšikany jako problému – porovnání vesnice a města.....</i>	98
Příloha č. 23 – <i>Vnímání kyberšikany jako problému – porovnání chlapců a dívek.....</i>	98
Příloha č. 24 – <i>„Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – porovnání vesnice a města.....</i>	98
Příloha č. 25 – <i>„Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – porovnání chlapců a dívek.....</i>	98

Příloha č. 1 – Internet jako „sít’ metra“

¹⁶⁶ Obrázek dostupný z: <http://cesivsiti.cz/tags/češi2009>.

Příloha č. 2 – Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou magisterského studia Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, oboru Učitelství matematiky a základů společenských věd a občanské výchovy. Píši diplomovou práci na téma "Děti a Internet" a zjišťuji, jaký mají žáci druhého stupně základních škol k internetu přístup, jaké má místo v jejich životě a zda se dokážou v prostředí internetu orientovat. Dále se také pokouším zachytit problematiku kyberšikany v prostředí dospívajících. Tímto bych Tě chtěla poprosit o vyplnění krátkého dotazníku. Dotazník je anonymní, nikde tedy nebude zveřejněno Tvé jméno, dokonce ho ani nevyžadují. Vyplňuj dotazník, prosím, pravdivě.

U otázek, kde jsou ☐ je možno označit více odpovědí, u otázek typu **a), b), c),...** vyberte vždy jen jednu odpověď.

Děkuji za Tvou spolupráci a čas strávený nad dotazníkem.

Bc. Eliška Polášková

Základní informace

Věk: _____ let **Pohlaví (zakroužkuj):** muž – žena

Bydliště: město – vesnice

Tvoje hlavní činnost/i po škole: (Zakroužkuj. Pokud je Tvých činností víc, očíslej je postupně 1, 2, 3... od té, které věnuješ nejvíce času.)

učím se sport kniha TV hobby pomoc rodičům
počítač další - _____

Dotazník

1. Máš doma přístup k internetu?

- a) Ano, přístup k internetu mám a mohu se připojit libovolně bez dozoru rodičů.
- b) Přístup k internetu mám a mohu se připojit pod dozorem rodičů.
- c) Přístup k internetu doma máme, ale já se k němu nemohu připojovat.
- d) Přístup k internetu mám mimo domov (kamarád, škola, cukrárna,...).
- e) Přístup k internetu nemám ani doma ani jinde.

2. Máš vlastní počítač?

- a) Ano, mám svůj vlastní počítač.
- b) Mám počítač společně se sourozencem/sourozenci, rodiče mají vlastní.
- c) Celá rodina má společný počítač.
- d) V rodině nemáme počítač vůbec, ale toužím po něm.
- e) V rodině nemáme počítač vůbec, ani po něm netoužím.

3. Kolik hodin denně strávíš u internetu?
- a) 0 – 0,5 hodiny
 - b) 0,5 – 1 hodinu
 - c) 1 – 2 hodiny
 - d) 2 - 3 hodiny
 - e) více než 3 hodiny
4. Jaká část z tohoto času připadá na vyhledávání informací k učení a plnění školních povinností?
- a) všechnen čas
 - b) podstatná část
 - c) přibližně polovina
 - d) menší část
 - e) žádný čas
5. Jaké stránky na internetu navštěvuješ? U stránek, které navštěvuješ nejvíce, udělej vedle rámečku navíc vykřičník (vzor: !☒).
- ☐ stránky s informacemi (škola, koníčky,...)
 - ☐ sociální sítě (Facebook, Twitter,...)
 - ☐ stránky s on-line hrami
 - ☐ stránky přístupné od 18 let
 - ☐ další – uveď _____
6. Zadávají vám učitelé úlohy, ke kterým je třeba vyhledat informace na internetu?
- a) Ano, zadávají nám je často.
 - b) Ano, občas nám takové úlohy zadávají.
 - c) Ne, nezadávají, ale doporučují.
 - d) Ne, takové úlohy nám učitelé nezadávají.
7. Jak dlouho Ti přibližně trvá, než hledanou informaci najdeš?
- a) do 5 minut
 - b) do 10 minut
 - c) do 30 minut
 - d) více než 30 minut
8. Do kterých předmětů využíváš internet? U předmětu, do kterého využíváš internet nejvíce, udělej vedle rámečku navíc vykřičník (vzor: ! ☒)
☐ Výchova k občanství	☐ Matematika
☐ Dějepis	☐ Český jazyk
☐ Zeměpis	☐ cizí jazyk
☐ Přírodopis	☐ Hudební výchova
☐ Fyzika	☐ Výtvarná výchova
☐ Chemie	☐ Pracovní činnosti

9. Připadá Ti jednodušší práce s učebnicí nebo s internetem?

a) s učebnicí, protože...

- ☐ je přehlednější
 - ☐ informace v ní jsou určitě pravdivé
 - ☐ jiné (prosím, uveď důvod/y):
-

b) s internetem, protože...

- ☐ je otevřenější
 - ☐ mohu porovnávat různé zdroje
 - ☐ jiné (prosím, uveď důvod/y):
-

10. Máš přístup k internetovým informacím přes mobilní telefon?

- a) Ano, neomezený.
- b) Ano, ale omezený.
- c) Ne, nemám.

11. Myslíš si, že Ti internet pomáhá ke zvládnutí školních povinností?

- a) Ano, internet mi k tomu významně pomáhá.
- b) Ano, internet mi k tomu spíše pomáhá.
- c) Nedokážu to posoudit.
- d) Ne, internet mi k tomu spíše nepomáhá, protože... (prosím, vyber či vypiš níže důvody)
- e) Ne, internet mi k tomu vůbec nepomáhá, protože...

- ☐ orientace na něm je pro mne příliš složitá.
 - ☐ neznám stránky vhodné pro výukové účely.
 - ☐ jiný/é důvod/y (prosím, uveď):
-
-

12. Teď přijde poněkud jiná otázka: Setkal/a ses už s kyberšikanou? (Jde o šikanu v internetovém prostředí – např. nevyžádaná sdělení jako spam a hoax, obtěžování, pomlouvání, vydávání se za někoho jiného, pronásledování, ohrožení, nahrávání videa a jeho nevyžádané zveřejnění na internetu.)

- a) Ano, setkal/a jsem se s ní jako: ☐ oběť
☐ svědek
☐ agresor

b) Ne, s kyberšikanou jsem se doposud nesetkal/a.

13. S jakou formou kyberšikany ses osobně setkal/a? Pokud ses setkal/a s více formami, označ je. Pokud ses s kyberšikanou doposud nesetkal/a, tuto otázku přeskoč.

- ☐ nevyžádaná sdělení (spamy, hoaxy)

- ☐ flaming (ohnivá, krátkodobá hádka mezi dvěma či více lidmi probíhající na diskusních fórech, v chatových místnostech či v rámci hry)
- ☐ obtěžování (prostřednictvím SMS, e-mailů, chatu, sociálních sítí; bývá opakované)
- ☐ pomlouvání (zveřejňování hanlivých, nepravdivých, urážlivých a zesměšňujících informací)
- ☐ vydávání za někoho (agresor zneužije jméno, hesla či jiné identifikační údaje, aby se mohl vydávat za oběť)
- ☐ odhalení a podvod (zveřejňování soukromých, osobních tajných nebo intimních sdělení, které oběť zveřejnit nechtěla)
- ☐ exkluze (vyloučení ze skupiny v atmosféře online her, blogů či v hesly chráněných prostředích nebo vyloučení ze seznamu přátel)
- ☐ cyberstalking (pronásledování oběti pomocí moderních ICT prostředků, opakované zasílání výhružných, zraňujících a extrémně útočných zpráv, včetně vydírání)
- ☐ happy slapping (nafilmování oběti při zesměšňování nebo fyzickém napadání a následné zveřejnění záznamu prostřednictvím internetu)
- ☐ cybergrooming (vydávání se za někoho jiného na internetu za účelem osobní schůzky vedoucí k obtěžování oběti, často i sexuálního)

14. O jaké formě kyberšikany ve Tvém okolí jsi slyšel/a? Prosím, napiš.

15. Myslíš si, že je kyberšikana mezi Tvými vrstevníky rozšířená?

- a) Myslím si, že je velmi rozšířená.
- b) Myslím si, že je poměrně rozšířená.
- c) Nevím, nedokážu to posoudit.
- d) Myslím si, že je málo rozšířená.
- e) Myslím si, že není rozšířená.

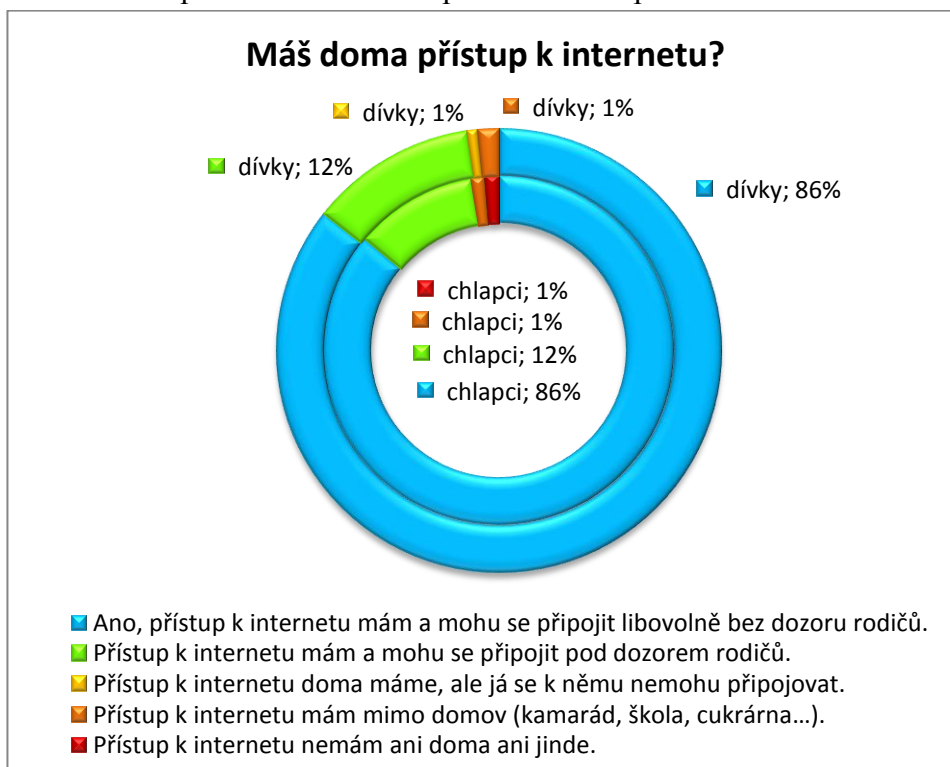
16. Vnímáš kyberšikanu ve své vrstevnické skupině jako závažný problém?

- a) Ano, vnímám ji jako velmi závažný problém.
- b) Ano, vnímám ji jako problém, ale ne závažný.
- c) Nevím.
- d) Ne, spíše ji nevnímám jako problém.
- e) Ne, vůbec ji nevnímám jako problém.

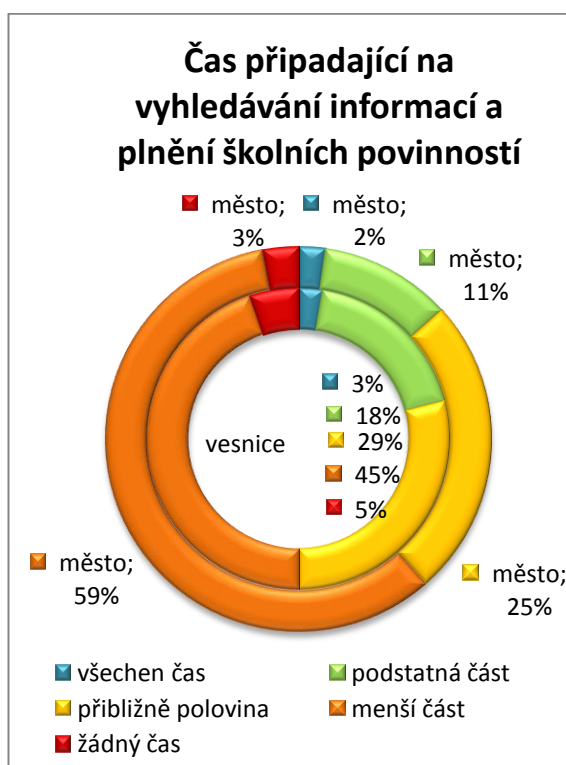
17. Měl/a jsi někdy sám/sama „pokusení“ ke kyberšikaně? Zkus, prosím, uvést důvod.

- a) Ano, měl/a, protože...
 - b) Ne, neměl/a, protože...
-
-

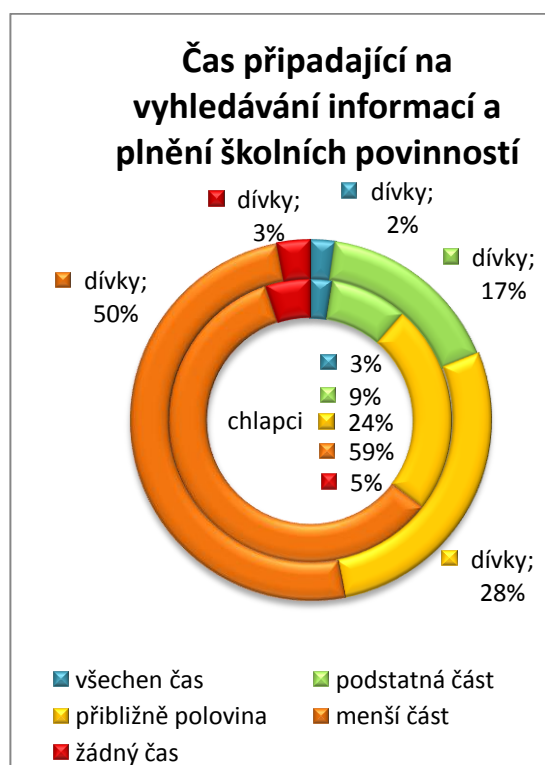
Příloha č. 3 – Přístup žáků k internetu – porovnání chlapců a dívek

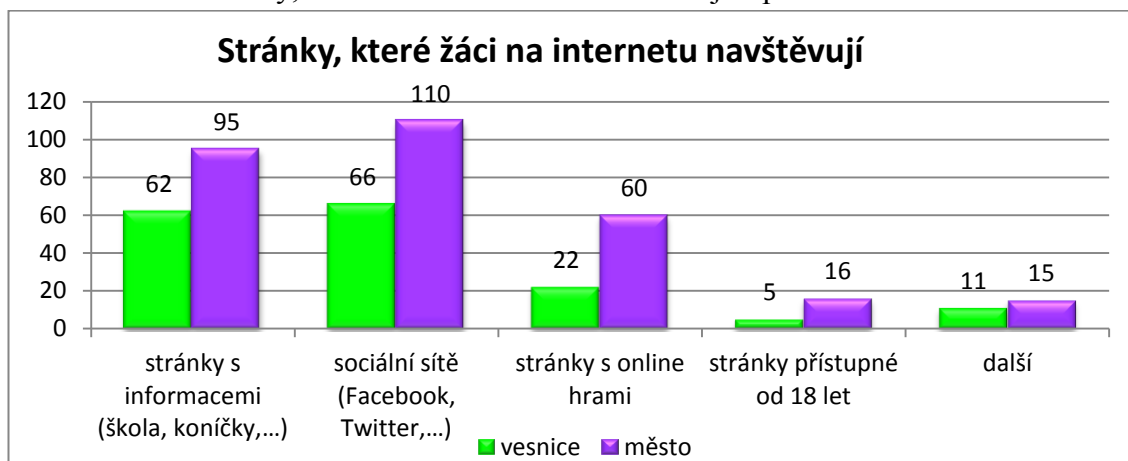
Příloha č. 4 – Čas připadající na vyhledávání a plnění školních povinností – porovnání vesnice a města

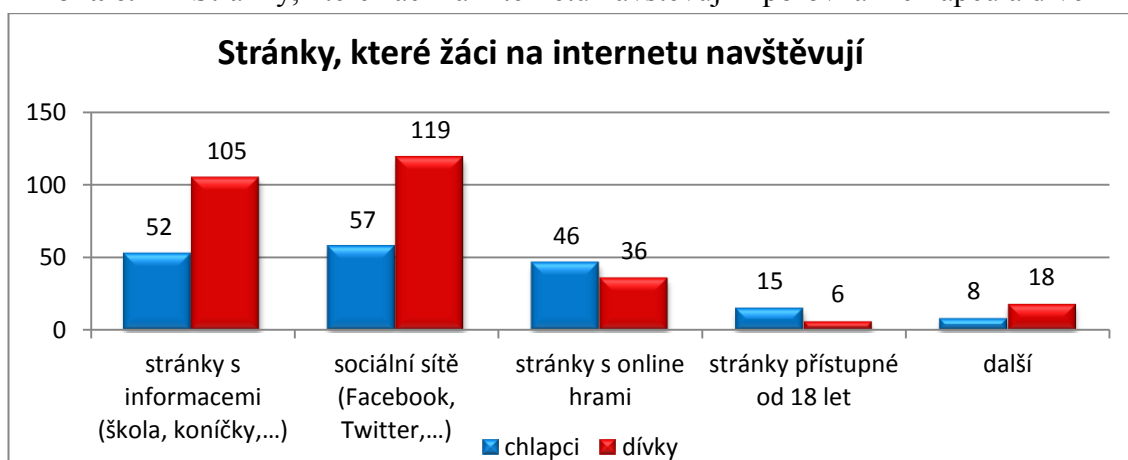
Příloha č. 5 – Čas připadající na vyhledávání a plnění školních povinností – porovnání chlapců a dívek

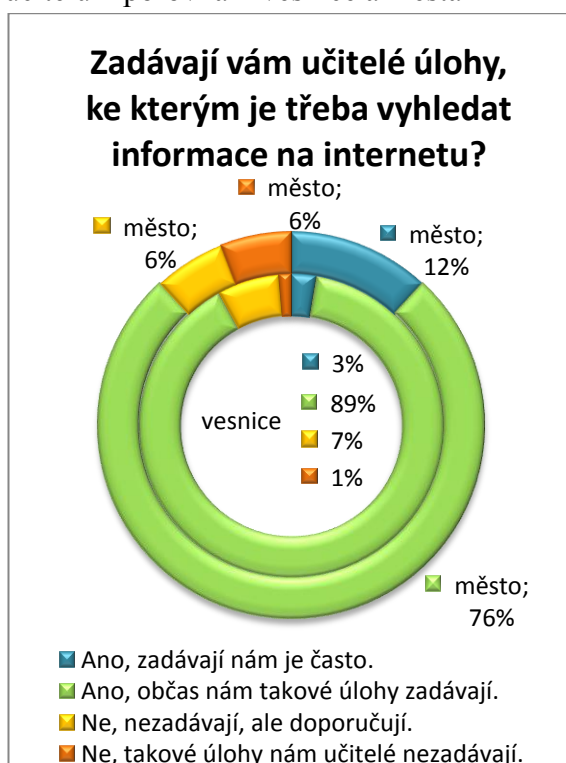
Příloha č. 6 – Stránky, které žáci na internetu navštěvují – porovnání vesnice a města

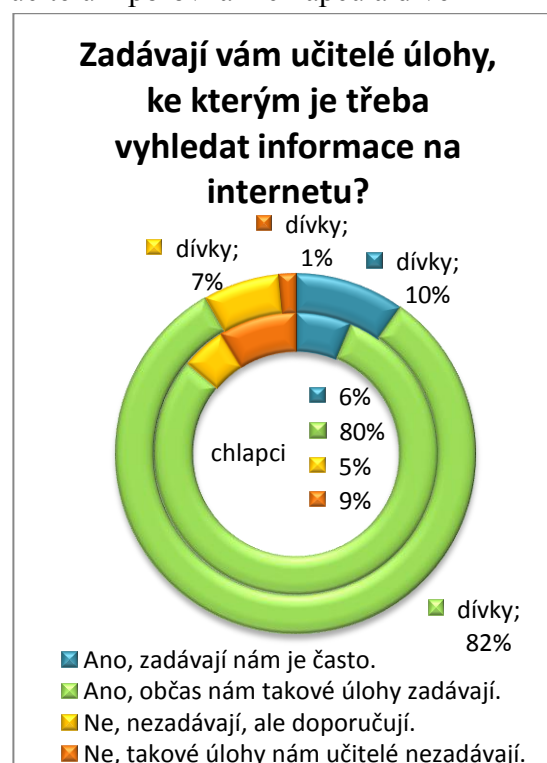
Příloha č. 7 – Stránky, které žáci na internetu navštěvují – porovnání chlapců a dívek

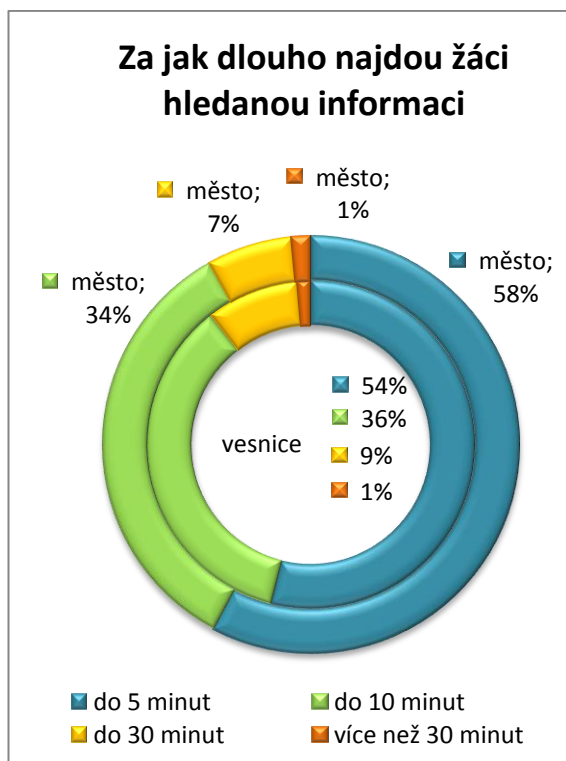
Příloha č. 8 – Motivace žáků ze strany učitelů – porovnání vesnice a města

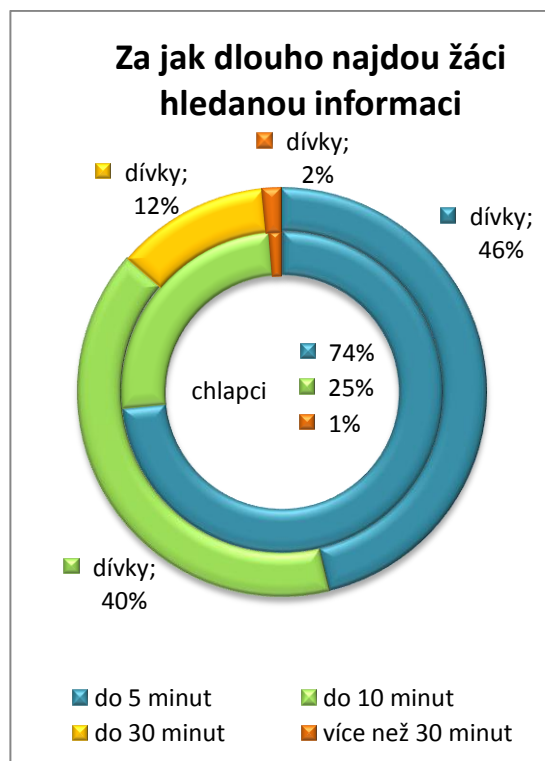
Příloha č. 9 – Motivace žáků ze strany učitelů – porovnání chlapců a dívek

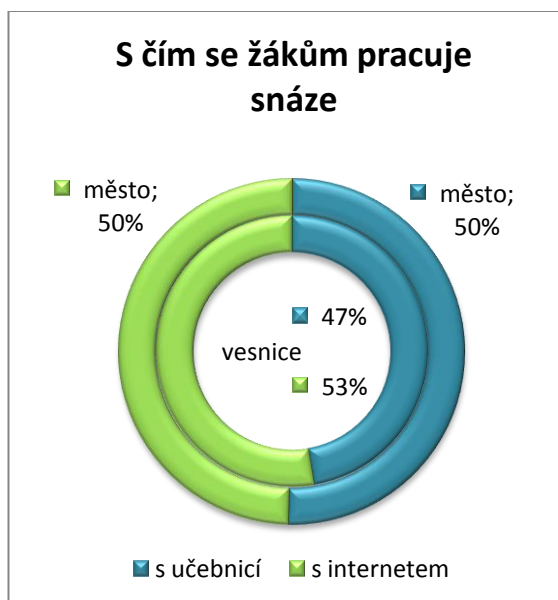
Příloha č. 10 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – porovnání vesnice a města

Příloha č. 11 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – porovnání chlapců a dívek

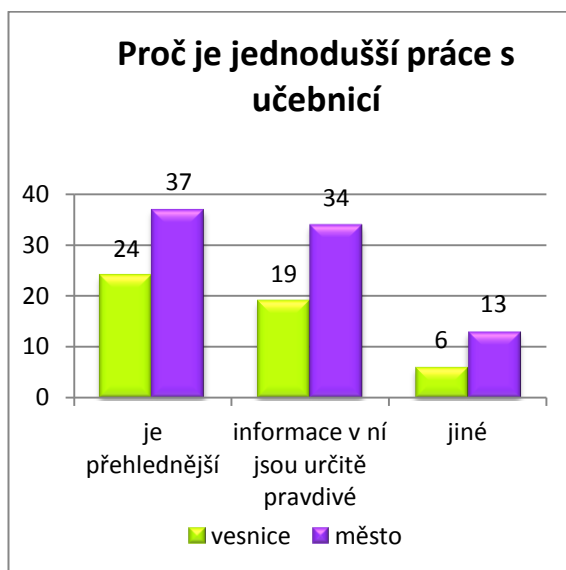
Příloha č. 12 – Vnímání učebnice a internetu – porovnání vesnice a města

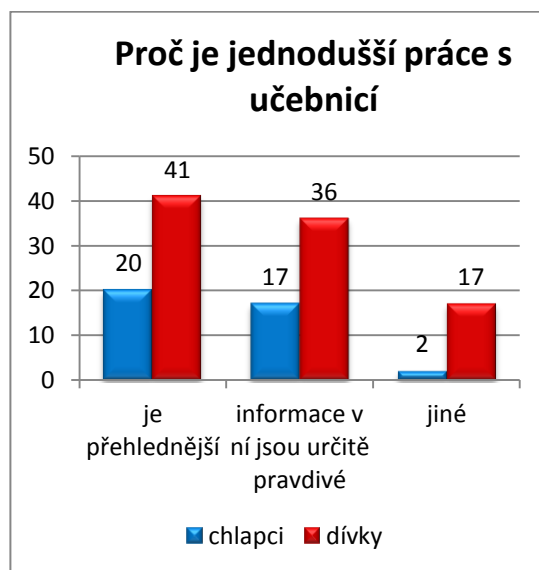
Příloha č. 13 – Vnímání učebnice a internetu – porovnání chlapců a dívek

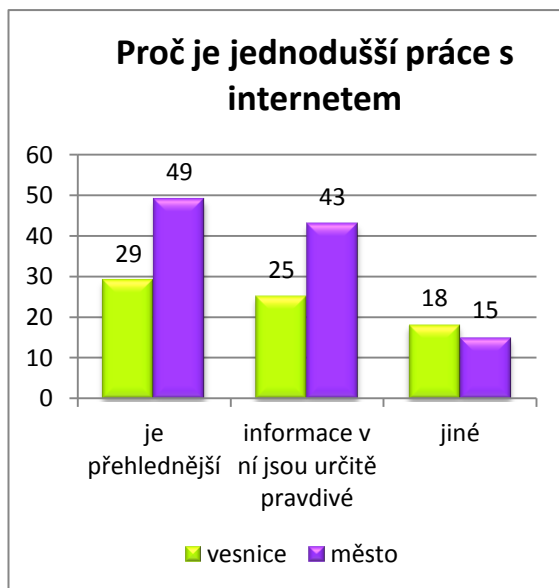
Příloha č. 14 – Důvody preferování učebnice – porovnání vesnice a města

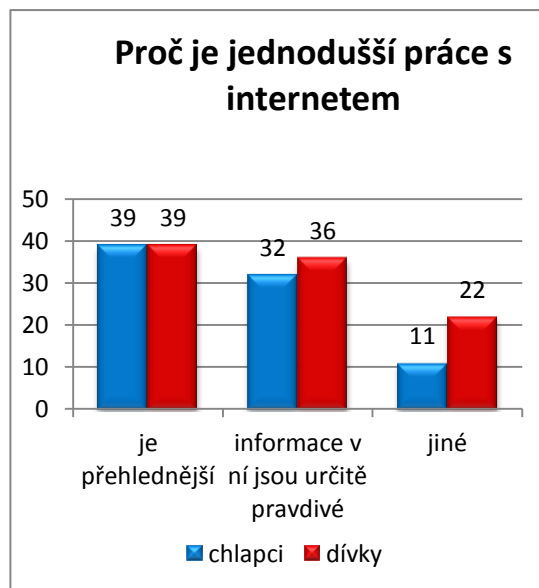
Příloha č. 15 – Důvody preferování učebnice – porovnání chlapců a dívek

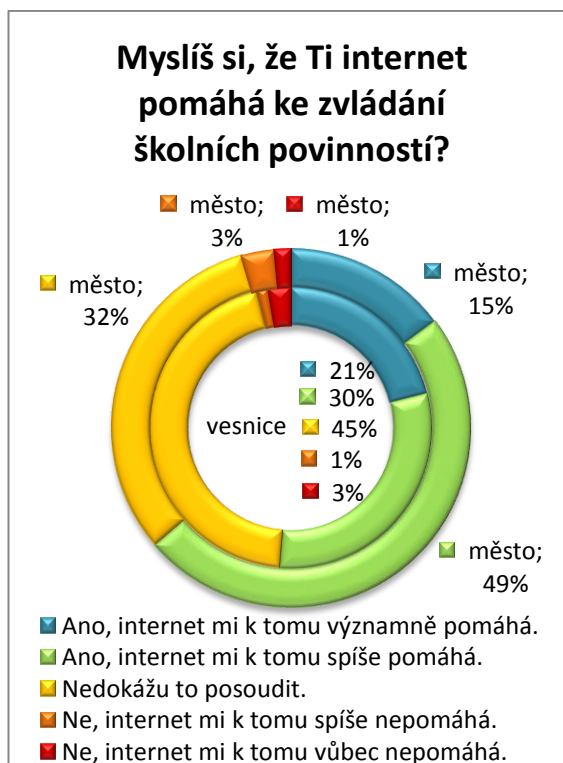
Příloha č. 16 – Důvody preferování internetu – porovnání vesnice a města

Příloha č. 17 – Důvody preferování internetu – porovnání chlapců a dívek

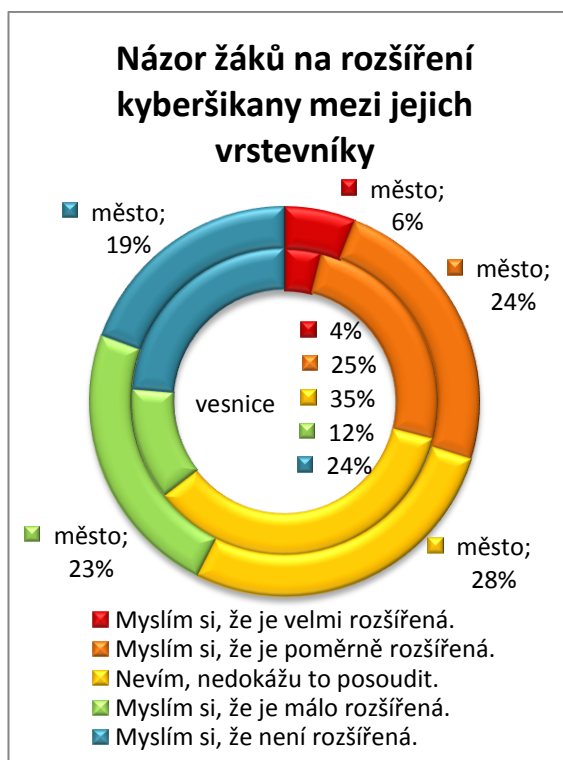
Příloha č. 18 - Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – porovnání vesnice a města

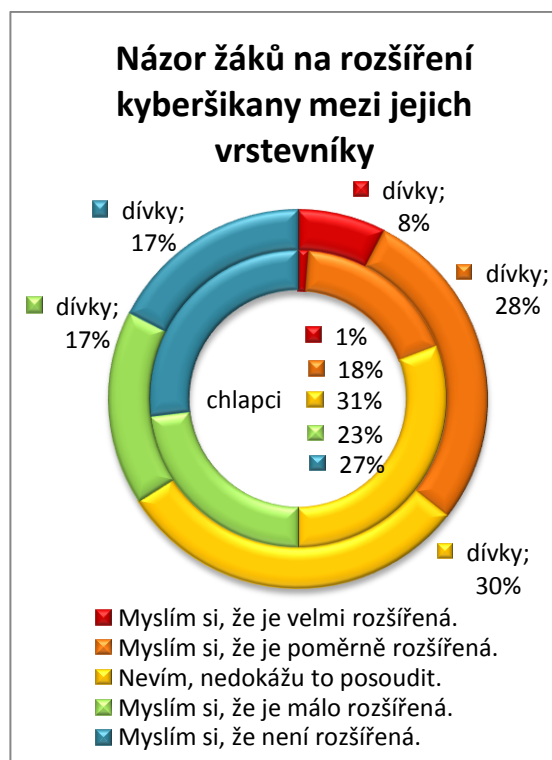
Příloha č. 19 - Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – porovnání chlapců a dívek

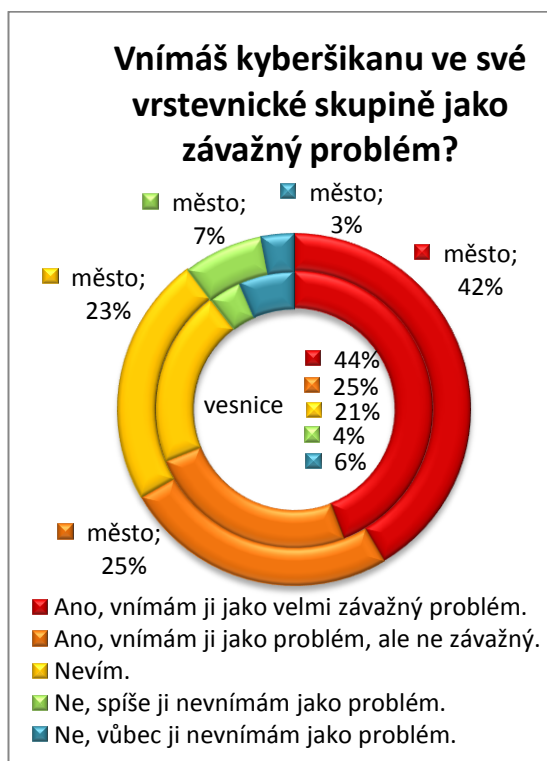
Příloha č. 20 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – porovnání vesnice a města

Příloha č. 21 - Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – porovnání chlapců a dívek

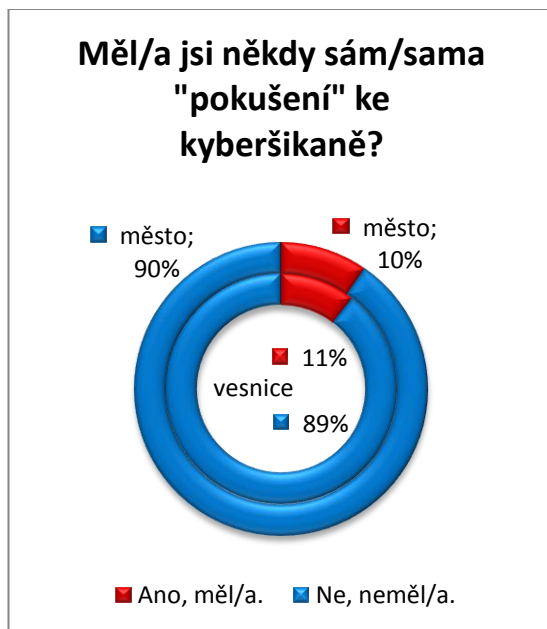
Příloha č. 22 – Vnímání kyberšikany jako problému – porovnání vesnice a města

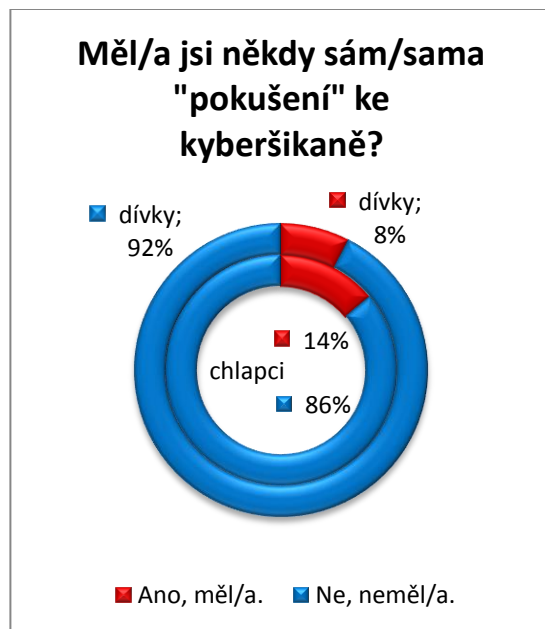
Příloha č. 23 – Vnímání kyberšikany jako problému – porovnání chlapců a dívek

Příloha č. 24 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – porovnání vesnice a města

Příloha č. 25 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – porovnání chlapců a dívek

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Eliška Polášková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Josef Oborný, PhD.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Děti a internet
Název v angličtině:	Children and the internet
Anotace práce:	Tato diplomová práce je zaměřena na problematiku dětí a internetu. V první části se zabývá celkovým náhledem na internet – jeho historickým vývojem, situací v současnosti a možným vývojem do budoucna. Dále se zabývá aspekty internetu, které mohou negativně působit na děti, ale také těmi, jež pro ně mohou být přínosem (zvláště uplatnění internetu ve výuce předmětu Výchova k občanství). Výzkumná část práce je věnována zjištění způsobu využívání internetu žáky ZŠ, orientaci žáků na internetu a jeho vnímání jakožto zdroje informací pro vzdělávání, a v neposlední řadě vnímání kyberšikany mezi žáky.
Klíčová slova:	historie internetu, budoucnost internetu, děti a internet, závislost na internetu, online sexualita, kyberšikana, sociální sítě, devastace tělesné stránky, kyborg, internet ve vzdělávání
Anotace v angličtině:	This diploma thesis deals with an issue of children and the internet. In the first section it focuses on overall preview of the internet - its historical development, current situation and its possible future development. Further it deals with aspects of the internet, which may have negative influence on children, but it also considers those aspects, that children can benefit from (especially using the internet for purposes of the subject Výchova

	k občanství). The research section of this work detects the way the students of primary school use the internet as well as their ability to orient themselves on it. It also detects how they consider the internet as a source of information for their studies. Finally, the work focuses on the perception of cyberbullying among students.
Klíčová slova v angličtině:	history of the internet, future of the internet, children and the internet, addiction to the internet, online sexuality, cyberbullying, social networks, devastation of physical health, cyborg, internet in education
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Internet jako „sít' metra“ Příloha č. 2 – Dotazník Příloha č. 3 – Přístup žáků k internetu – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 4 – Čas připadající na vyhledávání a plnění školních povinností – vesnice a město Příloha č. 5 – Čas připadající na vyhledávání a plnění školních povinností – chlapci a dívky Příloha č. 6 – Stránky, které žáci na internetu navštěvují – porovnání vesnice a města Příloha č. 7 – Stránky, které žáci na internetu navštěvují – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 8 – Motivace žáků ze strany učitelů – porovnání vesnice a města Příloha č. 9 – Motivace žáků ze strany učitelů – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 10 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – porovnání vesnice a města Příloha č. 11 – Doba potřebná k nalezení informace na internetu – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 12 – Vnímání učebnice a internetu – porovnání vesnice a města Příloha č. 13 – Vnímání učebnice a internetu – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 14 – Důvody preferování učebnice – porovnání vesnice a města Příloha č. 15 – Důvody preferování učebnice – porovnání

	chlapců a dívek Příloha č. 16 – Důvody preferování internetu – porovnání vesnice a města Příloha č. 17 – Důvody preferování internetu – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 18 - Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – porovnání vesnice a města Příloha č. 19 - Internet jako pomocník při zvládání školních povinností – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 20 – Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – porovnání vesnice a města Příloha č. 21 - Rozšíření kyberšikany mezi vrstevníky žáků – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 22 – Vnímání kyberšikany jako problému – porovnání vesnice a města Příloha č. 23 – Vnímání kyberšikany jako problému – porovnání chlapců a dívek Příloha č. 24 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – porovnání vesnice a města Příloha č. 25 – „Pokušení“ žáků ke kyberšikaně – porovnání chlapců a dívek
Rozsah práce:	87 stran/145 000 znaků
Jazyk práce:	český